

Lagrådsremiss

Förstärkt straffrättsligt skydd mot människohandel

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 4 februari 2010

Beatrice Ask

Måns Wigén
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I lagrådsremissen föreslås en ny utformning av människohandelsbrottet. Förslaget innebär en tydligare och mer ändamålsenlig brottsbeskrivning. Därigenom kan tillämpningen av straffbestämmelsen effektiviseras och det straffrättsliga skyddet mot människohandel förstärkas.

Straffansvar för människohandel föreslås gälla för den som genom olaga tvång, vilseledande, utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med annat sådant otillbörligt medel rekryterar, transporterar, överför, inhyser eller tar emot en person i syfte att han eller hon ska exploateras för sexuella ändamål, avlägsnande av organ, krigstjänst, tvångsarbete eller annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte. Ändringarna innebär bl.a. att kravet på att gärningsmannen genom handelsåtgärden ska ta kontroll över offret – det s.k. kontrollrekvisitet – tas bort. Vidare föreslås att kravet på dubbel straffbarhet för att svensk domstol ska kunna döma över människohandel som begåtts utomlands tas bort.

I lagrådsremissen föreslås även att riksdagen ska godkänna Europarådets konvention om bekämpande av människohandel. I denna del föreslås en ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) som bedöms nödvändig för att kunna tillträda konventionen. Förslaget innebär att sekretess i vissa fall ska gälla hos domstol i mål om ansvar för människorov och människohandel.

I lagrådsremissen behandlas också frågan om uppehållstillstånd för människohandelsoffer.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2010.

Innehållsförteckning

1	Beslut.....	4
2	Lagtext.....	5
2.1	Förslag till lag om ändring i brottsbalken	5
2.2	Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).....	7
3	Ärendet och dess beredning.....	8
4	Bakgrund	8
4.1	Människohandel.....	8
4.2	Förebyggande och bekämpande av människohandel	9
4.2.1	Nationella åtgärder	9
4.2.2	Internationella åtgärder	10
5	Människohandelsbrottet.....	12
5.1	Gällande rätt.....	12
5.2	Utgångspunkter för en reform.....	13
5.3	Överväganden	14
5.3.1	Otillbörligt medel.....	14
5.3.2	Handelsåtgärd.....	16
5.3.3	Syfte att exploatera offret.....	19
5.3.4	Människohandel med barn	21
5.3.5	Kravet på dubbel straffbarhet.....	22
5.3.6	Övriga frågor.....	25
6	Uppehållstillstånd för människohandelsoffer	27
6.1	Gällande rätt.....	27
6.2	Överväganden	28
7	Europarådets konvention om bekämpande av människohandel	32
7.1	Konventionens huvudsakliga innehåll	32
7.2	Bedömning av lagstiftningsbehovet.....	33
7.2.1	Förebyggande av människohandel	33
7.2.2	Skydd av och stöd till brottsoffer	35
7.2.3	Straffrätt	43
7.2.4	Utredning, åtal och processrätt.....	49
7.2.5	Domsrätt.....	52
7.2.6	Internationellt samarbete m.m.....	53
7.2.7	Övervakningsmekanism m.m.....	54
7.3	Sveriges tillträde till konventionen	55
7.4	Genomförande av konventionen i svensk rätt.....	56
8	Ikraftträdande m.m.	57
9	Ekonomiska konsekvenser.....	57
10	Författningskommentar.....	58
10.1	Förslaget till lag om ändring i brottsbalken.....	58
10.2	Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).....	61

Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Människohandel och barnåktenskap – ett förstärkt straffrättsligt skydd (SOU 2008:41).....	62
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag.....	66
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanser.....	72
Bilaga 4	Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings (CETS 197)	73
Bilaga 5	Europarådets konvention om bekämpande av människohandel (CETS 197).....	97

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 2 § och 4 kap. 1 a § brottsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

2 §¹

För brott som begåtts utom riket döms efter svensk lag och vid svensk domstol, om brottet begåtts

1. av svensk medborgare eller av utlänning med hemvist i Sverige,
2. av utlänning utan hemvist i Sverige, som efter brottet blivit svensk medborgare eller tagit hemvist här i riket eller som är dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare och finns här, eller
3. av annan utlänning som finns här i riket och på brottet enligt svensk lag kan följa fängelse i mer än sex månader.

Första stycket gäller inte, om gärningen är fri från ansvar enligt lagen på gärningsorten eller om den begåtts inom område som inte tillhör någon stat och enligt svensk lag svårare straff än böter inte kan följa på gärningen.

I fall som avses i denna paragraf får inte dömas till påföljd som är att anse som strängare än det svåraste straff som är *stadgat* för brottet enligt lagen på gärningsorten.

De inskränkningar av svensk domsrätt som anges i andra och tredje styckena gäller inte för brott som avses i 6 kap. 1–6 §§, 8 § tredje stycket och 12 § eller försök till sådana brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år.

I fall som avses i denna paragraf får inte dömas till påföljd som är att anse som strängare än det svåraste straff som är *föreskrivet* för brottet enligt lagen på gärningsorten.

De inskränkningar av svensk domsrätt som anges i andra och tredje styckena gäller inte för brott som avses i 6 kap. 1–6 §§, 8 § tredje stycket och 12 § eller försök till sådana brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år. *Inte heller gäller inskränkningarna för brott som avses i 4 kap. 1 a § eller försök till sådant brott.*

¹ Senaste lydelse 2005:90.

4 kap.

1 a §²

Den som, i annat fall än som avses i 1 §, *med användande av olaga tvång eller vilseledande, med utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med något annat sådant otillbörligt medel* rekryterar, transporterar, inhyser, tar emot eller vidtar någon annan sådan åtgärd med en person, och därigenom tar kontroll över personen, i syfte att personen skall

1. utsättas för brott enligt 6 kap. 1, 2, 3, 4, 5 eller 6 §, utnyttjas för tillfälliga sexuella förbindelser eller på annat sätt utnyttjas för sexuella ändamål,

2. utnyttjas i krigstjänst eller tvångsarbete eller annat sådant tvångstillstånd,

3. utnyttjas för avlägsnande av organ, eller

4. på annat sätt utnyttjas i en situation som innebär nödläge för den utsatte, döms för människohandel till fängelse i lägst två och högst tio år.

Detsamma gäller den som i sådant syfte som anges i första stycket,

1. till annan för över kontrollen över en person, eller

2. från annan tar emot kontrollen över en person.

Den som begår en gärning som avses i första stycket mot en person som inte har fyllt arton år skall dömas för människohandel även om inte något sådant otillbörligt medel som anges där har använts.

Är ett brott som avses i första- eller tredje styckena mindre grovt, döms till fängelse i högst fyra år.

Den som, i annat fall än som avses i 1 §, *genom olaga tvång, vilseledande, utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med annat sådant otillbörligt medel* rekryterar, transporterar, överför, inhyser eller tar emot en person i syfte att *han eller hon ska exploateras för sexuella ändamål, avlägsnande av organ, krigstjänst, tvångsarbete eller annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte*, döms för människohandel till fängelse i lägst två och högst tio år.

Den som begår en gärning som avses i första stycket mot en person som inte har fyllt arton år döms för människohandel även om inte något sådant otillbörligt medel som anges där har använts.

Är ett brott som avses i första eller andra stycket mindre grovt, döms till fängelse i högst fyra år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

² Senaste lydelse 2005:90.

2.2 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 35 kap. 12 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

35 kap.

12 §

Sekretess gäller hos domstol för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider skada eller men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i mål om ansvar för

1. sexualbrott,
2. utpressning,
3. brytande av post- eller telehemlighet,
4. intrång i förvar,
5. olovlig avlyssning,
6. dataintrång,
7. brott mot tystnadsplikt, *eller*
8. brott genom vilket infektion av HIV har eller kan ha överförts.

Motsvarande sekretess gäller i mål om ersättning för skada med anledning av brott som anges i första stycket.

Därutöver gäller sekretess hos domstol för uppgift om en ung person som skildras i pornografisk bild, om det kan antas att denne eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i mål om

1. ansvar för barnpornografibrott,
2. ersättning för skada med anledning av sådant brott, och
3. förverkande av skildring med sådant innehåll.

Sekretessen enligt första och tredje styckena gäller även i ärende som rör brott som anges i denna paragraf.

Sekretessen enligt denna paragraf gäller inte för uppgift om vem som är tilltalad eller svarande.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 20 december 2005 att tillkalla en särskild utredare för att bl.a. göra en översyn av straffbestämmelsen om människohandel, analysera frågan om Sveriges tillträde till Europarådets konvention om bekämpande av människohandel samt analysera om den gällande lagstiftningen erbjuder ett tillfredsställande straffrättsligt skydd mot barn- och tvångsåktenskap (dir. 2005:152). Genom tilläggsdirektiv den 6 juli 2006 gavs utredaren även i uppdrag att analysera och ta ställning till om nuvarande bestämmelser i utlänningslagen (2005:716) om permanent uppehållstillstånd tillgodoser det skyddsbehov som den som är offer för människohandel eller närliggande brott kan ha eller om regleringen i något avseende bör kompletteras (dir. 2006:78).

Utredningen, som antog namnet Utredningen om människohandel m.m., lämnade i april 2008 betänkandet *Människohandel och barnåktenskap – ett förstärkt straffrättsligt skydd* (SOU 2008:41). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1* och utredningens lagförslag finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Justitiedepartementet (Ju2008/3706/L5).

I denna lagrådsremiss behandlas betänkandet med två undantag. Regeringens handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål (skr. 2007/08:167) omfattar sådana utbildningsåtgärder rörande människohandel som utredningen efterfrågar i betänkandet (avsnitt 7.1). En samlad uppföljning av handlingsplanen kommer att göras år 2011. Lagrådsremissen innehåller därför inga överväganden i denna del. Utredningens förslag om barn- och tvångsåktenskap (avsnitt 4, 5.3.3 och 7.2) behandlas inte heller i detta sammanhang. Dessa frågor behöver belysas ytterligare. Regeringen kommer därför att låta en utredare analysera både civilrättslig och straffrättslig lagstiftning av relevans för att förebygga och förhindra barn- och tvångsåktenskap. Därefter avser regeringen att återkomma med förslag om hur skyddet mot barn- och tvångsåktenskap ytterligare kan förstärkas.

4 Bakgrund

4.1 Människohandel

Handel med människor är en komplex företeelse som innefattar ett hänsynslöst och cyniskt utnyttjande av andra människor. Människohandel innefattar flera olika led eller moment. I regel innefattar brottsligheten att människor rekryteras och transporteras inom ett land eller mellan länder i syfte att de senare ska utnyttjas på olika sätt. Gärningsmännen utnyttjar ofta möjligheten att föra offren över landgränser för att försätta offren i en beroendeställning och för att själva undgå lagföring. Framförallt kvinnor och barn rekryteras, transporteras och säljs för att utnyttjas i prostitution och på andra sätt. I de länder där rekryteringen sker, s.k. ursprungsländer, råder ofta fattigdom, arbetslöshet och olika former av allvarlig ojämlikhet, såsom kvinnoförtryck och rasism.

4.2 Förebyggande och bekämpande av människohandel

Förebyggandet och bekämpandet av människohandel är en sedan länge högt prioriterad fråga för Sverige. En viktig del i detta är att ha en effektiv och ändamålsenlig kriminalisering av människohandel. En kriminalisering utgör dock endast ett komplement i arbetet med att förebygga och bekämpa människohandel. Människohandel utgör ett sammansatt problem. Den berör frågor om mänskliga rättigheter innefattande barns rättigheter, kampen mot den organiserade brottsligheten, migrationsfrågor, jämställdhet mellan kvinnor och män, fattigdom samt sociala, ekonomiska och politiska skillnader inom och mellan länder. På samtliga dessa områden krävs dels samarbete mellan ursprungs-, transit- och destinationsländer, dels ett sektorsövergripande angreppssätt som involverar alla aktörer inom olika myndigheter och organisationer. I de fall barn är offer för människohandel måste särskild hänsyn tas till deras specifika behov, rättigheter och förutsättningar.

4.2.1 Nationella åtgärder

I juli 2008 fattade regeringen beslut om en handlingsplan för att bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål (skr. 2007/08:167). I skrivelsen redogör regeringen för sin syn på och åtgärder för hur prostitution och människohandel för sexuella ändamål ska bekämpas. Handlingsplanen innehåller fem insatsområden med sammanlagt ett trettiotal åtgärder. Dessa åtgärder utvecklas och preciseras i uppdrag som regeringen har gett berörda myndigheter. Enligt handlingsplanen ska en utgångspunkt för samtliga åtgärder vara att de har ett tydligt fokus på den utsatta individens behov av skydd och stöd samt att detta perspektiv ska genomsyra myndigheternas arbete. En samlad uppföljning av handlingsplanen kommer att göras år 2011.

Handlingsplanen syftar till att stärka insatser inom uppsökande verksamhet, skyddat boende, behandlingshem och andra former av skydd och stöd. Av de åtgärder som finns i handlingsplanen kan nämnas ökat skydd och stöd till utsatta barn och ungdomar, utbildning för personal bl.a. inom sjukvård och socialtjänst, rehabiliteringsinsatser till personer som utsatts för människohandel för sexuella ändamål samt samarbete mellan svenska aktörer och organisationer och myndigheter i ursprungsländerna för att öka möjligheterna för personer som varit utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål att återvända till sina hemländer.

Enligt handlingsplanen är det en viktig del i det förebyggande arbetet att öka kunskapen om personer som utsätts för prostitution och människohandel. Av de åtgärder som finns i handlingsplanen kan nämnas utbildning till personal som arbetar med barn och ungdomar, etiska riktlinjer inom statsförvaltningen och inom utvecklingssamarbetet samt stöd till frivilligorganisationers verksamhet. Andra åtgärder för ökad kunskap är särskilda medel för studier om förekomsten av olika former av prostitution och människohandel samt en studie om ungdomars erfarenhet och attityder till sexuell exploatering och exponering.

Enligt handlingsplanen är kampen mot människohandel en central del i regeringens långsiktiga strategi för att motverka den grova organiserade brottsligheten. Av de åtgärder som finns i handlingsplanen kan nämnas regeringens avsikt att ge ett uttryckligt mandat till Rikspolisstyrelsen att vara nationell rapportör i frågor som rör människohandel, utbildning för personal inom Sveriges Domstolar, Polisen, Åklagarmyndigheten och Migrationsverket, riktlinjer för samverkan vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för brott samt förstärkt förebyggande arbete i hanteringen av viserings- och bosättningsärenden.

Enligt handlingsplanen förutsätter arbetet mot människohandel för sexuella ändamål ett globalt och interregionalt samarbete, men även ett sektorsövergripande angreppssätt som involverar myndigheter, frivilligorganisationer, forskare och allmänheten. Av de åtgärder som finns i handlingsplanen kan nämnas stärkt regional samverkan mellan myndigheter, kommuner och landsting, stärkt nationell samverkan mellan myndigheter och frivilligorganisationer samt stärkt internationell samverkan kring barn.

I december 2007 fattade regeringen också beslut om en uppdaterad nationell handlingsplan mot sexuell exploatering av barn. I handlingsplanen presenteras ett antal åtgärder för att ytterligare driva på arbetet med att förebygga och bekämpa sexuell exploatering av barn.

En interdepartemental arbetsgrupp har presenterat en promemoria med en kartläggning av människohandel för arbetskraftsexploatering, handel med organ m.m. (Ds 2008:7). Promemorian bereds inom Regeringskansliet.

4.2.2 Internationella åtgärder

Handel med människor har ägnats stor uppmärksamhet i olika internationella organisationer och det finns i dag ett flertal internationella instrument som behandlar frågan. Sverige har också i hög grad bedrivit sitt arbete mot människohandel i olika internationella sammanhang. Nedan behandlas först några av de centrala instrumenten och därefter följer ett kort avsnitt om det internationella arbetet i övrigt. När det gäller Europarådets konvention om bekämpande av människohandel behandlas den särskilt i avsnitt 7.

FN-protokollet mot människohandel

I december 2000 öppnades FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet och dess tilläggsprotokoll om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn (FN-protokollet), för undertecknande. Syftet med FN-protokollet är att förebygga och bekämpa handel med människor, särskilt vad avser kvinnor och barn, att skydda och bistå offren för sådan handel med full respekt för deras mänskliga rättigheter och att främja samarbetet mellan staterna för att uppnå dessa syften (artikel 2). Eftersom FN-protokollet är ett tilläggsprotokoll till den ovan nämnda konventionen ska konventionens bestämmelser i stor utsträckning tillämpas även i fråga om människohandel. Genom FN-protokollet kom man för första gången

överens på global nivå om en rättsligt bindande definition av människohandel. Sverige har tillträtt FN-protokollet (prop. 2003/04:111).

EU-rambeslutet om bekämpande av människohandel

Rådets rambeslut av den 19 juli 2002 om bekämpande av människohandel (2002/629/RIF) syftar till att skapa nya gemensamma minimiregler i EU:s medlemsstater vad gäller straffrättsliga påföljder och andra former av straffrättsliga åtgärder mot människohandel. Rambeslutet omfattar människohandel syftande till sexuell exploatering och arbetskrafts-exploatering samt innehåller definitioner av straffbar människohandel, kriminalisering av anstiftan, medhjälp, främjande och försök samt gemensamma lägsta maximistraff. Dessutom behandlar rambeslutet frågor om bl.a. ansvar och påföljder för juridiska personer, domsrätt och brottsoffer. Sverige har genomfört rambeslutet (prop. 2003/04:111).

Människohandel var också en högt prioriterad fråga under Sveriges ordförandeskap i EU under andra halvåret 2009. Under denna tid framförhandlades ett nytt rambeslut om förebyggande och bekämpande av människohandel samt skyddande av offer, kring vilket det nåddes en bred samsyn vid Ministerrådet i december 2009. Genom Lissabonfördragets ikraftträdande försvann dock den rättsliga grunden för att anta rambeslut men förhandlingsresultatet kommer i stort att ligga till grund för ett nytt kommissionsförslag till direktiv.

Konventionen om barnets rättigheter och dess fakultativa protokoll

Den 20 november 1989 antog FN:s generalförsamling konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen) som innebar ett viktigt tillskott till skyddet för de mänskliga rättigheterna. För första gången samlades de rättigheter som tillkommer alla barn och ungdomar upp till 18 års ålder i ett folkrättsligt dokument. Konventionen har tilltratts av nästan alla världens länder. Sverige tillträdde konventionen som ett av de första länderna. Genom att tillträda konventionen har Sverige åtagit sig att garantera rättigheterna enligt konventionen för alla barn och ungdomar i Sverige samt verka för respekt och främjande av barnets rättigheter internationellt (prop. 1989/90:107).

Till barnkonventionen har ett fakultativt protokoll om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi antagits för att tydliggöra och utöka kraven på staterna att vidta åtgärder för att garantera att barn skyddas mot försäljning, prostitution och mot att utnyttjas för framställning av pornografi. Sverige har tillträtt protokollet (prop. 2005/06:68).

Kort om det internationella arbetet i övrigt

Under Sveriges ordförandeskap i EU under andra halvåret 2009 antog rådet ett nytt program på området för rättsliga och inrikes frågor för de kommande fem åren, det s.k. Stockholmsprogrammet. I programmet fokuseras på individers rättigheter och behov. När det gäller arbetet mot människohandel uttalas att det krävs ett mer samlat angreppssätt med samordning såväl inom EU som med tredje länder.

Organisationen för säkerhet och stabilitet i Europa (OSSE) är starkt engagerad i arbetet mot människohandel och antog år 2003 en handlingsplan för bekämpande av människohandel. Planen innehåller en rad rekommendationer för nationella åtgärder, t.ex. kriminalisering av människohandel, skydd för offer och etablerandet av särskilda antittrafficking-enheter i såväl ursprungs- som mottagarländer. Sverige har aktivt verkat för planens tillkomst och också till beslutet att inrätta en särskild representant med en egen enhet i OSSE-sekretariatet till stöd för de deltagande staterna i deras kamp mot människohandel.

Inom ramen för Östersjösamarbetet skapades år 2006 en särskild aktionsgrupp mot människohandel. Aktionsgruppen bygger på det arbete den nordisk-baltiska aktionsgruppen mot människohandel tidigare utfört. Fokus ligger på sociala frågor och preventivt arbete i form av utbildning för att möjliggöra tidig identifiering av offer samt skydd och stöd till dem som utsatts. En annan viktig del av verksamheten är att fungera som paraplyfunktion för pågående arbete i regionen för att undvika överlappning av aktiviteter. Sverige har bidragit till projekt inom ramen för aktionsgruppen mot människohandel och tillskapandet av en särskild tjänst som Senior Advisor för aktionsgruppen.

5 Människohandelsbrottet

5.1 Gällande rätt

Den 1 juli 2002 infördes ett nytt brott i brottsbalken (4 kap. 1 a §) rubricerat människohandel för sexuella ändamål (prop. 2001/02:124). Brottet tog sikte på sådana gränsöverskridande handelsåtgärder med människor som syftade till att dessa skulle utsättas för vissa sexualbrott, utnyttjas för tillfälliga sexuella förbindelser eller på annat sätt utnyttjas för sexuella ändamål. En förutsättning för straffansvar var att olaga tvång, vilseledande eller något annat sådant otillbörligt medel använts för att genomföra handelsåtgärden. Detta gällde dock inte om brottet riktade sig mot en person under 18 år. Straffet var fängelse i lägst två år och högst tio år eller, om brottet var mindre grovt, fängelse i högst fyra år. Vidare straffbelades försök, förberedelse och stämpling till brottet liksom underlåtenhet att avslöja sådant brott. Människohandelsbrottet gjordes subsidiärt till brottet människorov. Införandet av straffbestämmelsen utgjorde ett första steg i riktning mot att åstadkomma en kriminalisering av alla former av människohandel och byggde på ett förslag i 1998 års Sexualbrottskommittés betänkande Sexualbrotten – Ett ökat skydd för den sexuella integriteten och angränsande frågor (SOU 2001:14).

Den 1 juli 2004 utvidgades straffansvaret och brottet rubricerades människohandel (prop. 2003/04:111). Den numera gällande straffbestämmelsen omfattar även människohandel som inte är gränsöverskridande samt människohandel som syftar till andra former av utnyttjande än för sexuella ändamål, t.ex. tvångsarbete. Vidare utvidgades straffansvaret till att avse ytterligare handelsåtgärder och omfattar nu den som rekryterar, transporterar, inhyser, tar emot eller vidtar någon annan sådan åtgärd med en person, och därigenom tar kontroll över personen. Straffansvaret

utvidgades också till att avse handelsåtgärder som kan förekomma när kontroll över offret redan föreligger. Straffskalan för brottet ändrades inte.

Den svenska straffbestämmelsen bygger på de kriminaliseringsåtaganden som följer av FN-protokollet mot människohandel och EU:s rambeslut om bekämpande av människohandel.

5.2 Utgångspunkter för en reform

Människohandel består ofta av komplexa förfaranden där gärningsmännen på olika sätt befattar sig med offren i ett utnyttjandesyfte. En kriminalisering av människohandel måste därför täcka många situationer och förfaranden i flera olika led. Med beaktande av de legalitetsaspekter som gör sig gällande på straffrättens område ställer detta höga krav på straffbestämmelsens utformning.

Straffbestämmelsen har nu varit i kraft i sju år. Det finns endast ett begränsat antal domstolsavgöranden och dessa rör framförallt förfaranden som syftar till att offret ska utnyttjas i prostitution. Under år 2007 polis-anmälades 50 människohandelsbrott. Två personer dömdes för människohandel och 23 personer dömdes för koppleri. Under år 2008 polis-anmälades 23 människohandelsbrott. Ingen dömdes för människohandel, 11 personer dömdes för koppleri.

Utredningen har utvärderat straffbestämmelsen och övervägt om den bör förändras för att förstärka det straffrättsliga skyddet mot människohandel. Rikskriminalpolisen, polismyndigheter och Åklagarmyndigheten har till utredningen framfört att bestämmelsen är svår att tillämpa och att övervägande delen av de förfaranden som skulle kunna bedömas som människohandel i stället bedöms som koppleri. Kritik har bl.a. riktats mot det s.k. kontrollrekvisitet som infördes när bestämmelsen utvidgades år 2004.

Med beaktande av rättstillämpningen och uppgifterna från de brottsbekämpande myndigheterna anser regeringen att det finns skäl att överväga en förändrad utformning av straffbestämmelsen.

Samtidigt måste beaktas att människohandelsbrottet utformats och avgränsats i internationella överenskommelser som Sverige åtagit sig att följa. I grunden består brottet enligt dessa överenskommelser av tre olika moment – med användande av otillbörliga medel vidta någon handelsåtgärd med offret i syfte att han eller hon ska utnyttjas för visst ändamål. Beträffande personer under 18 år får krav inte ställas på att otillbörliga medel använts. För att inte försvåra det internationella samarbetet bör den grundläggande konstruktionen behållas. Förutsättningarna för att förändra brottsbeskrivningen är därför förhållandevis begränsade.

De internationella instrumenten och den svenska straffbestämmelsen ska utgöra skydd mot att människor exploateras i situationer som är mycket svåra för den utsatte att ta sig ur. För att utgöra ett verkningfullt skydd behöver brottsbeskrivningen omfatta en rad olika förfaranden. Det leder oundvikligen till gränsdragningsfrågor i förhållande till andra brott.

Den allmänna utgångspunkten för regeringens överväganden är att skapa en klar och väl avgränsad brottsbeskrivning. De begrepp som används bör ta tydligt sikte på de avsedda situationerna. Det bakomligg-

ande syftet med förändringarna är att effektivisera tillämpningen av bestämmelsen och att stärka det straffrättsliga skyddet mot människohandel.

5.3 Överväganden

5.3.1 Otillbörligt medel

Regeringens bedömning: För straffansvar bör, liksom tidigare, krävas att handelsåtgärderna har genomförts genom olaga tvång, vilseledande, utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med annat sådant otillbörligt medel.

Utredningens bedömning och förslag: Utredningen anser att kravet på användande av ett otillbörligt medel bör behållas. Utredningen föreslår att begreppen ”missbruk av någons ungdom eller skyddslöshet” och ”missbruk av någons beroendeställning” förs in i bestämmelsen och att begreppet ”något annat sådant otillbörligt medel” tas bort.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som yttrar sig delar utredningens bedömning att kravet på användande av ett otillbörligt medel bör behållas. Ett antal remissinstanser, bl.a. *Stockholms tingsrätt*, *Åklagarmyndigheten* och *Barnombudsmannen*, är tveksamma till om utredningens förslag innebär en förbättring. *Svea hovrätt* och *Stockholms tingsrätt* pekar på att skillnaderna mellan de olika former av missbruk som anges i vissa av punkterna är oklar och att dessa i vart fall borde kunna sammanfattas i en gemensam punkt. Flera remissinstanser, bl.a. *Svea hovrätt*, *Barnombudsmannen*, *Sveriges advokatsamfund*, *ECPAT Sverige* och *UNICEF Sverige*, framför att det föreslagna begreppet ”missbrukar någons ungdom” inte är nödvändigt eftersom det inte uppställs något krav på användande av otillbörligt medel för personer under 18 år. *Brottsoffermyndigheten* anser att begreppet ”eller med annat sådant otillbörligt medel” bör finnas kvar eftersom det är svårt att förutse alla situationer som kan tänkas uppkomma. *Göteborgs tingsrätt* anser att förslaget är svårtillgängligt och att hela lagrummet bör redigeras om.

Skälen för regeringens bedömning

I FN-protokollet mot människohandel anges att handelsåtgärderna ska ha skett genom hot om eller bruk av våld eller andra former av tvång, bortförande, bedrägeri, vilseledande, maktmissbruk eller missbruk av en persons utsatta belägenhet eller givande eller mottagande av betalning eller förmåner för att erhålla samtycke från en person som har kontroll över en annan person i syfte att utnyttja denna person.

EU-rambeslutet om bekämpande av människohandel innehåller i princip samma definition med förtydligandet att maktmissbruket eller utnyttjandet av den utsatta belägenheten ska ha varit av sådan art att personen inte har något annat verkligt eller godtagbart val än att ge efter för det missbruk som utövas.

Vid straffbestämmelsens införande motiverades kravet på otillbörliga medel med att brottet – för att kunna avgränsas i förhållande till mindre

allvarliga brott, bl.a. koppleri – borde innefatta ett angrepp på offrets frihet och frid (prop. 2001/02:124 s. 24 och 25). Av den nuvarande lydelsen av straffbestämmelsen följer ett krav på att handelsåtgärderna ska ha skett med användande av olaga tvång eller vilseledande, med utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med något annat sådant otillbörligt medel.

Utredningen gör bedömningen att varken domstolarnas rättstillämpning eller uppgifter från polis och åklagare ger stöd för att kravet på otillbörliga medel inneburit att straffbestämmelsen inte har kunnat tillämpas på ett effektivt sätt. Utredningen föreslår därför att kravet på otillbörliga medel ska behållas och samtliga remissinstanser som yttrar sig i frågan delar den bedömningen.

Människohandelsbrottet tar sikte på förfaranden där gärningsmannen bemästrar offrets fria och verkliga vilja. Gärningsmannens handlande ska förmå offret att underkasta sig handelsåtgärden. Det måste alltså råda ett orsakssamband mellan de förfaranden genom vilka gärningsmannen uppnår maktförhållandet och de handelsåtgärder som vidtas. Brottet är fullbordat redan innan det åsyftade utnyttjandet realiserar. Det är med hjälp av kravet på användande av otillbörliga medel som brottsbeskrivningen avgränsas i förhållande till andra mindre allvarliga brott. Såväl FN-protokollet och EU-rambeslutet innehåller också definitioner som motsvarar de svenska rekvisiten om otillbörliga medel. Mot denna bakgrund instämmer regeringen i utredningens bedömning att kravet på att gärningsmannen ska använda något otillbörligt medel mot offret bör finnas kvar.

Utredningen föreslår att ytterligare två exempel på otillbörliga medel ska föras in i straffbestämmelsen. För att inte försvåra bestämmelsens tillämpning anser regeringen att försiktighet bör iaktas när det gäller att föra in ytterligare rekvisit. Enligt regeringens synsätt ger den nuvarande lydelsen av de otillbörliga medlen uttryck för det maktförhållande som gärningsmannen ska upprätta eller utnyttja för att förmå offret att underkasta sig handelsåtgärden. De otillbörliga medlen ska förstås på så sätt att gärningsmannen har ett inflytande över offrets handlingar vilket begränsar hans eller hennes möjligheter att påverka sin situation och att detta inflytande är otillbörligt. Den nuvarande lydelsen av de otillbörliga medlen får anses innefatta både missbruk av skyddslöshet och missbruk av beroendeställning. För personer under 18 år uppställs inte något krav på otillbörliga medel. Det är därför inte lämpligt att ange utnyttjande av någons ungdom som en särskild omständighet i straffbestämmelsen. Mot denna bakgrund anser regeringen att utredningens förslag till ytterligare exempel på otillbörliga medel inte bör genomföras.

Regeringen anser sammanfattningsvis att det för straffansvar, liksom tidigare, bör krävas att handelsåtgärderna har genomförts genom olaga tvång, vilseledande, utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med annat sådant otillbörligt medel.

5.3.2 Handelsåtgärd

Regeringens förslag: Straffansvaret för människohandel ska omfatta den som med något otillbörligt medel rekryterar, transporterar, överför, inhyser eller tar emot en person i syfte att utnyttja honom eller henne. Kravet på att gärningsmannen genom handelsåtgärden ska ta kontroll över offret – det s.k. kontrollrekvisitet – tas bort. Den särskilda kriminaliseringen av överföring och mottagande av kontrollen över en person tas också bort.

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att den nuvarande uppräkningslistan av handelsåtgärder kompletteras med åtgärder som innebär att gärningsmannen kontrollerar offret. Vidare föreslår utredningen, som en följd av nämnda förslag, att det nuvarande andra stycket i straffbestämmelsen – där överföring och mottagande av kontrollen över en person straffbeläggs – tas bort. Utredningen föreslår även att det s.k. kontrollrekvisitet tas bort. Vidare föreslår utredningen att den som utger ersättning till annan för att av denne få samtycke till ett utnyttjande av en person, eller tar emot sådan ersättning, ska dömas för människohandel.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig över förslaget att komplettera uppräkningslistan av handelsåtgärder. *Åklagarmyndigheten* och *Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet* tillstyrker förslaget. *Svea hovrätt* och *Stockholms tingsrätt* anser dock att det föreslagna rekvisitetet är otydligt eftersom ”kontrollerar” kan inrymma såväl att ”ta kontroll” över någon som att ”kartlägga” någon. Även *Riksdagens ombudsmän* invänder mot rekvisitetet ”kontrollerar” då det finns en risk med att använda ett rekvisit i olika betydelser.

Majoriteten av remissinstanserna, bl.a. *Riksdagens ombudsmän*, *Malmö tingsrätt*, *Åklagarmyndigheten*, *Brottsförebyggande rådet*, *Barnombudsmannen*, *Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet* och *UNICEF Sverige*, tillstyrker förslaget att kontrollrekvisitetet ska tas bort. *Åklagarmyndigheten* pekar på att kontrollrekvisitetet har inneburit tillämpningsproblem framförallt i mål där barn varit brottsoffer. Även *UNICEF Sverige* framför att kontrollrekvisitetet har inneburit svårigheter i tillämpningen. *Riksdagens ombudsmän* och *Stockholms tingsrätt* framhåller att förslaget innebär att brottet fullbordas redan då gärningsmannen företar en handelsåtgärd. Enligt *Riksdagens ombudsmän* kan därför befaras, inte minst vad gäller de osjälvständiga brottsformerna, att det blir svårt att med någon grad av precision bedöma när en handelsåtgärd, exempelvis rekrytering, företagits.

Flertalet remissinstanser, bl.a. *Åklagarmyndigheten*, *Rikspolisstyrelsen*, *Barnombudsmannen*, *Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet*, *Sveriges advokatsamfund* och *ECPAT Sverige*, tillstyrker förslaget om kriminalisering av att utge ersättning eller ta emot ersättning för ett offer. *Svea hovrätt* avstyrker dock förslaget och anför att det strider mot allmänna kriminaliseringsprinciper samt att det är tillräckligt att gärningarna är straffbara som t.ex. försök eller förberedelse till människohandel.

Skälen för regeringens förslag

Utformningen av handelsåtgärderna

I FN-protokollet mot människohandel definieras handelsåtgärderna som rekrytering, transport, överföring, hysande eller mottagande av personer. EU-rambeslutet om bekämpande av människohandel innehåller samma definition med förtydligandet att åtgärderna inbegriper utbyte eller överföring av kontroll över denna person.

Vid straffbestämmelsens införande begränsades det straffbara området till att avse gränsöverskridande förfaranden. Handelsåtgärderna delades därför in i inledande åtgärder – transport, som även innefattade rekrytering – och efterföljande åtgärder – mottagande, transport eller inhysande (prop. 2001/02:124 s. 22, 23, 25 och 26). Vid utvidgningen av straffansvaret togs begränsningen av gränsöverskridande förfaranden bort. Vidare straffbelades åtgärder som leder till kontroll över offret – rekryterare, transporterare, inhysare, tar emot eller vidtar någon annan sådan åtgärd – och åtgärder som innebär överföring av kontroll över offret (prop. 2003/04:111 s. 49–54). De förstnämnda åtgärderna togs in i första stycket och de sistnämnda åtgärderna i det andra stycket.

Utredningen anser att handelsåtgärderna i första stycket bör kompletteras med rekvisitet ”kontrollerar” för att täcka in sådana åtgärder som inte ingår som ett led i en förflyttning av offret. Utredningen anser vidare att den föreslagna handelsåtgärden ”kontrollerar” omfattar den överföring och mottagande av kontrollen över en person som straffbeläggs i det nuvarande andra stycket. Av dessa skäl föreslår utredningen att den särskilda kriminaliseringen i andra stycket tas bort.

I likhet med *Svea hovrätt* och *Riksdagens ombudsmän* anser regeringen att det föreslagna rekvisitet ”kontrollerar” är otydligt och kan tolkas på flera sätt. Vidare anser regeringen att de åtgärder som rekvisitet avser omfatta – bl.a. att gärningsmannen slutar att förse offret med den narkotika som offret är beroende av eller tar ifrån offret hans eller hennes identitetshandlingar – innefattar olika former av utnyttjande av offrets utsatta situation. Om gärningsmannen använder ett sådant otillbörligt medel för att vidta någon handelsåtgärd, t.ex. rekrytera eller inhysa, i ett utnyttjandesyfte ska han eller hon dömas för människohandel enligt gällande lydelse av straffbestämmelsen. Utredningens förslag i denna del bör därför inte genomföras.

Regeringen anser dock att det finns skäl att överväga andra ändringar av handelsåtgärderna. I förarbetena exemplifieras det uppsamlade begreppet ”vidtar någon annan sådan åtgärd” med olika former av förflyttningar eller överföringar av offret (prop. 2003/04:111 s. 65 och 66). Regeringen föreslår därför att begreppet ”överför” förs in som en handelsåtgärd och att begreppet ”vidtar någon annan sådan åtgärd” utmönstras ur bestämmelsen. Därigenom kommer uppräkningsdelen av handelsåtgärder i straffbestämmelsen också att överensstämma med definitionen i FN-protokollet mot människohandel.

När det gäller kriminaliseringen av överföring och mottagande av kontrollen över en person gör regeringen följande bedömning. Den som överför eller tar emot kontrollen över offret får anses stå i ett sådant maktförhållande till offret som avses med momentet användande av otill-

börligt medel. Med den föreslagna lydelsen ska den som med något otillbörligt medel överför eller tar emot annan i ett utnyttjandesyfte dömas för människohandel. Kriminaliseringen i andra stycket av överförande och mottagande av kontrollen över en person saknar därmed självständig betydelse och bör tas bort.

Det s.k. kontrollrekvisitet tas bort

Vid utvidgningen av straffansvaret infördes det s.k. kontrollrekvisitet som innebär att handelsåtgärderna ska leda till kontroll över offret (prop. 2003/04:111 s. 50–52). Införandet av kontrollrekvisitet motiverades med att människohandel inte bör omfatta varje tillfällig, ofarlig eller missriktad kontakt med en person i ett utnyttjandesyfte. Straffansvaret skulle i stället ta sikte på handelsåtgärder som ingår som ett led i att åstadkomma det åsyftade utnyttjandet, vilket förutsätter någon form av kontroll över offret. Enligt förarbetsuttalanden bör kravet på kontroll inte ställas alltför högt. Kontrollen kan vara av ett mer begränsat slag men innebära att offret står under ett tryck som är av allvarlig betydelse för honom eller henne. Gärningsmannen bör således ha ett påtagligt inflytande över offrets agerande. Lagrådet ansåg att kontrollrekvisitet visserligen var oklart och kunde ge upphov till tillämpningssvårigheter men att det behövdes för att straffansvaret inte skulle träffa fall av tillfälliga eller ofarliga kontakter.

Utredningen anser att kontrollrekvisitet har lett till tillämpningssvårigheter och föreslår därför att rekvisitet tas bort. En majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Riksdagens ombudsmän*, *Åklagarmyndigheten* och *UNICEF Sverige*, tillstyrker utredningens förslag.

De farhågor om tillämpningssvårigheter som Lagrådet hade vid kontrollrekvisitets införande har besannats. I likhet med utredningen anser regeringen att förarbetsuttalandena om otillbörliga medel och kontrollrekvisitet i praktiken tar sikte på samma omständigheter. Detta har lett till tillämpningssvårigheter, särskilt i samband med utredning av misstankar om människohandel där barn varit brottsoffer. Kravet på otillbörliga medel tar sikte på det maktförhållande mellan gärningsman och offer som måste ha uppstått för att straffansvar ska komma i fråga. Kravet innebär att gärningsmannen ska bemästra offrets fria och verkliga vilja. Med kontrollrekvisitet uppställs ett krav på att gärningsmannen ska ha ett påtagligt inflytande över offrets agerande. Enligt regeringens bedömning är dessa situationer jämförbara. Redan genom kravet på användande av otillbörliga medel avgränsas således människohandelsbrottet i förhållande till tillfälliga och ofarliga kontakter med en person i ett utnyttjandesyfte. Denna omständighet talar starkt för att kontrollrekvisitet bör tas bort. Genom att rekvisitet utmönstras tydliggörs också att det inte uppställs något krav på användande av otillbörliga medel beträffande människohandel med barn.

Enligt nuvarande lydelse fullbordas människohandelsbrottet när handelsåtgärden leder till kontroll över offret. Både utredningen och ett par av remissinstanserna anser att kontrollrekvisitets borttagande leder till att brottets fullbordanspunkt tidigareläggs. Regeringen anser dock att fullbordanspunkten i de flesta praktiska fall inte förändras genom att kon-

trollrekvisitet utmönstras. I och med att kravet på otillbörliga medel och kontrollrekvisitet i den praktiska tillämpningen ofta avsett samma faktiska handlingar torde kontrollen uppnåtts i och med genomförandet av handelsåtgärderna med användande av något otillbörligt medel.

Mot bakgrund av det anförda föreslår regeringen att kontrollrekvisitet tas bort.

Kriminalisering av att utge eller ta emot ersättning för ett offer?

Utredningen föreslår att handlingar där någon utger ersättning för att få samtycke till att disponera över ett offer, eller tar emot sådan ersättning, ska straffbeläggas som människohandel. Flera remissinstanser, bl.a. *Åklagarmyndigheten*, *Barnombudsmannen* och *Sveriges advokatsamfund*, tillstyrker förslaget medan *Svea hovrätt* avstyrker.

Enligt regeringens synsätt är givande eller mottagande av ersättning för att erhålla samtycke från en person som har kontroll över en annan person ett led i användandet av ett otillbörligt medel. Om transaktionen endast utgjort en inledande åtgärd för att senare förmå offret att underkasta sig handelsåtgärden, kan ansvar för t.ex. försök eller medhjälp komma i fråga. För gärningsmannaskap bör dock alltjämt krävas att gärningsmannen tar sådan befattning med offret som faller in under rekvisiten för handelsåtgärderna. Enligt regeringens bedömning bör därför inte området för gärningsmannaskap utvidgas på det sätt som utredningen föreslår.

5.3.3 Syfte att exploatera offret

Regeringens förslag: Straffansvaret ska omfatta människohandelsförfaranden i syfte att exploatera offret för sexuella ändamål, avlägsnande av organ, krigstjänst, tvångsarbete eller annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte.

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att det nuvarande subjektiva rekvisitet ”i syfte att” ersätts med ”med uppsåt att”.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som yttrar sig i denna del, bl.a. *Åklagarmyndigheten*, *Barnombudsmannen*, *Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet*, *Arbetsmiljöverket* och *UNICEF Sverige*, tillstyrker utredningens förslag eller lämnar det utan invändning. *Göteborgs tingsrätt* pekar dock på risken att också relativt oskyldiga beteenden kan komma att bedömas som människohandel. *UNICEF Sverige* anför att det uttryckligen bör framgå av lagtexten att även utnyttjanden i form av att förmå ett barn att begå brott eller tigga ska omfattas av bestämmelsen om människohandel.

Skälen för regeringens förslag: I FN-protokollet mot människohandel definieras utnyttjandesyftena som utnyttjande av andras prostitution eller andra former av sexuellt utnyttjande, tvångsarbete eller tvångstjänst, slaveri eller med slaveri jämförbara bruk och sedvänjor, trälldom eller avlägsnande av organ. I EU-rambeslutet om bekämpande av människohandel används uttrycket exploatering i stället för utnyttjande och sexuell

exploatering exemplifieras med pornografi. Vidare inleds beskrivningen med att det ska vara fråga om exploatering av offrets arbetskraft eller tjänster, inbegripet åtminstone vissa särskilt angivna syften.

Vid straffbestämmelsens införande begränsades tillämpningsområdet till utnyttjande för sexuella ändamål. Sexualbrottskommittén föreslog begreppet sexuell exploatering. Det ansågs dock att begreppet utnyttjande bör användas och att det i så stor utsträckning som möjligt bör preciseras vilka utnyttjanden som avsågs (prop. 2001/02:124 s. 26-28). Det infördes också ett krav på direkt uppsåt i förhållande till utnyttjandet med motiveringen att människohandelsbrottet borde förbehållas de fall där exploatering utgör huvudmotivet för åtgärderna. I förarbetena uttalades att ett vanligt uppsåtskrav skulle innebära ett alltför vidsträckt gärningsmannansvar. Det uppställdes inget krav på att något utnyttjande verkligen hade skett. Vid straffansvarets utvidgning infördes ett antal ytterligare utnyttjandesyften (prop. 2003/04:111 s. 43-47). Utgångspunkten var att den svenska regleringen skulle leva upp till åtagandena enligt FN-protokollet och EU-rambeslutet. Sammanfattningsvis utvidgades straffansvaret till att avse även människohandel som syftar till att offren ska utnyttjas i tvångstillstånd, för avlägsnande av organ eller i något annat nödläge.

Från åklagarhåll har riktats kritik mot kravet på direkt uppsåt. Det anses svårt att bevisa direkt uppsåt, särskilt i fråga om handelsåtgärder som inte ägt rum i Sverige. Utredningen föreslår därför att kravet på direkt uppsåt ersätts med ett krav på uppsåt. Enligt utredningens bedömning är det lika straffvärt att vara likgiltig inför ett utnyttjande som när det har förelegat ett direkt uppsåt. De flesta remissinstanser, som yttrar sig i denna del, är positiva till förslaget.

I det senaste lagstiftningsärendet uttalades att det signifikanta med människohandelsbrottet är att förfarandena alltid syftar till någon form av efterföljande utnyttjande av offren. Ett annat kännetecknande inslag är att utnyttjandesyftet inte behöver ha förverkligats för att straffansvar ska kunna komma i fråga. I enlighet med tidigare bedömning anser därför regeringen att ett slopande av kravet på direkt uppsåt skulle innebära ett alltför vidsträckt gärningsmannansvar. Utredningens förslag i denna del bör därför inte genomföras.

Däremot bör dock övervägas om rekvisitet ”utnyttja” ska ersättas med ”exploatera”. I de engelska versionerna av såväl FN-protokollet som EU-rambeslutet används uttrycket ”exploitation”. Med ”utnyttja” kan avses både att dra otillbörlig fördel av någonting och att dra god nytta av någonting. Av det skälet anser regeringen att rekvisitet ”exploatera” bör införas i stället för ”utnyttja”. Med exploatering av människor avses alltid ett otillbörligt användande. Uttrycket exploatera tydliggör också att det är fråga om att hantera och betrakta offren som handelsvaror. Genom att ersätta rekvisitet ”utnyttja” med ”exploatera” tydliggörs sålunda straffbestämmelsens tillämpningsområde.

När det gäller utnyttjande för sexualbrott, tillfälliga sexuella förbindelser eller utnyttjande för andra sexuella ändamål (punkten 1) anser regeringen att dessa kan sammanfattas med begreppet ”exploateras för sexuella ändamål”. Syftena att exploatera offret för avlägsnande av organ, krigstjänst eller tvångsarbete bör även fortsättningsvis anges uttryckligen i lagtexten. När det gäller utnyttjande av annat sådant tvångstillstånd (del

av punkten 2) och av en situation som innebär nödläge för den utsatte (punkten 4) anser regeringen att de avsedda situationerna kan anses rymmas under begreppet ”annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte”. Med nödläge avses att offret är förhindrat att fritt bestämma över sina göranden och låtanden eller befinner sig i en verkligt svår belägenhet som inte är helt tillfällig eller övergående.

Regeringen föreslår sammanfattningsvis att brottet ska omfatta människohandelsförfaranden i syfte att exploatera offret för sexuella ändamål, avlägsnande av organ, krigstjänst, tvångsarbete eller annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte.

5.3.4 Människohandel med barn

Regeringens bedömning: Den som vidtar en handelsåtgärd i ett exploaterings syfte mot en person som inte har fyllt arton år ska även i fortsättningen dömas för människohandel även om något otillbörligt medel inte har använts.

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att den som begår en gärning som avses i bestämmelsens första stycke mot ett barn ska anses ha missbrukat barnets skyddslöshet.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bl.a. *Åklagarmyndigheten*, *Brottsförebyggande rådet* och *Ungdomsstyrelsen*, tillstyrker förslaget. Ett flertal andra remissinstanser, bl.a. *Malmö tingsrätt*, *Brottsoffermyndigheten*, *Barnombudsmannen*, *Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet* och *Rädda Barnen*, anser dock att förslaget är otydligt och förvirrande. *Sveriges advokatsamfund* anför att förslaget innebär en nykriminalisering eftersom det innehåller en presumtion för att otillbörliga medel har använts och att detta innebär att en misstänkt gärningsman kommer ha mycket svårt att undgå ansvar.

Flera remissinstanser, bl.a. *Barnombudsmannen*, *Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet*, *ECPAT Sverige*, *Rädda Barnen* och *UNICEF Sverige*, förordar en särskild straffbestämmelse avseende människohandel med barn. *ECPAT Sverige* tillägger att detta även skulle vara i konsekvens med den nuvarande sexualbrottslagstiftningen.

Barnombudsmannen och *UNICEF Sverige* anför vidare att det bör vara möjligt med åtalsunderlåtelse för barn som begått brott som ett led i människohandeln.

Skälen för regeringens bedömning: Utredningen anser att bestämmelsen om människohandel med barn inte tillämpats på det sätt som avsetts och föreslår därför en uttrycklig bestämmelse om att den som vidtar en handelsåtgärd i ett sådant syfte som anges i första stycket ska anses ha missbrukat barnets skyddslöshet. Flera remissinstanser, bl.a. *Brottsoffermyndigheten*, *Barnombudsmannen* och *Rädda Barnen*, anser att förslaget är otydligt.

Regeringen delar utredningens uppfattning att det finns anledning att överväga ett förtydligande av att det för straffansvar för människohandelsförfaranden med barn inte krävs något användande av ett otillbörligt medel. Regeringen instämmer dock i den kritik som flertalet remissinstanser framför mot utredningens förslag. Med borttagandet av

kontrollrekvisitet blir det också tydligt att det för straffansvar inte krävs något användande av ett otillbörligt medel om gärningen riktas mot barn. Regeringen anser därför att utredningens förslag i denna del inte bör genomföras.

Den fråga om en särskild brottsrubricering för människohandel med barn, som väcks av bl.a. *Barnombudsmannen* och *Rädda Barnen*, har behandlats i de tidigare lagstiftningsärendena (bl.a. prop. 2003/04:111 s. 47). Vid dessa tillfällen har bedömningen gjorts att någon sådan brottsrubricering inte bör införas. Sedan dess har det, som *ECPAT Sverige* påpekar, visserligen införts särskilda straffbestämmelser om sexualbrott mot barn. Regeringen anser dock att skälen för en särskild brottsrubricering för människohandel inte är lika starka som i fråga om sexualbrotten. Därför bör inte någon särskild brottsrubricering avseende människohandel med barn införas.

Med anledning av den fråga som väcks av bl.a. *UNICEF Sverige* konstaterar regeringen att det redan finns förutsättningar för åtalsunderlåtelse för offer för människohandel som begått brott som ett led i människohandeln (se vidare under avsnitt 7.2.3).

5.3.5 Kravet på dubbel straffbarhet

Regeringens förslag: Det ska inte längre uppställas något krav på dubbel straffbarhet för att svensk domstol ska kunna döma för människohandel begången utomlands. Detsamma ska gälla vid försök till sådant brott. Inte heller ska svensk domstol för detta brott vara förhindrad att döma till påföljd som är strängare än vad som är föreskrivet enligt lagen på gärningsorten.

Regeringens bedömning: Utredningens förslag till undantag från regeln att utländsk brottmålsdom utgör hinder för lagföring i Sverige (*ne bis in idem*) bör inte genomföras.

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att kravet på dubbel straffbarhet för brott begångna utomlands inte ska gälla för människohandel och de osjälvtändiga brottsformerna vid människohandel. Utredningen föreslår att undantaget ska föras in i 2 kap. 3 § brottsbalken. Utredningen föreslår även att det görs ett undantag från principen om *ne bis in idem* för människohandel och de osjälvtändiga brottsformerna av människohandel.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som yttrar sig är positiva till eller har ingen invändning mot utredningens förslag om att ta bort kravet på dubbel straffbarhet för människohandel begången utomlands.

Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig över förslaget om undantaget från principen om *ne bis in idem*. Några remissinstanser, bl.a. *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* och *Riksförbundet Internationella föreningar för invandrarkvinnor (RIFFI)*, tillstyrker förslaget. *Sveriges advokatsamfund* avstyrker förslaget och framhåller att principen om *ne bis in idem* inte bör frångås utan mycket starka skäl. *Riksdagens ombudsmän*, *Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet* och *Amnesty International* anser att förslaget är betänkligt.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Bakgrund

Frågan om svensk domstols behörighet regleras i huvudsak i 2 kap. brottsbalken. Av dessa bestämmelser framgår att det finns en vidsträckt behörighet att döma över brott som har begåtts utomlands. Den svenska domsrätten omfattar t.ex. i princip alla brott som i utlandet har begåtts av svenska medborgare eller av utlänningar med hemvist i Sverige (2 § första stycket). Vissa begränsningar uppställs dock i denna s.k. extra-territoriella behörighet. En sådan begränsning innebär att gärningen ska vara straffbar enligt såväl svensk lag som lagen på gärningsorten (2 § andra stycket), dvs. det gäller ett krav på dubbel straffbarhet.

Som yttersta skäl för kravet på dubbel straffbarhet åberopas traditionellt den folkrättsliga principen att stater inte ska gripa in i varandras inre angelägenheter. Det brukar också ifrågasättas om det inte strider mot den straffrättsliga legalitetsprincipen att bestraffa en gärning som är straffri enligt lagen på gärningsorten.

Från kravet på dubbel straffbarhet har det i svensk rätt gjorts undantag såvitt gäller vissa utomlands begångna sexualbrott mot barn (prop. 2004/05:45). Dessa brott kan alltså bestraffas i Sverige även om de skulle vara fria från straff i de land där de begicks (2 § fjärde stycket). För de aktuella brotten har undantag också gjorts från den annars gällande begränsningen att svensk domstol inte får döma till påföljd som är att anse som strängare än det svåraste straff som är föreskrivet för brottet enligt lagen på gärningsorten (2 § tredje stycket). Regeringen har nyligen föreslagit att även vissa barnpornografibrott ska undantas från kravet på dubbel straffbarhet (prop. 2009/10:70). Dessa ändringar föreslås träda i kraft den 1 juli 2010.

Enligt 3 § kompletteras bestämmelserna i 2 § beträffande brott som har begåtts utomlands med bestämmelser som utsträcker behörigheten beträffande bl.a. vissa särskilt uppräknade brott – t.ex. kapning och folkrättsbrott – och vissa särskilt allvarliga brott för vilka det lindrigaste straff som i svensk lag föreskrivs är fängelse i fyra år eller däröver. Något krav på dubbel straffbarhet uppställs inte för dessa brott och det innebär att svensk domstol har behörighet att döma över de brott som anges i bestämmelsen oberoende av innehållet i lagen på gärningsorten.

Reglerna om rättsverkningar av en brottmålsdom som meddelats i en annan stat finns i 2 kap. 5 a § brottsbalken. Huvudregeln är att en person inte får lagföras i Sverige för en gärning för vilken ansvar prövats genom lagakraftägande dom i en annan stat om domen meddelats i den stat där gärningen begicks eller i en stat som tillträtt någon av de internationella överenskommelser som räknas upp i paragrafen. Detta gäller bl.a. om personen frikänts från ansvar, om han eller hon förklarats skyldig till brottet men inte ådömts någon påföljd eller om utdömd påföljd bortfallit enligt lagen i den främmande staten. Denna regel avspeglar principen om *ne bis in idem*, dvs. ej två gånger i samma sak.

Kravet på dubbel straffbarhet tas bort

I de internationella instrumenten uppställs inte någon förpliktelse att ta bort kravet på dubbel straffbarhet såvitt avser människohandel. Instrumenten ger emellertid uttryck för en internationell samsyn kring människohandel. En viktig del i det internationella arbetet mot människohandel är också att kunna beivra människohandel såväl när brottet anses begånget i Sverige som när det anses begånget utomlands. Brottsens internationella och gränsöverskridande karaktär innebär dessutom att frågan om svensk domsrätt över människohandel som begåtts utomlands kan komma att aktualiseras i praktiken.

Både Sveriges internationella åtaganden att bekämpa människohandel och människohandelsbrottets karaktär talar för att ta bort kravet på dubbel straffbarhet. Därigenom skulle det straffrättsliga skyddet mot människohandel förstärkas. I likhet med utredningen anser därför regeringen att kravet på dubbel straffbarhet bör tas bort för utomlands begångna människohandelsbrott. Detsamma bör gälla vid försök till människohandel. Regeringen anser dock att det skulle föra för långt att, som utredningen föreslår, därutöver låta samtliga osjälvtändiga brottsformer av människohandel omfattas av undantaget från kravet på dubbel straffbarhet.

Utredningen föreslår att undantaget från kravet på dubbel straffbarhet ska föras in i 2 kap. 3 § brottsbalken. Utan stöd av allmän folkrätt eller någon internationell överenskommelse bör människohandelsbrottet, enligt regeringens bedömning, inte likställas med de brott över vilka svensk domstol kan döma oavsett anknytning till Sverige. Som framgår ovan infördes undantagen från kravet på dubbel straffbarhet för bl.a. vissa sexualbrott i 2 kap. 2 § brottsbalken. Med en sådan placering krävs också att brottet har någon anknytning till Sverige för att svensk domsrätt ska anses föreligga. Regeringen föreslår därför att undantaget från kravet på dubbel straffbarhet beträffande människohandel förs in i 2 kap. 2 § fjärde stycket brottsbalken.

Inte heller bör man – på grund av dess nära samband med kravet på dubbel straffbarhet – vid människohandel tillämpa den begränsning av svensk rätt som följer av 2 kap. 2 § tredje stycket brottsbalken. Svensk domstol som utövar extraterritoriell behörighet föreslås således få döma till påföljd som är att anse som strängare än det svåraste straff som är föreskrivet för brottet enligt lagen på gärningsorten.

Utländsk brottmålsdom ska alltjämt utgöra hinder för lagföring i Sverige

Utredningen föreslår att det i 2 kap. 5 a § brottsbalken ska göras ett undantag för människohandel och de osjälvtändiga brottsformerna av människohandel. Förslaget innebär att en dom som meddelats i en annan stat inte skulle utgöra hinder mot ny lagföring i Sverige.

Det är en viktig huvudregel att en brottmålsdom ska utgöra hinder mot en ny rättegång mot den tilltalade i samma sak. Därigenom erhåller enskilda ett skydd mot dubbel lagföring. Det finns visserligen undantag från principen om *ne bis in idem* som – under särskilda förutsättningar – gäller uppräknade brott som begåtts utomlands. Regeringen delar dock Sveriges advokatsamfunds uppfattning att principen om *ne bis in idem*

inte bör frångås utan mycket starka skäl. Enligt regeringens bedömning föreligger inte sådana skäl och utredningens förslag bör därför inte genomföras.

5.3.6 Övriga frågor

Regeringens bedömning: Det bör inte införas någon bestämmelse om att offrets samtycke till den åsyftade exploateringen saknar betydelse för straffansvar. Straffskalan för människohandel bör inte ändras. Det finns inte behov av att ändra reglerna om målsägande.

Utredningens bedömning överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som yttrar sig i denna del anser, i likhet med utredningen, att offrets samtycke till det åsyftade utnyttjandet bör sakna betydelse för straffansvar. Ett flertal remissinstanser, bl.a. *Brottsoffermyndigheten*, *Barnombudsmannen*, *Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet* och *Amnesty International*, föreslår att detta ska föras in i lagtexten.

Barnombudsmannen anser att det bör införas en grov form av människohandel med strängare straffskala samt att brottet alltid bör anses som grovt när offret är ett barn. *ECPAT Sverige* framför bl.a. att straffskalan bör höjas till fängelse i lägst fyra år. *Internationella Kvinnoförbundet (IKF)* anför att människohandel med barn är ett allvarligt brott som bör ha en straffskala som motsvarar detta.

ECPAT Sverige och *Sveriges Kvinnolobby* framhåller att alla offer bör betraktas som målsägande även om förfarandet bedöms som koppleri eller grovt koppleri. *Stockholms tingsrätt*, *Brottsoffermyndigheten* och *Barnombudsmannen* är däremot tveksamma till bedömningen. *Sveriges advokatsamfund* framhåller att den presumtion för rätt till målsägande-biträde, som föreligger vid misstänkta brott enligt bl.a. 6 kap. brottsbalken, borde gälla även för människohandelsbrottet.

Skälen för regeringens bedömning

Offrets samtycke till exploateringen saknar betydelse för straffansvaret

FN-protokollet och EU-rambeslutet innehåller bestämmelser om att offrets samtycke till det åsyftade utnyttjandet (eller exploateringen) ska sakna betydelse för straffansvaret om något av de otillbörliga medlen har använts.

Vid straffansvarets utvidgning övervägde regeringen frågan om att införa en uttrycklig bestämmelse om att offrets samtycke saknar betydelse och föreslog också en sådan bestämmelse i en remiss till Lagrådet (prop. 2003/04:111 s. 60 och 61). Enligt Lagrådet fick det dock anses framgå med tillräcklig tydlighet av lagtexten att kravet på att gärningsmannen ska ha handlat i ett utnyttjandesyfte är uppfyllt även om det skulle hävdas att offret samtyckt till utnyttjandet. Regeringen accepterade Lagrådets bedömning och föreslog därför ingen bestämmelse om offrets samtycke.

Med beaktande av att människohandelsbrottet är fullbordat redan innan något utnyttjande kommit till stånd anser utredningen att det inte finns något behov av en särskild bestämmelse om att offrets samtycke saknar relevans för straffansvaret. Flera remissinstanser, *bl.a. Brottsoffermyndigheten, Barnombudsmannen* och *Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet*, föreslår dock att en uttrycklig bestämmelse om detta förs in i lagtexten.

De argument som framfördes vid det senaste lagstiftningsärendet är enligt regeringens mening fortfarande relevanta och det finns därför inte skäl att införa en bestämmelse i lagtexten om att offrets samtycke till den åsyftade exploateringen saknar betydelse för straffansvaret.

Straffskalor

Människohandel är ett avskryvligt brott som medför förödande och livslånga konsekvenser för offret. Straffskalan för människohandel bör därför också fortsättningsvis vara sträng. Straffskalan är fängelse i lägst två år och högst tio år. Är brottet mindre grovt, är straffskalan fängelse i högst fyra år.

Tillämpningsområdet för bestämmelsen om människohandel är relativt vidsträckt och straffskalan måste därför också fortsättningsvis vara sådan att den ger utrymme för en adekvat straffmätning såväl i de allvarliga fallen som i de mindre allvarliga fallen. Dagens straffskala ger detta utrymme. Regeringen anser alltså inte att det finns skäl att, som *ECPAT Sverige* föreslår, höja straffminimum för människohandel till fängelse i lägst fyra år. Till skillnad från *Barnombudsmannen, ECPAT Sverige* och *IKF* anser inte regeringen att det finns skäl att införa någon särskild straffskala för människohandel med barn.

Offrens ställning som målsägande

Målsägande är den mot vilken brott är begånget eller som därav blivit förnärmat eller lidit skada (20 kap. 8 § RB). Domare och åklagare har till utredningen uppgett att offer för människohandelsliknande förfaranden i praktiken betraktas som målsägande även i de mål där åklagaren valt att åtala förfarandet som grovt koppleri. När det gäller den fråga om målsägandebiträde som *Sveriges advokatsamfund* väcker konstaterar regeringen att Rikskriminalpolisen har rapporterat att målsägandebiträde nästan alltid förordnas i kopplerimål av människohandelsliknande karaktär. I dessa frågor om målsäganden finner inte regeringen skäl att göra några ändringar.

6 Uppehållstillstånd för människohandelsoffer

6.1 Gällande rätt

Uppehållstillstånd för flyktingar eller alternativt skyddsbehövande

Bestämmelserna i utlänningslagen (2005:716), förkortad UtIL, om flyktingar och alternativt skyddsbehövande kan ligga till grund för att bevilja ett permanent uppehållstillstånd för människohandelsoffer (4 kap. 1 § eller 2 § jämförd med 5 kap. 1 § UtIL).

Med flykting avses en utlänning som befinner sig utanför det land där han eller hon är medborgare, därför att han eller hon känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, nationalitet, religiös eller politisk uppfattning eller på grund av kön, sexuell läggning eller annan tillhörighet till en viss samhällsgrupp och inte kan, eller på grund av fruktan inte vill, begagna sig av detta lands skydd (4 kap. 1 § UtIL). Detta gäller oberoende av om det är landets myndigheter som är ansvariga för att utlänningen riskerar att utsättas för förföljelse eller om dessa inte kan antas erbjuda trygghet mot förföljelse från enskilda. Även statslösa kan ingå i kategorin flyktingar.

Med alternativt skyddsbehövande avses en utlänning som utan att vara flykting befinner sig utanför det land som utlänningen är medborgare i därför att det bl.a. finns grundad anledning att anta att utlänningen vid ett återvändande till hemlandet skulle löpa risk att straffas med döden, tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, och utlänningen inte kan, eller på grund av sådan risk som avses ovan inte vill begagna sig av hemlandets skydd (4 kap. 2 § UtIL). På samma sätt som bestämmelsen om flyktingar gäller detta oberoende av om det är landets myndigheter som är ansvariga för att utlänningen löper sådan risk eller om dessa inte kan antas erbjuda trygghet mot att utlänningen utsätts för sådan risk genom handlingar från enskilda. Till skillnad från bestämmelsen om flyktingar gäller rätten till skydd för alternativt skyddsbehövande oberoende av på vilken grund sökanden riskerar att utsättas för sådan behandling.

Uppehållstillstånd på grund av synnerligen ömmande omständigheter

Uppehållstillstånd kan beviljas en utlänning om det vid en samlad bedömning av hans eller hennes situation föreligger sådana synnerligen ömmande omständigheter att han eller hon bör tillåtas stanna i Sverige (5 kap. 6 § UtIL). Bestämmelsen är en undantagsreglering och är avsedd att användas för de situationer som inte omfattas av någon av huvudgrunderna för uppehållstillstånd. Barn kan beviljas uppehållstillstånd på de i bestämmelsen angivna grunderna även om de omständigheter som kommer fram inte är av samma allvar eller tyngd som krävs för att tillstånd ska beviljas en person över 18 år.

6.2 Överväganden

Regeringens bedömning: Det saknas behov av lagändringar i fråga om uppehållstillstånd för människohandelsoffer.

Utredningens bedömning och förslag: Utredningen anser att det saknas skäl att införa en bestämmelse om uppehållstillstånd som särskilt tar sikte på människohandelsoffer. Utredningen föreslår dock att det i bestämmelsen om uppehållstillstånd på grund av synnerligen ömmande omständigheter (5 kap. 6 § UtL) ska anges att det vid bedömningen särskilt ska beaktas om utlänningen utsatts för människohandel.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bl.a. *Länsrätten i Skåne län*, *Länsrätten i Göteborg* och *Migrationsverket*, delar utredningens bedömning att de möjligheter som finns att bevilja permanent uppehållstillstånd för personer som riskerar förföljelse eller allvarliga övergrepp är tillräckliga för att tillgodose behovet av skydd för de offer för människohandel som riskerar sådana följder vid ett återvändande till hemlandet. Flera andra remissinstanser, bl.a. *Barnombudsmannen*, *Rädda barnen* och *UNICEF Sverige*, anser att utredningens förslag inte tillräckligt beaktar situationen för människohandelsoffer som är barn. *Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU)* förordar att det i någon av skyddsbestämmelserna i 4 kap. utlänningslagen förs in en hänvisning till människohandelsoffer. Flera remissinstanser, bl.a. *Amnesty*, *ECPAT Sverige* och *Rädda Barnen*, anser att uppehållstillstånd bör kunna beviljas även om utlänningen inte medverkar i brottsutredningen. Inte någon av remissinstanserna förordar en bestämmelse om permanent uppehållstillstånd som förutsätter medverkan i en rättsprocess.

Flera remissinstanser, bl.a. *Migrationsverket*, *Brottsoffermyndigheten* och *UNICEF Sverige*, tillstyrker förslaget att ändra 5 kap. 6 § utlänningslagen. Ett flertal andra remissinstanser, bl.a. *Svea hovrätt*, *Kammarrätten i Stockholm*, *Länsrätten i Göteborg*, *Länsrätten i Skåne län* och *Åklagarmyndigheten*, avstyrker förslaget. *Länsrätten i Skåne län* och *Åklagarmyndigheten* anser att det inte finns anledning att särbehandla utlänningar som utsatts för människohandel i förhållande till de som utsatts för annan allvarlig brottslighet. Dessa remissinstanser anför vidare att det redan i dag, enligt förarbetsuttalanden, kan beaktas att en utlänning varit utsatt för människohandel och att det föreslagna tillägget därför är överflödigt. *Malmö tingsrätt* och *RFSU* påpekar att en särbehandling av offer för människohandel skulle kunna leda till att andra brottsoffer i praktiken får sämre möjligheter att få uppehållstillstånd på denna grund. *Kammarrätten i Stockholm* framhåller att det finns en risk för att bestämmelsen kan komma att tolkas på ett annat sätt än i dag och att bestämmelsens räckvidd därmed blir oklar. *Länsrätten i Göteborg* och *Länsrätten i Skåne län* framhåller att endast ett fåtal offer för människohandel hittills har ansökt om permanent uppehållstillstånd och att dessa också enligt gällande rätt har beviljats sådana uppehållstillstånd. Domstolarna framhåller vidare vikten av att de olika grunderna för uppehållstillstånd hålls åtskilda. Några remissinstanser, bl.a. *Länsrätten i Skåne län*, *Amnesty* och *UNICEF Sverige*, anser att det med utredningens förslag finns en risk för en förskjutning vid prövning om uppehållstillstånd för människo-

handelsoffer från de egentliga skyddsgrunderna i 4 kap. till undantagsbestämmelsen i 5 kap. 6 § utlänningslagen.

Skälen för regeringens bedömning

Särskild bestämmelse om uppehållstillstånd för människohandelsoffer?

I samband med riksdagsbehandlingen av propositionen Flyktingskap och förföljelse på grund av kön eller sexuell läggning (prop. 2005/06:6) behandlades frågan om permanent uppehållstillstånd för människohandelsoffer. Socialförsäkringsutskottet ansåg att det borde införas en särskild bestämmelse i utlänningslagen som angav att den som aktivt medverkat i rättsprocessen genom att ställa upp som vittne eller medverkat som målsägande skulle kunna beviljas permanent uppehållstillstånd i Sverige, om personen i fråga till följd härav var i behov av skydd här (bet. 2005/06:SfU4 s. 17). Utskottet föreslog att riksdagen skulle tillkännage att regeringen skulle återkomma med ett lagförslag som innebar att den som utsatts för människohandel under vissa förutsättningar skulle kunna beviljas permanent uppehållstillstånd i Sverige. Den 30 november 2005 biföll riksdagen förslaget till riksdagsbeslut (rskr. 2005/06:71).

Mot denna bakgrund gav regeringen genom tilläggsdirektiv utredningen i uppdrag att analysera och ta ställning till om utlänningslagens bestämmelser om permanent uppehållstillstånd tillgodoser det skyddsbehov som den som är offer för människohandel eller närliggande brottslighet kan ha eller om regleringen i något avseende borde kompletteras.

Utredningen anser att människohandelsoffer ofta befinner sig i en sådan utsatt och socialt komplicerad situation att det finns starka skäl att utöka möjligheterna för dem att stanna i Sverige. Samtidigt konstaterar utredningen dels att det redan med stöd av gällande rätt finns möjligheter för människohandelsoffer att stanna här, dels att de få offer som har ansökt om permanent uppehållstillstånd också beviljats tillstånd. Regeringen anser i likhet med *Länsrätten i Göteborg* att dessa omständigheter i sig talar starkt emot att införa särskilda bestämmelser för människohandelsoffer.

Utredningen anser vidare att det finns risker med en bestämmelse om permanent uppehållstillstånd som ställer krav på att utlänningen ska ha medverkat i en rättsprocess som vittne eller målsägande. Med en sådan bestämmelse finns det, enligt utredningen, en risk för att de bedömningar som görs av polis och åklagare under en förundersökning i praktiken blir bindande vid en senare prövning om permanent uppehållstillstånd. Enligt utredningen kan det inte heller uteslutas att ett krav på att utlänningen aktivt medverkar som målsägande eller vittne i praktiken skulle innebära att utlänningen måste lämna uppgifter som stöder åklagarens sak. Utredningen anser därför att en bestämmelse som kräver aktiv medverkan riskerar att uppfattas som att utlänningen belönas med ett uppehållstillstånd för sin medverkan. Därmed finns det en överhängande risk för att människohandelsoffrets trovärdighet som målsägande eller vittne kommer ifrågasättas på den grunden att han eller hon har valt att samarbeta med polis eller åklagare. Enligt utredningen riskerar således en sådan bestämmelse leda till att lagföringen av människohandelsförfar-

anden försvåras. Regeringen instämmer i denna bedömning. Inte heller någon av remissinstanserna förordar en bestämmelse om permanent uppehållstillstånd som förutsätter medverkan i en rättsprocess.

Vad närmare gäller skyddsbehovet för människohandelsoffer finns det som framgår ovan möjlighet att bevilja ett permanent uppehållstillstånd till ett offer för människohandel som behöver skydd för att han eller hon är att anse som flykting eller alternativt skyddsbehövande. Bestämmelsen om alternativt skyddsbehövande ger skydd mot bl.a. omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning i situationer där kriterierna för flyktingskap inte är uppfyllda. Vad gäller tillämpningen av dessa bestämmelser vill regeringen understryka – i likhet med flera av remissinstanserna – vikten av att skyddsskäl noga utreds och prövas i det enskilda fallet. Behovet av skydd är alltid individuellt. Med en särskild bestämmelse om uppehållstillstånd för den som medverkat i en rättsprocess finns det en risk att frågan om medverkan hamnar i fokus i stället för offrets behov av skydd.

RFSU förordar att det i någon av skyddsbestämmelserna förs in en hänvisning till människohandelsoffer. Som regeringen i tidigare lagstiftningsärenden har framhållit finns principiella invändningar mot en ökad detaljreglering av skyddsbestämmelserna. Detta gäller t.ex. införande av nya grupper i flyktingbestämmelsen. En omfattande uppräkningslista kan bl.a. få till följd att uppräkningslistan uppfattas som uttömmande (prop. 2009/10:31 s. 105). Även införandet av en sådan hänvisning som *RFSU* förordar kan låsa rättsutvecklingen och verka begränsande. Det bör i stället, enligt regeringens mening, överlämnas till rättstillämpningen att med stöd av förarbeten och internationella riktlinjer närmare utveckla tolkningen av de olika förföljelsegrunderna och grunderna för alternativt skyddsbehov. Till vägledning för utredning och bedömning av asylansökningar har också UNHCR:s exekutivkommitté relativt nyligen utfärdat riktlinjer om tillämpningen av flyktingdefinitionen på asylansökningar från personer som varit utsatta för eller riskerar att utsättas för människohandel.

Barnombudsmannen, Rädda barnen och UNICEF Sverige anser att barns skyddsskäl inte beaktas fullt ut i asylprocessen och att det därför finns behov av en särskild bestämmelse som tar sikte på barnspecifika skäl för eller former av förföljelse. Regeringen har nyligen haft anledning att ta ställning till den senare frågan och redovisade därvid de olika åtgärder som vidtagits under de senaste åren för att stärka barns ställning i asylprocessen (prop. 2009/10:31 s. 103 f.). Vad som nu anförs med anledning av att offer för människohandel ofta är barn föranleder ingen annan bedömning än den som redovisats i det nämnda lagstiftningsärendet. Regeringen anser följaktligen att ytterligare åtgärder avseende barnspecifik förföljelse och barns asylskäl för närvarande inte behöver vidtas.

Sammantaget anser regeringen att nuvarande bestämmelser i utlänningslagen tillgodoser det skyddsbehov som den som är offer för människohandel kan ha. Detta gäller oavsett om skyddsbehovet uppstått på grund av att utläningen har medverkat i en rättsprocess eller på annat sätt. Det finns därför inte skäl att införa en särskild bestämmelse om permanent uppehållstillstånd för människohandelsoffer eller en särskild hänvisning till människohandelsoffer i skyddsbestämmelserna.

Uppehållstillstånd på grund av synnerligen ömmande omständigheter

Utredningen föreslår att bestämmelsen i 5 kap. 6 § utlänningslagen förtydligas genom att ”om utlänningen varit utsatt för människohandel” läggs till de särskilda omständigheter som ska beaktas enligt första stycket. Med förslaget avser utredningen att lyfta fram och stärka möjligheterna för människohandelsoffer att få permanent uppehållstillstånd.

Ett flertal remissinstanser, bl.a. *Svea hovrätt*, *Kammarrätten i Stockholm*, *Länsrätten i Göteborg*, *Länsrätten i Skåne län* och *Åklagarmyndigheten*, avstyrker förslaget.

Bestämmelsen om uppehållstillstånd på grund av synnerligen ömmande omständigheter tar sikte på omständigheter som är hänförliga till utlänningens person. Vid bedömningen ska särskilt beaktas sökandens hälsotillstånd, anpassning till Sverige och situation i hemlandet. Av bestämmelsen följer också att det kan finnas andra omständigheter som kan beaktas vid en samlad bedömning av om det föreligger synnerligen ömmande omständigheter. Som flera av remissinstanserna lyft fram nämns i förarbetena som exempel på sådana omständigheter att den sökande är föremål för social utstötning, är traumatiserad till följd av tortyr eller liknande svåra upplevelser i hemlandet eller till följd av människohandel (prop. 2004/05:170 s. 192).

Av utredningens redovisning framgår också att flera människohandelsoffer har beviljats uppehållstillstånd på ifrågavarande grund. Mot denna bakgrund kan det enligt regeringens synsätt ifrågasättas om det föreligger ett behov av den ändring som utredningen föreslår.

Vidare anser regeringen, i likhet med bl.a. *Åklagarmyndigheten*, att det vore olämpligt att särbehandla utlänningar som utsatts för människohandel i förhållande till de som utsatts för annan allvarlig brottslighet. En sådan särbehandling skulle – som också bl.a. *Malmö tingsrätt* och *RFSU* påpekar – kunna leda till att andra brottsoffer i praktiken får sämre möjligheter att få uppehållstillstånd på ifrågavarande grund.

Därtill anser regeringen, i likhet med *Kammarrätten i Stockholm*, att det finns en risk att bestämmelsen kan komma att tolkas på ett annat sätt än i dag och att bestämmelsens räckvidd därmed blir oklar. En omfattande uppräknings i lagtexten av omständigheter som ska vägas in eller särskilt beaktas kan också få till följd att uppräkningsen uppfattas som uttömmande.

Regeringen har tidigare starkt betonat betydelsen av att frågor om behov av asyl eller skydd i övrigt liksom andra huvudgrunder för uppehållstillstånd noggrant prövas innan frågan om tillstånd enligt bestämmelsen om synnerligen ömmande omständigheter eventuellt prövas (prop. 2004/05:170 s. 192). I likhet med bl.a. *Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet*, *Amnesty* och *UNICEF Sverige* anser regeringen att det föreslagna tillägget kan medföra en förskjutning vid prövning om uppehållstillstånd för offer för människohandel från de egentliga skyddsgrunderna i 4 kap. utlänningslagen till undantagsbestämmelsen i 5 kap. 6 § utlänningslagen. Som *Länsrätten i Skåne län* anför finns därmed en risk för att skyddsbehovet förbises. Eftersom bestämmelsen om uppehållstillstånd på grund av synnerligen ömmande omständigheter är av undantagskaraktär och ska tillämpas restriktivt kan det föreslagna

tillägget medföra att det i praktiken blir svårare för en utlänning som utsatts för människohandel att få ett permanent uppehållstillstånd.

Mot bakgrund av det anförda anser regeringen att utredningens förslag inte bör genomföras.

7 Europarådets konvention om bekämpande av människohandel

I september 2003 inleddes ett arbete med att utarbeta en europeisk konvention om bekämpande av människohandel i ad hoc kommittén CAHTEH. Konventionen avsåg att komplettera FN-protokollet mot människohandel, främst genom att stärka offrens rättigheter och tillhandahålla en övervakningsmekanism. Sverige var delaktigt i utarbetandet av konventionen, som öppnades för undertecknande i Warszawa i Polen den 16 maj 2005. Sverige undertecknade konventionen samma dag. Konventionen trädde i kraft den 1 februari 2008.

7.1 Konventionens huvudsakliga innehåll

Konventionen har tre syften. För det första att förebygga och bekämpa människohandel. För det andra att skydda brottsoffrens mänskliga rättigheter och att utforma en allsidig ram för skydd av och hjälp till brottsoffer och vittnen samt att säkerställa att utredningar och åtal genomförs effektivt. För det tredje att främja internationellt samarbete när det gäller insatser mot människohandel. Genom konventionen inrättas också en särskild övervakningsmekanism för att säkerställa att parterna effektivt tillämpar dess bestämmelser. Konventionen ska gälla alla former av människohandel, nationella eller gränsöverskridande, oberoende av dess eventuella samband med organiserad brottslighet. Konventionen innehåller tio kapitel med sammanlagt ett fyrtiotal artiklar.

Kapitel I innehåller syften, tillämpningsområde, en icke-diskrimineringsprincip och definitioner (artiklarna 1–4). Kapitel II tar upp frågor om förebyggande åtgärder av olika slag (artiklarna 5–9). Kapitel III tar upp åtgärder för att skydda och främja brottsoffers rättigheter (artiklarna 10–17). Kapitel IV tar upp de straffrättsliga bestämmelserna (artiklarna 18–26). I kapitel V anges bestämmelser om utredningar, åtal och processrätt (artiklarna 27–31). Därefter följer i kapitel VI ett avsnitt om internationellt samarbete och samarbete med det civila samhället (artiklarna 32–35). I kapitel VII finns bestämmelser om konventionens övervakningsmekanism (artiklarna 36–38). Kapitel VIII tar upp konventionens samband med andra internationella instrument (artiklarna 39 och 40). Kapitel IX tar upp regler om ändringar i konventionen (artikel 41). I kapitel X finns slutbestämmelser (artiklarna 42–47).

Till konventionen har en förklarande rapport utarbetats. I denna anges i vilken kontext konventionen tillkommit samt resonemang kring artiklarna. Konventionen i dess engelska lydelse finns i *bilaga 4* och en översättning till svenska finns i *bilaga 5*.

7.2 Bedömning av lagstiftningsbehovet

7.2.1 Förebyggande av människohandel

Regeringens bedömning: Det krävs inte några lagändringar för att tillgodose de åtaganden som ställs upp i konventionen när det gäller åtgärder för att förebygga människohandel.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Kustbevakningen* anser att den gränskontroll som myndigheten bedriver sker i enlighet med konventionens bestämmelser. Övriga remissinstanser yttrar sig inte i denna del.

Skälen för regeringens bedömning

Åtgärder för att förebygga människohandel och motverka efterfrågan (artiklarna 5 och 6)

I *artikel 5* uttalas att parterna ska införa eller stärka nationellt samarbete mellan de organ som ansvarar för att förebygga eller bekämpa människohandel (punkten 1), införa eller stärka effektiva riktlinjer och program för att förebygga människohandel genom t.ex. utbildning riktade till personer som riskerar att bli föremål för människohandel och till personer som i sin yrkesverksamhet berörs av denna handel (punkten 2), vid utformning, genomförande och utvärdering av åtgärderna enligt punkten 2 utgå från mänskliga rättigheter, jämställdhet och barnets intressen (punkten 3), vidta lämpliga åtgärder för att möjliggöra laglig migration särskilt genom att sprida korrekt information om gällande bestämmelser för inresa och vistelse i respektive land (punkten 4), vidta särskilda åtgärder för att minska barns utsatthet för människohandel (punkten 5), samt involvera det civila samhället i de åtgärder som vidtas (punkten 6).

Enligt *artikel 6* ska parterna i syfte att motverka den efterfrågan som främjar utnyttjanden som leder till människohandel, vidta eller stärka åtgärder inom lagstiftning, förvaltning m.m., genom att bl.a. forska om bästa tillämpningar, metoder och strategier (punkten a), höja medvetenheten om mediernas och det civila samhällets ansvar och viktiga roll i att identifiera efterfrågan som en av de grundläggande orsakerna till människohandel (punkten b), bedriva riktade upplysningskampanjer som vid behov innefattar bl.a. offentliga myndigheter och beslutsfattare (punkten c), samt införa utbildningsprogram i skolundervisningen (punkten d).

Som framgår av redovisningen i avsnitt 4 vidtar regeringen sektorsövergripande åtgärder för att förebygga människohandel som innefattar bl.a. straff- och migrationsrättsliga bestämmelser, myndighetssamverkan och samarbete med det civila samhället samt utbildnings- och informationsinsatser. Regeringen bedömer därför att Sverige uppfyller åtagandena i artiklarna 5 och 6.

Åtgärder vid gränsen (artikel 7)

I *artikel 7* uttalas att parterna ska stärka sådana gränskontroller som kan behövas för att förebygga och upptäcka människohandel (punkten 1),

vidta åtgärder för att förebygga att yrkesmässiga fraktförarens transportmedel används vid människohandel (punkten 2), bl.a. genom att fastställa skyldighet för yrkesmässiga fraktförare att se till att alla passagerare innehar nödvändiga resehandlingar (punkten 3). Enligt artikeln ska också parterna, i enlighet med sin nationella lag, föreskriva påföljder för överträdelse av den angivna skyldigheten (punkten 4), samt anta lagstiftning eller vidta andra åtgärder som kan behövas för att, i enlighet med dess nationella lag, medge avvisning eller återkallelse av visering för personer som medverkar i förövande av brott som avses i konventionen (punkten 5), samt förstärka samarbetet mellan gränskontrollmyndigheterna, bl.a. genom att inrätta direkta kommunikationskanaler (punkten 6).

Artikel 7 överensstämmer i stort med innehållet i artikel 11 i FN-protokollet mot människohandel. Den enda skillnaden är att det i Europarådskonventionen uppställs krav på att parterna ska vidta lagstiftning eller andra åtgärder för att medge avvisning eller återkallelse av visering för personer som medverkar i människohandelsbrott (punkten 5).

Inför tillträdet till FN-protokollet gjordes bedömningen att artikel 11 till största delen hade karaktären av en målsättningsbestämmelse och att Sverige, i de delar som kunde anses mer bindande, redan hade tillräcklig lagstiftning för att uppfylla åtagandena (prop. 2003/04:111 s. 40–42). Utöver den relevanta lagstiftning som redovisades i denna proposition kan följande tilläggas. En transportör ska kontrollera att en utlänning som transportören transporterar till Sverige, direkt från en stat som inte omfattas av Schengenkonventionen, innehar pass och de tillstånd som krävs för inresan samt har medel för sin hemresa (9 kap. 3 § utlänningslagen [2005:716], förkortad UtL). En utlänning får avvisas bl.a. om han eller hon kan antas komma att begå brott i Sverige eller något annat nordiskt land (8 kap. 2 § UtL). En utlänning får utvisas ur Sverige om han eller hon döms för brott som kan leda till fängelse, om det kan antas att han eller hon kommer att göra sig skyldig till fortsatt brottslighet här i landet eller att brottet med hänsyn till den skada, fara eller kränkning som det inneburit för enskilda eller allmänna intressen är så allvarligt att gärningsmannen inte bör få stanna kvar (8 kap. 8 § UtL). Visering får återkallas för en utlänning som medvetet har lämnat oriktiga uppgifter eller medvetet har förtigit uppgifter som varit av betydelse för att få tillståndet (7 kap. 1 § UtL).

Mot denna bakgrund gör regeringen bedömningen att Sverige uppfyller åtagandena i artikel 7.

Rese- och identitetshandlingar (artiklarna 8 och 9)

I *artikel 8* finns bestämmelser om att parterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att förhindra missbruk, förfalskning och olaglig ändring, kopiering eller utfärdanden av rese- och identitetshandlingar. Enligt *artikel 9* ska en part, på begäran av annan part, i enlighet med sin nationella lag, inom skälig tid kontrollera äktheten och giltigheten av rese- eller identitetshandlingar som har utfärdats i dess namn eller påstås ha utfärdats i dess namn och som misstänks användas för människohandel.

Dessa artiklar överensstämmer med artiklarna 12 och 13 i FN-protokollet mot människohandel. Inför tillträdet till FN-protokollet gjorde

regeringen bedömningen att svensk lag uppfyllde kraven i artiklarna 12 och 13 (prop. 2003/04:111 s. 42). Sedan dess har lagstiftningen till skydd mot förfalskning och andra olagliga förfaranden med rese- och identitetshandlingar stärkts (bl.a. prop. 2008/09:132). Vidare finns det rutiner för att besvara frågor om svenska pass äkthet och giltighet.

Mot denna bakgrund gör regeringen bedömningen att Sverige uppfyller de krav som uppställs i artiklarna 8 och 9 i konventionen.

7.2.2 Skydd av och stöd till brottsoffer

Regeringens bedömning: Det krävs inte några lagändringar för att tillgodose de åtaganden som ställs upp i konventionen när det gäller skydd av och stöd till brottsoffer.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Socialstyrelsen* anser att det är oklart om 8 § förvaltningslagen (1986:223) räcker för att möta kraven i konventionen på översättning och tolkning vid behov samt rådgivning och information på ett språk de avsedda personerna kan förstå (artikel 12.1 c och d). Övriga remissinstanser yttrar sig inte i denna del.

Skälen för regeringens bedömning

Identifiering av brottsoffren (artikel 10)

I *artikel 10* uttalas att parterna ska se till att behöriga myndigheter har utbildad och kvalificerad personal för att kunna identifiera offer för människohandel (punkten 1), att offren inte ska avvisas innan de identifierats och erbjudits hjälp enligt artikel 12.1 och 12.2 (punkten 2), att om det kan misstänkas att brottsoffret är ett barn, ska offret antas vara barn och ges särskilt skydd i avvaktan på att åldern fastställs (punkten 3) samt att parterna ska förfara på visst sätt när ett ensamkommande barn identifierats som brottsoffer (punkten 4).

När det gäller kravet enligt punkten 1 kan det konstateras att det för närvarande finns ett flertal myndigheter i Sverige, bl.a. polismyndigheter, sociala myndigheter och Migrationsverket, som arbetar dels generellt med frågor om människohandel, dels specifikt med identifiering av offren för sådan handel. Det arbete som pågår har sedan länge varit inriktat på att samla in och strukturera erfarenheter och kunskap inom området. Den kompetensutveckling och myndighetssamverkan som pågår kommer att fortsätta.

När det gäller kraven enligt punkten 2 kan följande relevanta lagstiftning nämnas. En förundersökning ska inledas så snart det finns anledning anta att brott som hör under allmänt åtal har förövats (23 kap. 1 § RB). I förundersökningsarbetet ingår att vidta åtgärder för att identifiera brottsoffer. Ett tidsbegränsat uppehållstillstånd om minst sex månader ska på ansökan av förundersökningsledaren och under vissa i lag angivna förutsättningar beviljas om det behövs för att förundersökning eller huvudförhandling i brottmål ska kunna genomföras (5 kap. 15 § UtL). Om utlännigen vill ha betänketid för att återhämta sig och för att kunna ta

ställning till om han eller hon vill samarbeta med de brottsutredande myndigheterna kan ett tidsbegränsat uppehållstillstånd om 30 dagar meddelas. Under betänketiden får ett beslut om avvisning eller utvisning inte verkställas. Utlänningen har under betänketiden tillgång till sådant fysiskt, psykiskt och socialt stöd som nämns i artiklarna i 12.1 och 12.2 (se vidare nedan).

När det gäller kravet enligt punkten 3 kan konstateras att det finns särskilda regler om förundersökning där målsäganden vid tiden för anmälan inte fyllt 18 år, bl.a. ska den bedrivas skyndsamt (2 a § förundersökningskungörelsen [1947:948]). Det kan förutsättas att personer som misstänks vara underåriga behandlas som sådana till dess att identifieringen är genomförd.

I fråga om kravet i punkten 4 kan nämnas att barn, som av flyktingskäl eller av andra skäl kommer ensamma till Sverige eller efter ankomsten blivit ensamma och söker uppehållstillstånd här, skyndsamt ska förses med en god man som träder i både barnets förmyndares och vårdnadshavares ställe (2 § lagen [2005:429] om god man för ensamkommande barn). Den gode mannen ska om det inte är uppenbart obehövt ansöka om uppehållstillstånd för barnet. Om barnet därefter beviljas uppehållstillstånd ska den gode mannen ersättas av en särskilt förordnad vårdnadshavare enligt föräldrabalken. Ansökan om god man får göras av bl.a. Migrationsverket och socialnämnden i den kommun där barnet vistas.

Sammantaget anser regeringen att Sverige väl uppfyller de krav som uppställs i artikel 10.

Skydd för privatlivet (artikel 11)

Enligt *artikel 11.1* ska varje part skydda brottsoffrens privatliv och identitet. Denna punkt ger uttryck för själva syftet med artikeln medan de övriga två punkterna anvisar specifika sätt att uppnå detta syfte. En fråga att överväga är hur kravet enligt punkten 1 förhåller sig till den svenska offentlighetsprincipen. Offentlighetsprincipen får inskränkas för vissa angivna syften (2 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen). Med beaktande av konventionstextens utformning och uttalanden i förklarande rapporten kan artikeln inte anses innebära ett krav på parterna att införa absolut sekretess till skydd för offer för människohandel. Det finns dock bestämmelser om sekretess som efter en sedvanlig prövning kan ge skydd för människohandelsoffers privatliv och identitet, t. ex. förundersökningssekretess (35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen [2009:400], i fortsättningen benämnd OSL), sekretess i domstol (5 kap. 1 § RB sammantaget med 35 kap. 12, 13 eller 17 § eller 36 kap. 1 eller 2 § OSL), sekretess inom sjukvården (25 kap. 1 § OSL), sekretess inom socialtjänsten (26 kap. 1 § OSL) och utlänningssekretess (21 kap. 5 § och 37 kap. 1 § OSL). Här bör också uppmärksammas den ändring i 35 kap. 12 § OSL som föreslås med anledning av artikel 30 (se avsnitt 7.4).

Enligt artikel 11.1 uttalas vidare att personuppgifter ska hanteras enligt konventionen om skydd för enskilda vid automatisk databehandling av personuppgifter (CETS 108). Sverige har genom personuppgiftslagen (1998:204) en lagstiftning som motsvarar denna konvention.

I *artikel 11.2* föreskrivs att varje part ska vidta åtgärder för att skydda barns identitet från att bli allmänt känd genom medierna eller på andra vägar. Enligt *artikel 11.3* ska varje part överväga att vidta åtgärder som syftar till att främja att medierna värnar om brottsoffrens privatliv och identitet.

Frågan om medias tillgång till uppgifter om människohandelsoffers identitet regleras av offentlighetsprincipen och de sekretessregler som berörs ovan. När det handlar om mediernas publicering av tillgängliga uppgifter finns det i lag i princip inga förbud mot detta. I Sverige har det emellertid sedan början av 1900-talet funnits en av pressbranschen inrättad självsanerande verksamhet som syftar till att upprätta god publicistisk sed och bl.a. skydda enskilda mot lidande genom publicitet. Verksamheten bedrivs genom Allmänhetens pressombudsman och Pressens Opinionsnämnd. De båda organen kan pröva publicering som sker i periodiska skrifter och vissa Internetpubliceringar, mot bakgrund av de publicitetsregler som antagits av Publicistklubben, Svenska Journalistförbundet, Svenska Tidningsutgivareföreningen och Sveriges Tidsskrifter. Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB och Utbildningsradion har beslutat att de pressetiska reglerna ska gälla också för deras verksamhet i den utsträckning som de kan tillämpas med hänsyn till radio- och TV-lagen (1996:844) och programföretagens sändningstillstånd. Granskning av avsteg från radio- och TV-lagen och sändningstillstånden genomförs beträffande radio och TV av den av regeringen utsedda Granskningsnämnden för radio och TV.

De pressetiska reglerna, som tagits fram inom branschen, är inga regler i juridisk mening utan återger ett etiskt normverk som ska vara vägledande i enskilda publiceringsbeslut. I publicitetsreglerna anges att enskilda ska skyddas mot lidande genom publicitet. Det finns särskilt angivet bl.a. att offer för brott och olyckor alltid ska visas största möjliga hänsyn och att publicering av namn och bild ska prövas noga med hänsyn tagen till offren och deras anhöriga. Det sägs också att det noga ska övervägas om en namnpublicering kan skada människor och att man ska avstå från sådan publicering om inte ett uppenbart allmänintresse kräver att namn anges. Det uttalas också att man ska undvika att publicera bild eller uppgift om bl.a. ålder, nationalitet eller kön, som gör en identifiering möjlig.

Sammantaget gör regeringen bedömningen att Sverige lever upp till de åtaganden som konventionen föreskriver när det gäller skydd av brottsoffrens privatliv och identitet.

Hjälp till brottsoffer (artikel 12)

Enligt *artikel 12.1* ska parterna anta lagstiftning eller vidta andra åtgärder som kan behövas för att hjälpa brottsoffren med deras fysiska, psykiska och sociala återhämtning. I punkten uttalas vad denna hjälp minst ska innefatta (a–f).

Till en början ska parterna tillhandahålla offren en levnadsstandard som kan trygga deras uppehälle, t.ex. bostad och bistånd (a). Varje kommun har det yttersta ansvaret för att de som vistas där får det stöd och den hjälp som de behöver (2 kap. 2 § socialtjänstlagen [2001:453]). Ansvaret omfattar alla som vistas inom kommunens gränser oavsett skälet

till vistelsen. Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning och för sin livsföring i övrigt (4 kap. 1 § samma lag). Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå och bidraget ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv. Socialnämnden bör också verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp (5 kap. 11 § samma lag). Socialnämnden ska härvid särskilt beakta bl.a. att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Som beskrivits ovan ska enligt 5 kap. 15 § utlänningslagen ett tidsbegränsat uppehållstillstånd beviljas en utlänningslag om det behövs för att förundersökning eller huvudförhandling i brottmål ska kunna genomföras. De målsägande och vittnen som beviljas tidsbegränsade uppehållstillstånd enligt denna bestämmelse har samma rätt till bistånd enligt socialtjänstlagen som i Sverige bosatta personer (prop. 2003/04:35 s. 35). Kommunernas ansvar gäller under hela den tid som exempelvis offer för människohandel vistas här, oavsett om det är fråga om ansökningstiden eller tid då uppehållstillstånd löper.

Enligt artikel 12.1 ska parterna även ge brottsoffren tillgång till akut-sjukvård (b). Enligt *artikel 12.3* ska parterna också svara för nödvändig medicinsk eller annan hjälp till brottsoffren som lagligen vistas inom dess territorium och som saknar tillräckliga resurser. Fysiskt och psykiskt stöd till brottsoffer är ofta en nödvändig förutsättning för att de ska ha möjlighet att komma över de trauman som de tvingats genomleva. Landstingen har en primär skyldighet att erbjuda hälso- och sjukvård samt tandvård åt dem som är bosatta inom landstinget. Om någon som vistas inom ett landsting utan att vara bosatt där, är i behov av omedelbar hälso- och sjukvård eller tandvård är landstinget skyldigt att erbjuda sådan vård. Denna skyldighet omfattar både den som är medlem i en annan landstingskommun och den som inte tillhör något landsting, t.ex. en utlänningslag på tillfälligt besök. Det finns också bestämmelser om landstingens skyldighet att erbjuda asylsökande m.fl. hälso- och sjukvård samt tandvård, bl.a. omfattas de utlänningslag som vistas i Sverige med stöd av tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 § utlänningslagen. Sådana utlänningslag ska erbjudas hälso- och sjukvård samt tandvård i samma omfattning som den som är bosatt inom landstinget (5 § andra stycket lagen [2008:344] om hälso- och sjukvård för asylsökande m.fl.).

Enligt artikel 12.1 ska parterna också erbjuda offer för människohandel dels hjälp med översättning och tolkning vid behov (c), dels rådgivning och information om bl.a. sina lagliga rättigheter på ett språk de kan förstå (d). Dessa krav syftar till att garantera att offren inte isoleras språkligt och därigenom fråntas möjligheten att bevaka sin rätt.

Brottsoffer anses i Sverige ha rätt till kostnadsfri tolkning under brottmålsförfarandet (se t.ex. JO 1999/2000:127). Rätten till tolkning gäller vid polisanmälan, under förundersökningen och under rättegången. Brottsoffren har även rätt till behövlig översättning. Under brottmålsförfarandet ges också brottsoffren information om sina rättigheter, antingen i skrift eller genom tolkning på ett språk de kan förstå. De relevanta bestämmelserna finns i förvaltningslagen (1986:223) och rättegångsbalken.

Enligt artikel 12.1 ska parterna också ge brottsoffren biträde så att deras rättigheter och intressen framförs och beaktas i brottmålsförfaranden (e). Enligt svensk rätt finns möjlighet att förordna om ett målsägandebiträde för ett offer för människohandel (lagen [1988:609] om målsägandebiträde). En målsägande, som hörs med anledning av åklagarens talan, har även rätt till en stödperson under rättegången (20 kap. 15 § RB).

Enligt artikel 12.1 ska parterna också bereda barn som är offer för människohandel tillgång till utbildning (f). Barn och ungdomar som inte är folkbokförda i Sverige och som vistas här enligt ett beslut om tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 § utlänningslagen ska ges tillträde till utbildningsväsendet på i princip samma villkor som barn som är bosatta i Sverige. Skyldigheten för kommunen i detta avseende gäller förskoleverksamhet och skolbarnomsorg, förskoleklass, grundskola, gymnasieskola samt vid behov särskola (förordningen [2001:976] om utbildning, förskoleverksamhet och skolbarnomsorg för asylsökande barn m.fl.).

Enligt *artikel 12.2* ska parterna beakta brottsoffrens behov av trygghet och skydd. Även artikel 28 tar upp frågor om skydd för bl.a. brottsoffer och deras familjer, dock med särskild inriktning på brottmålsförfarandet. När det gäller behandlingen av brottsoffren, t.ex. i fråga om trygghet och skydd, görs i svensk rätt ingen skillnad mellan personer som har hemvist i Sverige och de som vistas här tillfälligt.

Enligt *artikel 12.4* ska varje part anta regler enligt vilka offer för människohandel ska vara berättigade tillträde till arbetsmarknaden, yrkesutbildning och undervisning. Ett liknande åtagande finns i artikel 11 i rådets direktiv 2004/81/EG om offer för människohandel, som Sverige har genomfört (prop. 2006/07:53). För att en utlänning ska få arbeta i Sverige krävs normalt sett arbetstillstånd. Det gäller dock inte utlänning som har permanent uppehållstillstånd eller är medborgare i Danmark, Finland, Island, Norge eller EES-medborgare, och deras familjemedlemmar. Regeringen får också föreskriva undantag för andra utlänningar. Ett sådant undantag föreskrivs för personer med tidsbegränsade uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 § utlänningslagen. Undantaget infördes i samband med genomförandet av ovannämnda EG-direktiv med följande motivering. Erfarenheterna kring människohandel och liknande brottslighet visar att offer för människohandel ofta levt under enkla förhållanden i hemlandet. Ibland har de också en försörjningsbörda i hemlandet som drivit dem hit. Möjligheten att få arbeta här kan vara ett incitament till att samverka med myndigheterna, men en sådan möjlighet kan också underlätta vägen tillbaka till ett normalt socialt liv (prop. 2006/07:53 s. 38). Som framgår ovan har barn och ungdomar som vistas här med ett tidsbegränsat uppehållstillstånd tillträde till utbildningsväsendet på i princip samma villkor som de som är bosatta här.

Enligt *artikel 12.5* ska parterna vidta åtgärder, vid behov och på de villkor som anges i dess nationella lagstiftning, för att samarbeta med icke-statliga organisationer, andra berörda organisationer eller andra delar av det civila samhället som ägnar sig åt att bistå brottsoffer. Samarbeta med det civila samhället behandlas även i artikel 35. Som framgår av redovisning i avsnitt 4.2 vidtar regeringen sektorsövergripande åt-

gärder mot människohandel som innefattar bl.a. myndighetssamverkan och samarbete med delar av det civila samhället.

Enligt *artikel 12.6* får den hjälp som erbjuds brottsoffer inte villkoras med att han eller hon ska vilja vittna. Något sådant krav uppställs inte i svensk rätt.

Enligt *artikel 12.7* ska den hjälp som omtalas i artikeln lämnas på grundval av samförstånd och information med brottsoffret. Den lagstiftning som redovisats ovan är huvudsakligen utformad på ett sätt som tar sin utgångspunkt i den enskildes behov av stöd och hjälp inom olika områden.

Sammantaget gör regeringen bedömningen att Sverige lever upp till de åtaganden som konventionen föreskriver när det gäller hjälp till brottsoffer.

Period för återhämtning och eftertanke (artikel 13)

Enligt *artikel 13.1* ska varje part i sin nationella lag fastställa en period på minst 30 dagar för återhämtning och eftertanke, om det finns skälig anledning att tro att den som berörs är offer för människohandel. Under denna period ska det inte vara möjligt att verkställa ett utvisningsbeslut mot personen. Enligt *artikel 13.2* ska offret under denna period ha rätt till den hjälp till brottsoffer som föreskrivs i artikel 12.1 och 2. Enligt *artikel 13.3* är parterna inte skyldiga att iaktta denna period om det strider mot den allmänna ordningen eller om det framkommer att den berörda personen inte är ett brottsoffer.

Som framgår ovan har det införts en möjlighet för en utlänning att beviljas ett tidsbegränsat uppehållstillstånd om 30 dagar för att han eller hon ska kunna återhämta sig och ta ställning till om han eller hon vill samarbeta med de brottsutredande myndigheterna (5 kap. 15 § UtlL). Om det finns särskilda skäl får tillståndet förlängas. Under den period som tillståndet gäller får den berörde inte avvisas eller utvisas. Bestämmelsen infördes vid genomförandet av EG-direktivet om offer för människohandel (prop. 2006/07:53 s. 29). Brottsoffrens hjälp enligt artikel 12.1 och 12.2 har behandlats ovan. Vidare kan nämnas att de undantagssituationer som omnämns i artikel 13.3 har sina motsvarigheter i 5 kap. 15 § utlänningslagen. Sammantaget anser regeringen att Sverige uppfyller åtagandena enligt artikel 13.

Uppehållstillstånd (artikel 14)

Enligt *artikel 14.1* ska parterna utfärda förnyelsebara uppehållstillstånd för brottsoffer i endera eller båda av följande situationer. När den behöriga myndigheten anser att deras vistelse är nödvändig på grund av deras personliga situation (a) eller när den behöriga myndigheten anser att deras vistelse krävs för deras samarbete med de behöriga myndigheterna i utrednings- eller straffrättsliga förfaranden (b). Den möjlighet att bevilja tidsbegränsade uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 § utlänningslagen som beskrivits ovan får anses uppfylla kraven i artikel 14.1.

Enligt *artikel 14.2* ska uppehållstillstånd för brottsoffer som är barn utfärdas om det är för barnets bästa och vid behov förnyas på samma

villkor. Till en början kan konstateras att även barn omfattas av möjligheterna till tidsbegränsade uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 § utlänningslagen. I förarbetena till denna bestämmelse uttalades bl.a. att förlängning av betänketiden särskilt kan komma i fråga när det gäller barn som utsatts för brott (prop. 2006/07:53 s. 48). I utlänningslagen finns också en rad andra bestämmelser som innebär att barnets bästa ska ges särskild uppmärksamhet vid bedömningen av om uppehållstillstånd ska meddelas (bl.a. 1 kap. 10 och 11 §§ samt 5 kap. 6 §) Genom dessa bestämmelser får Sverige anses uppfylla det krav som ställs i artikel 14.2.

Enligt *artikel 14.3* ska vägran att förnya ett uppehållstillstånd eller återkallande av ett sådant följa av föreskrifter i parternas nationella lag. Möjligheterna att vägra en förlängning av tidsbegränsade uppehållstillstånd och återkallande av uppehållstillstånd framgår av utlänningslagen (5 kap. 15 § och 7 kap. 7 b §). Enligt *artikel 14.4* ska parterna – om ett offer ansöker om en annan form av uppehållstillstånd – beakta att han eller hon har eller har haft ett uppehållstillstånd enligt artikel 14.1. Vid en tillämpning av utlänningslagens bestämmelser får sådana omständigheter beaktas. Enligt *artikel 14.5* ska varje part se till att beviljandet av ett tillstånd enligt artikel 14 inte ska påverka rätten att söka och få asyl. Rätten att söka och få asyl enligt utlänningslagen påverkas inte av att sökanden beviljats tidsbegränsat uppehållstillstånd.

Sammantaget anser regeringen att Sverige uppfyller åtagandena enligt artikel 14.

Gottgörelse och rätt till skadestånd (artikel 15)

Enligt *artikel 15.1* ska parterna se till att brottsoffren, från deras första kontakt med de behöriga myndigheterna och på ett språk som de kan förstå, får information om rättsliga och administrativa förfaranden av betydelse. Enligt svensk rätt ska de brottsbekämpande myndigheterna lämna en målsägande information om bl.a. handläggningen av enskilda anspråk, rätten till målsägandebiträde samt vilka myndigheter, organisationer och andra som kan lämna stöd och hjälp. Ett offer för människohandel som kan beviljas ett uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 § utlänningslagen ska ges information om den möjligheten. Denna skyldighet att lämna information framgår av förundersökningskungörelsen. Som framgår ovan har brottsoffer rätt till behövlig tolkning och översättning.

Enligt *artikel 15.2* ska varje part i sin nationella lag fastställa rätt till rättsligt stöd och fri rättshjälp för brottsoffer enligt bestämmelserna i dess nationella lag. När förundersökning inletts ska målsägandebiträde förordnas i bl.a. mål om människohandel om det kan antas att målsäganden har behov av sådant biträde (1 § lagen om målsägandebiträde). Biträdet ska ta tillvara målsägandens intressen samt lämna stöd och hjälp till målsäganden. Målsägandebiträdet ska också bistå målsäganden med att föra talan om enskilt anspråk i anledning av brottet om inte detta görs av åklagaren.

Enligt *artikel 15.3* ska varje part i sin nationella lag fastställa brottsoffers rätt till skadestånd från gärningsmännen. I svensk rätt finns de grundläggande reglerna om skadeståndsansvar för person- och sakskada samt vid kränkning genom brott i 2 kap. 1 § och 3 § skadeståndslagen

(1972:207). Enligt svensk rätt har målsäganden rätt att föra talan mot gärningsmannen om enskilt anspråk i anledning av brott som han eller hon utsatts för i samband med åtal för brottet (22 kap 1 § RB). Skadeståndsanspråket kan bl.a. avse ersättning för kränkning och utgifter som målsäganden haft till följd av brottet.

Enligt *artikel 15.4* ska parterna garantera gottgörelse till brottsoffer. Enligt brottsskadelagen (1978:413) utgår ersättning från staten för skada till följd av brott. För att lagen ska vara tillämplig krävs att den brottsliga handlingen företagits i Sverige eller att brottet fullbordats här. Vid personskada och kränkning genom brott är lagen även tillämplig då brottet begåtts utomlands mot någon som har hemvist i Sverige. Ersättning utgår för personskada och för skada som orsakats av att brottsoffrets personliga integritet allvarligt kränkts. Det finns även viss möjlighet att få ersättning för sakskada som tillfogats i samband med personskadan.

Sammantaget gör regeringen bedömningen att svensk lagstiftning uppfyller de krav som uppställs i artikel 15 om brottsoffers rätt till gottgörelse och skadestånd.

Brottsoffrens repatriering och återvändande (artikel 16)

Artikel 16 behandlar parternas skyldighet att vidta åtgärder som ska underlätta för offer för människohandel att återvända till sitt hemland. Enligt *artikel 16.1* ska brottsoffrets hemland underlätta och godta personens återvändande. Enligt *artikel 16.2* ska den återsändande staten ta vederbörlig hänsyn till brottsoffrets rättigheter, säkerhet och värdighet. Enligt *artikel 16.3* ska parterna lämna varandra information om en person är dess medborgare eller har permanent uppehållstillstånd. Enligt *artikel 16.4* ska parterna underlätta för brottsoffer som saknar korrekta handlingar genom att utfärda inresetillstånd.

Artikel 16.1–4 överensstämmer i huvudsak med artikel 8 i FN-protokollet mot människohandel. Inför tillträdet av FN-protokollet gjorde regeringen bedömningen att Sverige uppfyller de krav som uppställs i artikel 8 eftersom innehållet överensstämmer med den svenska återsändarpolitiken som bygger på respekt för de mänskliga rättigheterna och den enskildes integritet (prop. 2003/04:111 s. 37 och 38).

Enligt *artikel 16.5* ska parterna inrätta repatrieringsprogram – under samverkan med organisationer – med syftet att förebygga att personer åter blir brottsoffer. Enligt *artikel 16.6* ska parterna bereda brottsoffer tillgång till kontaktinformation som kan hjälpa dem i det mottagande landet. Enligt *artikel 16.7* ska barn som är brottsoffer inte återsändas om detta skulle strida mot barnets bästa.

Beträffande återsändande av offer finns det i Sverige fungerande rutiner som skapats inom de sociala myndigheternas och polismyndigheternas ansvarsområden. Enligt uppgifter från Rikskriminalpolisen sker en hemresa i samråd med offret, polisen och socialtjänsten. Finns det en returbiljett så används den, i annat fall bekostas resan av socialtjänsten. Brottsoffren tillfrågas också om de vill ha kontakt med myndigheter eller frivilligorganisationer i hemlandet. Sveriges åtgärder för att underlätta för brottsoffrens rehabilitering, utbildning och tillträde till arbetsmarknaden har behandlats ovan. När det gäller brottsoffer som är barn så utreds

deras situation i hemlandet i samråd med socialtjänsten och polisen. Mottagandet ska vara klart och förberett innan barnet sänds tillbaka. Barn som återsänds blir ledsagade antingen av en företrädare för socialtjänsten eller av företrädare för socialtjänsten och polis. Den 16 december 2008 antogs direktivet 2008/115/EG om gemensamma normer och förfaranden för återvändande av tredjelandsmedborgare som vistas olagligt i medlemsstaterna. Enligt artikel 5 i direktivet ska medlemsstaterna när de genomför direktivet ta vederbörlig hänsyn till bl.a. barnets bästa. Av artikel 10.1 framgår vidare att innan ett beslut fattas om att ett ensamkommande barn ska återvända ska barnet få stöd av ett lämpligt organ, som inte är verkställande organ, och hänsyn ska tas till barnets bästa. Enligt artikel 10.2 ska myndigheterna, innan de avlägsnar ett ensamkommande barn, försäkra sig om att barnet kommer att överlämnas till en familjemedlem, en utsedd förmyndare eller en lämplig mottagningsenhet i mottagarlandet. Behovet av lagändringar till följd av direktivet övervägs för närvarande inom Regeringskansliet.

Sammantaget gör regeringen bedömningen att Sverige lever upp till konventionens bestämmelser i artikel 16 om repatriering och återvändande.

Jämställdhet (artikel 17)

Enligt *artikel 17* ska parterna när de vidtar åtgärder för att skydda och främja brottsoffers rättigheter, sträva efter att främja jämställdhet och tillämpa jämställdhetsintegrering vid utformning, tillämpning och utvärdering av åtgärderna. Med beaktande av den gällande regleringen inom jämställdhetsområdet och det pågående arbetet för jämställdhet mellan män och kvinnor anser regeringen att Sverige uppfyller åtagandena enligt artikel 17.

7.2.3 Straffrätt

Regeringens bedömning: Det krävs inte några lagändringar för att tillgodose de krav som ställs upp i konventionen gällande straffrättsliga bestämmelser.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna yttrar sig i denna del.

Skälen för regeringens bedömning

Kriminalisering av människohandel (artikel 18)

Enligt *artikel 18* ska parterna anta lagstiftning och vidta andra åtgärder för att straffbelägga sådana gärningar som omfattas av definitionen i artikel 4. Enligt artikel 4 avses med människohandel värvning, transport, överlämnande, inhysande eller mottagande av personer genom hot om eller bruk av våld eller andra former av tvång, bortförande, bedrägeri, vilseledande, missbruk av makt eller av en persons utsatta ställning, eller

erläggande eller mottagande av betalning eller förmåner för att få samtycke från en person som har kontroll över en annan person i syfte att utnyttja denna person. Utnyttjande ska minst innebära utnyttjande av andras prostitution eller andra former av sexuellt utnyttjande, tvångsarbete eller tvångstjänster, slaveri eller bruk som kan jämföras med slaveri, trældom eller borttagande av organ (a). Samtycke från ett offer för människohandel till sådant planerat utnyttjande som anges i punkt a i denna artikel ska sakna betydelse om något av de medel som anges där har använts (b). Värvning, transport, överlämnande, inhysning eller mottagande av barn i syfte att utnyttja dessa ska betraktas som människohandel även om inget av de medel som anges i punkten a har använts (c). Med barn avses person under 18 år (d).

Kravet på kriminalisering enligt artikel 18 och definitionen av människohandel enligt artikel 4 är identiska med artiklarna 3 och 5 i FN-protokollet mot människohandel och i huvudsak överensstämmande med artikel 1 i EU-rambeslutet om människohandel. Inför Sveriges antagande av rambeslutet gjorde regeringen bedömningen – med hänvisning till förslaget om införandet av 4 kap. 1 a § brottsbalken – att Sverige uppfyller åtagandet enligt rambeslutet om människohandel (prop. 2001/02:99 s. 23–25). Vid genomförandet av FN-protokollet föreslogs de lagändringar som ledde fram till den nuvarande lydelsen av 4 kap. 1 a § brottsbalken (prop. 2003/04:111 s. 42–63). Mot denna bakgrund anser regeringen att Sverige uppfyller åtagandet som följer av artikel 18 i Europarådets konvention om människohandel.

Kriminalisering av användningen av ett brottsoffers tjänster (artikel 19)

Enligt *artikel 19* ska parterna överväga att anta lagstiftning och vidta andra åtgärder som krävs för att straffbelägga användningen av tjänster från en person som är föremål för sådant utnyttjande som definieras i artikel 4, som begås med vetskap om att den som erbjuder tjänsten är ett människohandelsoffer.

Användande av andras prostitution eller andra former av sexuellt utnyttjande är straffbelagda gärningar enligt svensk rätt, bl.a. som våldtäkt av barn, olika former av sexuellt utnyttjande och köp av sexuell tjänst (6 kap. BrB).

Även användande av tvångstjänster, slaveri eller borttagande av organ kan föranleda straffansvar enligt svensk rätt. För ocker döms den som vid avtal eller någon annan rättshandling begagnar sig av någons trångmål, oförstånd, lättsinne eller beroendeställning till att bereda sig förmån, som står i uppenbart missförhållande till vederlaget eller för vilken vederlag inte ska utgå (9 kap. 5 § BrB). Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet har en utlänning i tjänst fastän utlänningen inte har föreskrivet arbetstillstånd döms för brott mot 20 kap. 5 § utlänningslagen. Användande av den här typen av utnyttjanden kan även föranleda ansvar för skattebrott (skattebrottslagen [1971:69]) och arbetsmiljöbrott (3 kap. 10 § BrB). När det gäller användningen av människohandel som sker i syfte att avlägsna organ kan – utöver straffbestämmelsen om ocker – också nämnas dels 14 § transplantationslagen (1995:831) som straffbelägger att i strid med lagen uppsåtligen utföra ingrepp eller ta medicinskt material från en

levande människa, dels lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. som straffbelägger viss handel med biologiskt material.

Utöver de nämnda bestämmelserna kan användningen av människohandelsoffrens tjänster aktualisera tillämpningen av en rad andra straffbestämmelser, bl.a. människorov, olaga frihetsberövande eller olaga tvång (4 kap. BrB).

Sammantaget gör regeringen bedömningen att Sverige lever upp till de åtaganden som konventionen uppställer i artikel 19.

Kriminalisering av gärningar som rör rese- och identitetshandlingar (artikel 20)

Enligt *artikel 20* ska varje part anta lagstiftning och vidta andra åtgärder som erfordras för att straffbelägga gärningar som begås uppsåtligen och i syfte att möjliggöra människohandel innefattande förfalskning av rese- eller identitetshandling (a), anskaffande eller tillhandahållande av en rese- eller identitetshandling (b) samt behållande, undanröjande, döljande, skadande eller förstörande av annan persons rese- eller identitetshandling (c).

Till en början kan konstateras att de ovannämnda gärningarna typiskt sett ingår i förberedelse av eller genomförandet av ett människohandelsförfarande. Dessa gärningar kan således föranleda ansvar för människohandel (4 kap. 1 a § BrB) eller försök, förberedelse, stämpling och medverkan till detta brott (4 kap. 10 § och 23 kap. BrB). Olika typer av handhavande med förfalskade urkunder utgör brott enligt svensk lag, bl.a. urkundsförfalskning (14 kap. 1 § BrB) och brukande av falsk urkund (14 kap. 9 § BrB). Även försök, förberedelse eller medverkan till dessa brott kan aktualiseras (14 kap. 11 § BrB). Därutöver kan ansvar för egenmäktigt förfarande (8 kap. 8 § BrB) och olovligt förfogande (10 kap. 4 § BrB) aktualiseras för de gärningar som omnämns i artikel 20.

Sammantaget anser regeringen att Sverige uppfyller de krav på kriminalisering som uppställs i artikel 20.

Medverkan eller försök till brott (artikel 21)

Enligt *artikel 21.1* ska parterna straffbelägga uppsåtlig medverkan till eller främjande av att någon begår gärningar som anges i artiklarna 18 och 20. Enligt *artikel 21.2* ska parterna även straffbelägga uppsåtliga försök att begå gärningar som anges i artikel 18 eller 20 a.

I 23 kap. 4 § brottsbalken föreskrivs att straffansvar ska ådömas inte bara den som utfört gärningen utan även annan som har främjat denna med råd eller dåd. Medverkansansvaret omfattar samtliga brott i brottsbalken. Som framgår ovan är försök till både människohandel och urkundsförfalskning straffbelagda i svensk rätt. Enligt regeringens bedömning uppfyller därför Sverige de krav på kriminalisering som föreskrivs i artikel 21.

Juridiska personers ansvar (artikel 22)

Enligt *artikel 22* ska parterna anta lagstiftning eller vidta andra åtgärder för att juridiska personer, under vissa förutsättningar, ska kunna hållas ansvariga för gärningar som straffbeläggs enligt konventionen. Enligt *artikel 23.2* ska juridiska personers ansvar föranleda straffrättsliga påföljder alternativt icke-straffrättsliga påföljder eller åtgärder. Dessa artiklar överensstämmer i huvudsak med åtaganden i dels FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet, dels artiklarna 4 och 5 i EU:s rambeslut om bekämpande av människohandel.

För brott som har begåtts i utövningen av näringsverksamhet kan näringsidkaren åläggas företagsbot under förutsättning att dels brottsligheten inneburit ett grovt åsidosättande av de särskilda skyldigheter som är förenade med verksamheten eller annars är av allvarligt slag, dels näringsidkaren inte har gjort vad som skäligen kunnat krävas för att förebygga brottsligheten (36 kap. 7–10 a §§ BrB). Värdet av ekonomiska fördelar som uppkommit för näringsidkare vid brott i näringsverksamhet kan förklaras förverkat (36 kap. 4 § BrB).

Inför Sveriges tillträde av den ovan nämnda FN-konventionen gjordes bedömningen att konventionens bestämmelser om juridiska personers ansvar inte föranledde några lagändringar (prop. 2002/03:146 s. 42). Samma bedömning gjordes vid genomförandet av EU:s rambeslut om bekämpande av människohandel (prop. 2003/04:111 s. 32 och 33). Bestämmelser om juridiska personers ansvar förekommer även i andra internationella instrument och genomförandet av dessa har inte heller föranlett några lagändringar, t.ex. genomförandet av 2008 års rambeslut om bekämpande av terrorism (prop. 2008/09:25 s. 29).

Mot denna bakgrund anser regeringen att Sverige uppfyller de krav som uppställs om juridiska personers ansvar.

Påföljder och åtgärder (artikel 23)

Enligt *artikel 23.1* ska de brottsliga gärningar som anges i artiklarna 18–21 beläggas med effektiva, proportionella och avskräckande påföljder. Enligt samma punkt ska de gärningar som omfattas av kriminaliseringen av människohandel i artikel 18, när de begås av fysiska personer, föranleda påföljd som innefattar frihetsberövande och som kan ligga till grund för utlämning.

Straffskalan för människohandel är fängelse i lägst två och högst tio år. Är brottet mindre grovt döms till fängelse i högst fyra år (4 kap. 1 a § BrB). Utlämning för brott kan ske enligt bl.a. lagen (1957:668) om utlämning för brott och lagen (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder. En allmän förutsättning enligt dessa lagar är att den gärning för vilken utlämning begärs motsvarar brott för vilket är föreskrivet fängelse i ett år eller mer. Utlämning inom Norden regleras genom lagen (1959:254) om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge. Enligt denna lag krävs endast att ett strängare straff än böter kan utdömas i den nordiska stat som vill ha personen utlämnad. Som framgår ovan kan de gärningar som anges i artiklarna 19–21 föranleda ansvar för en rad olika brott. Straffskalan för dessa brott varierar, men nästan undantagslöst ingår fängelse i straffskalan.

Enligt *artikel 23.2* ska även påföljderna för juridiska personer vara effektiva, proportionella och avskräckande. Företagsbot ska fastställas till lägst fem tusen kr och högst tio miljoner kr. Vid bestämmande av företagsbotens storlek ska, med beaktande av straffskalan för brottet, särskild hänsyn tas till den skada eller fara som brottsligheten inneburit samt till brottslighetens omfattning och förhållande till näringsverksamheten (36 kap. 8 och 9 §§ BrB).

Enligt *artikel 23.3* ska parterna anta lagstiftning och vidta andra åtgärder så att det finns möjligheter att förverka eller på annat sätt undanröja hjälpmedel för och vinning av brott i artikel 18 och artikel 20 a, eller egendom till ett värde som motsvarar sådan vinning. Enligt svensk rätt kan både hjälpmedel vid brott och utbyte av brott förklaras förverkade (36 kap. 1–6 §§ BrB).

Enligt *artikel 23.4* ska parterna anta lagstiftning eller vidta andra åtgärder som kan behövas för att man ska kunna tillfälligt eller slutligt antingen stänga en inrättning som använts för att genomföra människohandel eller vägra gärningsmannen att bedriva sådan verksamhet inom vilken brottet förövats. För säkerställande av en brottsutredning får åtgärder vidtas som bl.a. innebär att byggnad eller rum stängs eller tillträde till visst område förbjuds (27 kap. 15 § RB). En hyresrätt är förverkad och hyresvärden är berättigad att säga upp avtalet att upphöra i förtid bl.a. om lägenheten helt eller till väsentlig del används för verksamhet som är brottslig eller används för tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning (12 kap. 42 § första stycket 9 JB). Motsvarande reglering finns för bostadsrätt och kooperativ hyresrätt (7 kap. 18 § bostadsrättslagen [1991:614] och 3 kap. 1 § första stycket lagen [2002:93] om kooperativ hyresrätt). Enligt 23 § polislagen (1984:387) finns det också möjlighet att t.ex. stänga av eller förbjuda tillträde till hus, rum eller annat ställe om det kan anses föreligga en särskild risk för att något brott som innebär allvarlig fara för liv eller hälsa kommer att förövas på viss plats. Därutöver kan näringsförbud meddelas, om det är påkallat från allmän synpunkt, den som i egenskap av enskild näringsidkare grovt åsidosatt vad som ålegat honom i näringsverksamheten och därvid gjort sig skyldig till brottslighet som inte är ringa (lagen [1986:436] om näringsförbud).

Mot denna bakgrund gör regeringen bedömningen att Sverige uppfyller åtagandena enligt artikel 23 i konventionen.

Försvårande omständigheter (artikel 24)

Enligt *artikel 24* ska följande omständigheter anses vara försvårande vid fastställande av påföljd för människohandel: om brottet uppsåtligen eller genom grov oaktsamhet har äventyrat brottsoffrets liv (a), om brottet begåtts mot ett barn (b), om brottet begåtts av en offentlig tjänsteman i tjänsten (c) och om brottet begåtts inom ramen för en kriminell organisation (d).

Enligt svensk rätt anses det som försvårande bl.a. om gärningsmannen visat särskild hänsynslöshet, om gärningsmannen utnyttjat annans skyddslösa ställning eller särskilda svårigheter att värja sig, om gärningsmannen grovt utnyttjat sin ställning eller i övrigt missbrukat ett särskilt förtroende, och om brottet utgjort ett led i en brottslig verksamhet som

varit särskilt noggrant planlagd eller bedrivits i stor omfattning (29 kap. 2 § BrB). Regeringen anser därför att Sverige uppfyller de krav som uppställs i artikel 24 i konventionen.

Tidigare domar (artikel 25)

Enligt *artikel 25* ska parterna anta lagstiftning och vidta andra åtgärder för att möjliggöra beaktande av tidigare fällande domar i andra konventionsstater som rör brott enligt konventionen.

Vid straffmätningen ska svensk domstol i skäligen utsträckning ta hänsyn till om den tilltalade tidigare har gjort sig skyldig till brott (bl.a. 29 kap. 4 § BrB). Även tidigare utländsk dom får beaktas. Mot denna bakgrund uppfyller Sverige konventionens krav enligt artikel 25.

Bestämmelse om strafffrihet (artikel 26)

Enligt *artikel 26* ska varje part, i enlighet med de grundläggande principerna i dess rättssystem, se till att det finns en möjlighet att avstå från att bestraffa människohandelsoffer som tvingats att begå brott.

En gärning som någon begår i nöd utgör brott endast om den med hänsyn till farans beskaffenhet, den skada som åsamkas annan och omständigheterna i övrigt är oförsvarlig (24 kap. 4 § BrB). Med nöd avses att det förelegat fara för liv, hälsa, egendom eller något annat viktigt av rättsordningen skyddat intresse. Den som har gjort mer än vad som är medgivet, ska ändå vara fri från ansvar, om omständigheterna var sådana att han svårigen kunde besinna sig (24 kap. 6 § BrB).

Utöver dessa möjligheter till ansvarsfrihet finns även andra möjligheter att beakta gärningsmannens utsatta situation. Har någon förmåtts att medverka till brott genom tvång, svek eller missbruk av hans eller hennes ungdom, oförstånd eller beroendeställning, eller medverkat endast i mindre mån, ska straffet sättas ned, eller i ringa fall inte dömas till ansvar (23 kap. 5 § BrB). Vid bedömningen av straffvärdet ska, såsom förmildrande omständigheter, beaktas bl.a. om brottet föranletts av någon annans grovt kränkande beteende eller om gärningen, utan att vara fri från ansvar, är sådan som avses i 24 kap. (29 kap. 3 § BrB). Åklagaren har möjlighet att underlåta att åtala för brott om det av särskilda skäl är uppenbart att det inte krävs någon påföljd för att avhålla den misstänkte från vidare brottslighet och om det med hänsyn till omständigheterna inte heller av andra skäl krävs att åtal väcks (20 kap. 7 § RB). Åklagaren har också möjlighet att meddela åtalsunderlåtelse efter det att åtal väckts, om det kommit fram sådana förhållanden som, om de förelegat eller varit kända vid tiden för åtalet, skulle ha föranlett åtalsunderlåtelse (20 kap. 7 a § RB). I sådana fall där åtalsunderlåtelse kan meddelas får förundersökningen begränsas (23 kap. 4 a § RB).

Sammanfattningsvis gör regeringen bedömningen att de möjligheter som finns i svensk rätt att underlåta att bestraffa människohandelsoffer som tvingats begå brott uppfyller de åtaganden som ställs i konventionen.

7.2.4 Utredning, åtal och processrätt

Regeringens bedömning: För att Sverige ska kunna tillträda konventionen krävs en lagändring i syfte att skydda uppgifter om offrets privatliv under en domstolsförhandling. I övrigt uppfyller Sverige konventionens åtaganden när det gäller utredning, åtal och processrätt.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Åklagarmyndigheten* delar utredningens bedömning. Övriga remissinstanser yttrar sig inte i denna del.

Skälen för regeringens bedömning

Ansökan ex parte och ex officio (artikel 27)

Enligt *artikel 27.1* ska varje part se till att utredningar av eller åtal för brott enligt konventionen ska vara oberoende av brottsoffrets anmälan eller anklagelse, åtminstone i de fall brottet har begåtts helt eller delvis inom partens territorium. I Sverige ska förundersökning inledas så snart det på grund av angivelse eller av annat skäl finns anledning att anta att brott förövats (23 kap. 1 § RB). De brott som straffbeläggs enligt konventionen hör till brott under allmänt åtal och kräver inte angivelse av målsäganden.

Enligt *artikel 27.2* ska varje part se till att offer för ett brott som begåtts inom en annan parts territorium än det där brottsoffret uppehåller sig får klaga till de behöriga myndigheterna i den stat där de stadigvarande uppehåller sig. Enligt samma punkt ska myndigheten som tar emot anmälan, i den mån den inte själv är behörig, utan dröjsmål hänskjuta den till behörig myndighet i den stat inom vars territorium brottet begicks. En svensk polismyndighet är skyldig att ta emot brottsanmälningar. Detta följer av myndigheternas allmänna serviceskyldighet i 4 § förvaltningslagen. Om en anmälan gäller en händelse utomlands så ska polismyndigheten, i de fall det bedöms som ändamålsenligt att utländsk myndighet underrättas om brottet, kontakta Interpalsektionen vid Rikspolisstyrelsen för samråd och beslut om hur underrättelse ska ske (följer bl.a. av ICPO-Interpols stadga). Det finns rutiner för hur anmälningar som görs i olika länder ska hanteras och vidarebefordras. Om en svensk medborgare utsätts för brott utomlands kan en anmälan göras där och en anmälan göras till svensk polis vid hemkomsten. Anmälan skickas till Interpol, Stockholm, där den översätts och vidarebefordras till Interpol i det berörda landet för åtgärd som överensstämmer med det landets lagstiftning.

Enligt *artikel 27.3* ska parterna ge varje grupp, stiftelse, förening eller icke-statlig organisation möjlighet att hjälpa och stödja offer för brott enligt artikel 18 i konventionen. Som framgår ovan har brottsoffer rätt till målsägandebiträde och stödperson. De brottsbekämpande myndigheterna och domstolarna samarbetar också med icke-statliga organisationer som stödjer brottsoffer.

Sammantaget gör regeringen bedömningen att Sverige uppfyller åtagandena i artikel 27.

*Skydd av personer som samarbetar med rättsliga myndigheter
(artikel 28)*

Enligt *artikel 28* ska varje part anta lagstiftning och vidta andra åtgärder som kan behövas för att ge personer som samarbetar med de rättsliga myndigheterna lämpligt skydd mot repressalier och hot. Skyddet ska omfatta brottsoffer, anmälare, vittnen till brott enligt artikel 18 och medlemmar av vissa icke-statliga organisationer som hjälper människohandelsoffer samt anhöriga till brottsoffren och vittnen (punkten 1 och 4). Skyddet kan innefatta fysiskt skydd, förflyttning, identitetsbyte och hjälp med att skaffa anställning (punkten 2). Särskilt skydd ska ges till barn (punkten 3). Parterna ska också överväga att ingå avtal med andra stater för att tillämpa denna artikel (punkten 5).

När det gäller fysiskt skydd mot repressalier och hot under rättegången kan följande nämnas om svenska förhållanden. I samband med förhandling i domstol är det möjligt att genomföra säkerhetskontroll av besökare till domstolen (lagen [1981:1064] om säkerhetskontroll i domstol). Sedan ett antal år tillbaka finns möjligheter för målsägande, vittnen och andra som ska höras i rättegången att delta i förhandlingen genom videokonferens, bl.a. om förhörspersonen känner påtaglig rädsla för att vara närvarande i rättsalen (5 kap. 10 § RB). Om en part eller ett vittne inställer sig personligen vid förhandlingen, och det finns anledning att anta att personen av rädsla eller annan orsak inte fritt berättar sanningen på grund av en parts eller åhörarens närvaro, finns det möjlighet att låta personen avge sin utsaga utan den andres närvaro (36 kap. 18 § RB). Såväl den misstänkte som andra parter har emellertid rätt att få del av vad som sägs under ett sådant förhör. Vid de allmänna domstolarna bedrivs vidare verksamhet med vittnesstöd. Vittnesstödjarens uppgift är att bl.a. hjälpa vittnen och målsägande till rätta i domstolens lokaler och vid behov förklara hur en rättegång går till.

När det gäller brottsoffers och bevispersoners identitet kan följande nämnas. En person som av särskilda skäl kan antas bli utsatt för brott, förföljelser eller allvarliga trakasserier, får vid flyttning medges vara folkbokförd på sin gamla folkbokföringsadress, s.k. kvarskrivning (16 § folkbokföringslagen [1991:481]). Kvarskrivning får även avse den utsatte personens medflyttande familj. Dessutom kan en person som riskerar att bli utsatt för allvarlig brottslighet mot dennes liv, hälsa eller frihet medges att använda fingerade personuppgifter (lag [1991:483] om fingerade personuppgifter). Förbud får meddelas för en person att besöka eller på annat sätt ta kontakt med en annan person eller att följa efter denna person (lagen [1988:688] om besöksförbud). Besöksförbud får meddelas om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den mot vilken förbudet avses gälla kommer att begå brott mot, förfölja eller på annat sätt allvarligt trakassera den som förbudet avser att skydda. I detta sammanhang kan också nämnas att den som med våld eller hot om våld angriper en anmälare, brottsoffer eller bevisperson, döms för övergrepp i rättsak (17 kap. 10 § BrB).

Polisen får bedriva särskilt personsäkerhetsarbete beträffande vittnen och andra hotade personer (2 a § polislagen [1984:387]). Särskilt personsäkerhetsarbete får bl.a. bedrivas beträffande bevispersoner som medverkar eller har medverkat i en förundersökning eller rättegång som rör

grov eller organiserad brottslighet. Den som blir föremål för särskilt personsäkerhetsarbete ska få hjälp med de säkerhetsåtgärder som bedöms möjliga och nödvändiga att genomföra. Det kan vara fråga om rena säkerhetsåtgärder som flyttning till skyddat boende och installerande av larm, men även andra mer praktiska åtgärder som t.ex. myndighetskontakter.

Även socialtjänsten har ansvar för att hjälpa brottsoffer och bevispersoner som utsatts för våld eller hot (bl.a. 5 kap. 11 § socialtjänstlagen).

Vid tillämpningen av ovan nämnda bestämmelser får det anses åligga berörda myndigheter och domstolar att ta särskild hänsyn till om personen i fråga är ett barn. Det finns också andra bestämmelser om brottmålsförfarandet enligt vilka barn ska visas särskild hänsyn (bl.a. 5 kap. 1 § RB). Som framgår av redovisningen i avsnitt 4 ingår internationellt samarbete som ett led i Sveriges arbete med förebyggande och bekämpande av människohandel.

Mot denna bakgrund anser regeringen att Sverige uppfyller åtagandena enligt artikel 28.

Specialiserade myndigheter och samordningsorgan (artikel 29)

Enligt *artikel 29.1* ska varje part se till att det finns personer eller enheter som är specialiserade på att bekämpa människohandel och att skydda brottsoffer. Sådana personer eller enheter ska vara självständiga och ha tillräckliga resurser för sina uppgifter. Enligt *artikel 29.2* ska parterna också i lämpliga fall inrätta samordningsorgan. Enligt *artikel 29.3* ska varje part tillhandahålla eller förbättra utbildning hos de behöriga tjänstemännen i förebyggande och bekämpande av människohandel. Enligt *artikel 29.4* ska parterna också överväga att tillsätta nationella rapportörer om människohandelsfrågor för övervakning av statliga institutioners brottsbekämpning och tillämpning av nationella lagstiftningskrav.

Som framgår av redovisningen i avsnitt 4.2 arbetar Sverige sektorsövergripande i sitt arbete med att förebygga och bekämpa människohandel. I detta arbete ingår bl.a. upprättande av en nationell handlingsplan och inrättande av en nationell rapportör. Ett annat exempel är genomförandet av en särskild utbildning för personal inom Sveriges Domstolar, Polisen, Åklagarmyndigheten och Migrationsverket.

Mot denna bakgrund uppfyller Sverige åtagandena i konventionen i denna del.

Domstolsförhandlingar (artikel 30)

Enligt *artikel 30* ska parterna anta lagstiftning eller vidta andra åtgärder för att i domstolsförhandlingar säkerställa skyddet av brottsoffrens privatliv och vid behov deras identitet samt offrens säkerhet och skydd mot hot. Enligt artikeln ska även parterna sörja för barnens behov och trygga deras rätt till särskilt skydd. Dessa åtgärder ska vidtas med beaktande av konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Som beskrivits ovan finns det en rad rättegångsbestämmelser som tar sikte på att skydda brottsoffrens privatliv och säkerhet, bl.a. deltagande i

förhandling genom videokonferens. Det finns även bestämmelser som särskilt fokuserar på barns behov och rätt till särskilt skydd (bl.a. 36 kap. 4 § RB).

Utgångspunkten enligt svensk rätt är dock att domstolsförhandlingar ska vara offentliga. I vissa mål föreskrivs sekretess för uppgift om enskilda personliga förhållanden, bl.a. i mål om sexualbrott (35 kap. 12 § OSL). Uppräknningen i denna bestämmelse innefattar dock inte mål om människohandel. Mot denna bakgrund anser regeringen att det behövs en lagändring för att tillgodose åtagandet om att skydda uppgifter om brottsoffrens privatliv under en domstolsförhandling. Frågan om hur åtagandet lämpligen bör uppfyllas behandlas i avsnitt 7.4.

7.2.5 Domsrätt

Regeringens bedömning: Det krävs inte några lagändringar för att tillgodose de åtaganden som ställs upp i konventionen när det gäller domsrätt. Sverige bör dock avge en förklaring om att vi förbehåller oss rätten att inte utöva domsrätt enbart på den grunden att brott enligt konventionen förövats mot en svensk medborgare (artikel 31.1 e).

Utredningens bedömning: I fråga om behovet av lagändringar överensstämmer utredningens bedömning med regeringens. Som en följd av sitt förslag till ändring i de svenska domsreglerna (2 kap. 3 § BrB) anser dock utredningen att Sverige inte behöver utnyttja möjligheten att reservera sig mot artikel 31.1 e.

Remissinstanserna yttrar sig inte i denna del.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt *artikel 31.1* ska varje part anta lagstiftning och vidta andra åtgärder som kan behövas för att utöva domsrätt över brott som avses i konventionen när brottet begåtts inom dess territorium (a), ombord på ett fartyg som för den partens flagg (b), ombord på ett luftfartyg som är registrerat enligt den partens lagar (c), av någon av dess medborgare eller av en statslös person med fast bostadsort inom dess territorium, om brottet är straffbart enligt straffrätten där det begicks eller om brottet begås utanför en stats territoriella jurisdiktion (d), eller mot någon av dess medborgare (e). Enligt *artikel 31.2* kan parterna förbehålla sig rätten att inte tillämpa eller endast i särskilda fall eller under särskilda förhållanden tillämpa jurisdiktionsgrunderna som anges i punkterna d) och e).

Svensk straffrättslig domsrätt föreligger om brottet har begåtts i Sverige (2 kap. 1 § BrB). Svensk domstol är också behörig att döma för brott som har begåtts utomlands, bl.a. om brottet har begåtts av en svensk medborgare eller av utlänning med hemvist i Sverige. För att svensk domstol ska vara behörig i dessa fall krävs dock normalt att gärningen är straffbar även där den begicks (2 kap. 2 § andra stycket BrB). Vidare gäller svensk domsrätt om brottet förövats på svenskt fartyg eller luftfartyg (2 kap. 3 § 1 BrB). Härutöver har svensk domstol en formellt vidsträckt behörighet att döma för brott begångna utanför Sverige, bl.a. avseende brott med ett minimistraff om fyra års fängelse (2 kap. 3 § 7 BrB). Åtal för brott begångna utomlands får dock normalt sett väckas

endast efter förordnande av regeringen eller den regeringen bemyndigat (2 kap. 5 § BrB).

Av redovisningen ovan följer att svensk rätt uppfyller åtagandena enligt artikel 31.1 a–d. Svenska domstolar torde visserligen med stöd av bestämmelserna i 2 kap. brottsbalken, särskilt med beaktande av det förslag som läggs i avsnitt 5.3.5, i praktiken ha behörighet att i de allra flesta fall kunna döma över de människohandelsbrott som begås utomlands. Det finns dock ingen uttrycklig bestämmelse som innebär att svensk domsrätt föreligger enbart på den grunden att brottet förövats mot en svensk medborgare (jfr artikel 31.1 e). Sverige bör därför förbehålla sig rätten att inte tillämpa bestämmelsen i artikel 31.1 e. När det gäller utredningens förslag till ändring i 2 kap. 3 § brottsbalken hänvisas till avsnitt 5.3.5.

Enligt *artikel 31.3* ska varje part vidta de åtgärder som kan behövas för att utöva jurisdiktion över brott enligt konventionen när en person som misstänks för brott vistas inom dess territorium och parten inte utlämnar personen till en annan part enbart på grund av personens nationalitet, sedan en begäran om utlämning mottagits. Svensk domstol är behörig att döma för brott som begåtts utom riket om brottet begåtts av en utlänning som finns här i riket och på brottet enligt svensk lag kan följa fängelse i mer än sex månader (2 kap. 2 § första stycket 3 BrB). Svensk rätt uppfyller således åtagandet i artikel 31.3.

Artikel 31.4 stadgar att om fler än en part gör anspråk på jurisdiktion över ett påstått brott enligt konventionen, ska de berörda parterna vid behov samråda för att bestämma den lämpligaste jurisdiktionen för åtal. Enligt *artikel 31.5* ska, utan att tillämpning av allmänna internationella rättsprinciper påverkas, konventionen inte utesluta att straffrättslig jurisdiktion utövas av part i enlighet med dess nationella lag. Enligt regeringens bedömning påkallar dessa punkter inte några lagstiftningsåtgärder.

Sammantaget gör regeringen bedömningen att bestämmelserna om domsrätt i konventionen inte kräver någon ändring i svensk lag men att Sverige bör reservera sig mot tillämpningen av artikel 31.1 e.

7.2.6 Internationellt samarbete m.m.

<p>Regeringens bedömning: Det krävs inte några lagändringar för att tillgodose de åtaganden som ställs upp i konventionen när det gäller internationellt samarbete och samarbete med det civila samhället.</p>

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna yttrar sig inte i denna del.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt *artikel 32* ska parterna så långt möjligt samarbeta med varandra enligt bestämmelserna i konventionen och med användande av de internationella och regionala instrument och arrangemang som överenskommit på grundval av enhetlig eller ömsesidig lagstiftning och nationella lagar i syfte att förebygga och bekämpa handel med människor, skydda och stödja brottsoffer, samt utreda eller inleda förfaranden om brott som konstaterats i enlighet med konventionen.

I fråga om internationell rättslig hjälp finns både en Europarådskonvention och en EU-konvention. Dessa instrument har genomförts i svensk rätt, bl.a. genom lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål.

Enligt *artikel 33.1* ska parterna lämna information till varandra om de har skäligen anledning att tro att livet, friheten eller den fysiska integriteten för ett brottsoffer eller en annan bevisperson är i omedelbar fara inom en annan parts territorium, så att lämpliga skyddsåtgärder kan vidtas. Enligt *artikel 33.2* ska parterna överväga samarbete när det gäller saknade personer, särskilt saknade barn. Om det finns misstanke om att ett brottsoffer, oavsett vilket brott han eller hon utsatts för, befinner sig i fara vidarebefordras den informationen från svensk polis efter sedvanlig sekretessprövning via Interpol, Europol eller utlandsstationerade polis-sambandsmän.

Enligt *artikel 34* ska parterna lämna information till varandra om det slutliga resultatet av vidtagna åtgärder (punkten 1) och om informationen kan hjälpa den mottagande staten att bedriva brottsutredning (punkten 2). Enligt artikeln får staterna ställa upp villkor för lämnad information endast i vissa fall (punkten 3). Information rörande bl.a. uppehållstillstånd ska lämnas utan dröjsmål. Den svenska lagstiftningen om internationell rättslig hjälp i brottmål och dess praktiska tillämpningen står i förenlighet med *artikel 34*.

Enligt *artikel 35* ska varje part uppmana statliga myndigheter och offentliga tjänstemän att samarbeta med icke-statliga organisationer, andra berörda organisationer och medlemmar av det civila samhället för att bilda strategiska partnerskap inriktade på att uppnå syftet med konventionen. Redan i dag finns ett fungerande samarbete och informationsutbyte mellan olika myndigheter och organisationer som arbetar med frågor som rör människohandel. Som framgår av redovisningen i avsnitt 4.2 arbetar Sverige sektorsövergripande i sitt arbete med att förebygga och bekämpa människohandel. I detta arbete ingår bl.a. att stärka strukturerna för regional och nationell samverkan.

Sammantaget anser regeringen att Sverige uppfyller kraven i artiklarna 32–35.

7.2.7 Övervakningsmekanism m.m.

Regeringens bedömning: Konventionens bestämmelser om övervakningsmekanism, samband med andra internationella instrument och ändringar i konventionen samt slutbestämmelserna föranleder inga lagstiftningsåtgärder.

Utredningen gör ingen bedömning i denna del.

Remissinstanserna yttrar sig inte i denna del.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt *artikel 36* ska en expertgrupp, GRETA, övervaka parternas tillämpning av konventionen. *Artiklarna 37* och *38* innehåller bestämmelser om en partskommitté och det utvärderingsförfarande som ska genomföras. *Artiklarna 39* och *40* reglerar sambandet med andra internationella instrument. *Artikel 41* innehåller bestämmelse om ändring i konventionen. *Artiklarna 42–47* upptar

slutbestämmelser om bl.a. undertecknande. Regeringen gör bedömningen att dessa artiklar inte föranleder några lagstiftningsåtgärder.

7.3 Sveriges tillträde till konventionen

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner Europarådets konvention om bekämpande av människohandel.

Riksdagen godkänner en förklaring enligt artikel 31.1 e och 31.2 av innebörden att Sverige förbehåller sig rätten att inte, eller endast under särskilda förhållanden, utöva domsrätt enbart på den grunden att brott enligt konventionen förövats mot en svensk medborgare.

Utredningens bedömning: Med hänvisning till sitt förslag om ändring i de svenska domsreglerna (2 kap. 3 § brottsbalken), gör utredningen bedömningen att Sverige inte behöver reservera sig mot artikel 31.1 e.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna invänder mot att Sverige tillträder konventionen.

Skälen för regeringens förslag: Som beskrivs i avsnitt 4 är människohandel till sin natur ofta organiserad och gränsöverskridande. Problemen med människohandel uppträder i ursprungsländer, transitländer och destinationsländer. Inget enskilt land kan med enbart nationella åtgärder komma tillrätta med problemen. Internationellt samarbete är därför nödvändigt för att nå framgång i kampen mot människohandel. Sverige har också i hög grad bedrivit sitt arbete mot människohandel i olika internationella sammanhang.

Sverige har tidigare tillträtt FN-protokollet mot människohandel (prop. 2003/04:111) och godkänt EU:s rambeslut om bekämpande av människohandel (prop. 2001/02:99). Sverige har också tillträtt det fakultativa protokollet till FN:s barnkonvention (prop. 2005/06:68). Vidare har Sverige genomfört EG-direktivet 2004/81/EG om offer för människohandel (prop. 2006/07:53).

Sverige bör fortsätta att aktivt främja och delta i det internationella samarbetet mot människohandel. Europarådets konvention mot människohandel kompletterar övriga internationella instrument, främst genom att stärka offrens rättigheter och genom att tillhandahålla en övervakningsmekanism. Genom att tillträda konventionen skulle Sverige bidra till att synliggöra problemen med människohandel. Polis och åklagare skulle också ges förbättrade verktyg i det internationella arbetet.

Mot denna bakgrund anser regeringen att det finns starka skäl för Sverige att tillträda Europarådets konvention mot människohandel. Regeringen får inte ingå för riket bindande överenskommelser utan riksdagens godkännande, om överenskommelsen förutsätter att lag ändras eller upphävs eller att ny lag stiftas eller om den i övrigt gäller ämne i vilket riksdagen ska besluta (10 kap. 2 § regeringsformen). Av genomgången i avsnitt 7.2.4 följer att tillträde till konventionen föranleder en ändring i offentlighets- och sekretesslagen. Regeringen föreslår därför att riksdagen ska godkänna konventionen.

En naturlig utgångspunkt vid tillträdet till konventionen är att vara restriktiv när det gäller att utnyttja möjligheterna till reservationer. Av de

skäl som anges i avsnitt 7.2.5 bör dock Sverige avge en förklaring om att svensk domsrätt inte ska föreligga enbart på den grunden att brott enligt konventionen förövats mot en svensk medborgare (*artikel 31.1 e*).

7.4 Genomförande av konventionen i svensk rätt

Regeringens förslag: Sekretess ska gälla hos domstol för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider skada eller men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i mål om ansvar för människorov eller människohandel.

Utredningens förslag skiljer sig från regeringens genom att det inte omfattar uppgifter i mål om ansvar för människorov. Utredningen föreslår en ändring i 9 kap. 16 § sekretesslagen (1980:100) som nyligen förts in i 35 kap. 12 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget eller lämnar det utan invändning. *Åklagarmyndigheten* påpekar att människohandelsbrottet är subsidiärt till människorov och att det därför bör övervägas om inte förslaget också bör omfatta människorov.

Skälen för regeringens förslag: Som framgår av avsnitt 7.2.4 krävs, för att Sverige ska kunna tillträda konventionen, en lagändring i syfte att skydda uppgifter om offrets privatliv under en domstolsförhandling i enlighet med artikel 30 i konventionen.

Utgångspunkten är att uppgifter om parterna i en domstolsförhandling ska vara offentliga. I 35 kap. 12 § offentlighets- och sekretesslagen föreskrivs att sekretess ska gälla hos domstol för uppgift om enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden. Denna sekretess gäller endast i vissa särskilt uppräknade måltyper, bl.a. sexualbrott. Motsvarande sekretess gäller i mål om ersättning för skada med anledning av sådana brott. Sekretessen omfattar dock inte uppgift om vem som är tilltalad eller svarande. Sekretessen begränsas genom ett s.k. rakt skaderekvisit, vilket innebär att sekretess gäller om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till den enskilde lider skada eller men om uppgiften röjs. Om sekretess gäller enligt 35 kap. 12 § offentlighets- och sekretesslagen får en förhandling vid domstol hållas inom stängda dörrar (5 kap. 1 § RB).

Människohandelsbrottet finns inte med i uppräknningen i den aktuella sekretessbestämmelsen och sekretess gäller därför inte hos domstol för uppgifter om människohandelsoffers personliga eller ekonomiska förhållanden. Enligt regeringens mening bör den som utsatts för människohandel ofta ha ett starkt intresse av att uppgifter om hans eller hennes personliga eller ekonomiska förhållanden inte blir offentliga. Härvid kan även beaktas de likheter som kan förekomma mellan brottsoffers situation vid människohandelsbrott och vid olika typer av sexualbrott vilka omfattas av uppräknningen i 35 kap. 12 § offentlighets- och sekretesslagen. Regeringen anser därför att människohandelsbrottet bör läggas till uppräknningen i 35 kap. 12 § offentlighets- och sekretesslagen.

De grövsta fallen av människohandel kan i vissa fall vara att bedöma som människorov enligt 4 kap. 1 § brottsbalken. Av det skälet har också

brottet människohandel gjorts subsidiärt till brottet människorov. I likhet med *Åklagarmyndigheten* anser därför regeringen att även människorov bör läggas till i uppräkningsdelen i den aktuella bestämmelsen. Därigenom skulle brottsoffrens privatliv även i dessa fall kunna skyddas under domstolsförhandling i enlighet med artikel 30 oavsett om brottet rubriceras som människorov eller människohandel. Det ska dock i varje enskilt fall göras en sekretessprövning, vilket innebär att det inte alltid kommer att gälla sekretess och att det därmed kan saknas förutsättningar att hålla förhandlingen inom stängda dörrar.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att sekretess ska gälla hos domstol för uppgift om enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider skada eller men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i mål om ansvar för människorov eller människohandel.

8 Ikraftträdande m.m.

Regeringens förslag och bedömning: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2010. Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

Utredningens förslag och bedömning: Utredningen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2009. Utredningen anser inte att det krävs några särskilda övergångsbestämmelser.

Remissinstanserna tillstyrker utredningens förslag eller lämnar det utan invändning.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. Regeringen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2010. Det behövs inga särskilda övergångsbestämmelser.

9 Ekonomiska konsekvenser

Regeringens bedömning: Förslagen bedöms inte medföra annat än marginellt ökade kostnader för rättsväsendets myndigheter. Kostnaderna bedöms rymmas inom ram.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig över utredningens bedömning. *Kriminalvården* godtar utredningens bedömning att genomförandet av förslagen kommer att kunna finansieras inom ramen för befintliga anslag. Flera remissinstanser, bl.a. *Svea hovrätt*, *Stockholms tingsrätt* och *Domstolsverket*, är däremot tveksamma till utredningens bedömning i denna del.

Skälen för regeringens bedömning: De föreslagna lagändringarna innebär i huvudsak att människohandelsbrottet ges en ny utformning och

att kravet på dubbel straffbarhet för människohandel som begåtts utomlands tas bort. Förslagen syftar till att skapa förutsättningar för en effektiv tillämpning av straffbestämmelsen om människohandel. Förslagen förväntas leda till att fler brottsliga förfaranden kan lagföras som människohandel. Det rör sig dock sannolikt om ett fåtal fall per år. Lagändringarna kan därför förväntas leda till en obetydlig påverkan av arbetsbelastningen för polis, åklagare och domstol. Lagändringarna kan leda till marginellt ökade kostnader för kriminalvården. Sammantaget gör regeringen bedömningen att de föreslagna lagändringarna kommer leda till marginella kostnadsökningar för rättsväsendets myndigheter. Kostnaderna bedöms rymmas inom ram.

10 Författningskommentar

10.1 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

2 kap. Om tillämpningen av svensk lag

2 § För brott som begåtts utom riket döms efter svensk lag och vid svensk domstol, om brottet begåtts

1. av svensk medborgare eller av utlänning med hemvist i Sverige,
2. av utlänning utan hemvist i Sverige, som efter brottet blivit svensk medborgare eller tagit hemvist här i riket eller som är dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare och finns här, eller
3. av annan utlänning som finns här i riket och på brottet enligt svensk lag kan följa fängelse i mer än sex månader.

Första stycket gäller inte, om gärningen är fri från ansvar enligt lagen på gärningsorten eller om den begåtts inom område som inte tillhör någon stat och enligt svensk lag svårare straff än böter inte kan följa på gärningen.

I fall som avses i denna paragraf får inte dömas till påföljd som är att anse som strängare än det svåraste straff som är *föreskrivet* för brottet enligt lagen på gärningsorten.

De inskränkningar av svensk domsrätt som anges i andra och tredje styckena gäller inte för brott som avses i 6 kap. 1–6 §§, 8 § tredje stycket och 12 § eller försök till sådana brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år. *Inte heller gäller inskränkningarna för brott som avses i 4 kap. 1 a § eller försök till sådant brott.*

Paragrafen innehåller vissa regler om svensk domstols behörighet att döma över brott som har begåtts utomlands.

I *tredje stycket* har en språklig ändring gjorts.

Ändringen i *fjärde stycket* innebär att människohandel undantas från de inskränkningar av svensk domsrätt som följer dels av kravet i andra stycket på dubbel straffbarhet, dels av bestämmelsen i tredje stycket om påföljdsval och straffmätning. Människohandelsbrottet kan därmed lagföras i Sverige även om handlandet skulle vara straffritt enligt lagen i det land där det begicks. Likaså är svensk domstol oförhindrad att för brottet döma till påföljd som är att anse som strängare än det svåraste straff som är föreskrivet för brottet enligt lagen på gärningsorten. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.5.

4 kap. Om brott mot frihet och frid

1 a § Den som, i annat fall än som avses i 1 §, genom olaga tvång, vilseledande, utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med annat sådant otillbörligt medel rekryterar, transporterar, överför, inhyser eller tar emot en person i syfte att *han eller hon ska exploateras för sexuella ändamål, avlägsnande av organ, krigstjänst, tvångsarbete eller annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte*, döms för människohandel till fängelse i lägst två år och högst tio år.

Den som begår en gärning som avses i första stycket mot en person som inte har fyllt arton år döms för människohandel även om inte något sådant otillbörligt medel som anges där har använts.

Är ett brott som avses i *första eller andra stycket* mindre grovt, döms till fängelse i högst fyra år.

Paragrafen straffbelägger människohandel. Den har ändrats såväl språkligt som redaktionellt. Paragrafen har också förändrats i sak. Ett exempel är att det s.k. kontrollrekvisitet i första stycket har tagits bort. Ett annat exempel är att den särskilda kriminaliseringen av överförande och mottagande av kontrollen över en person, som fanns i andra stycket, också har tagits bort.

Första stycket

I *första stycket* redovisas de tre moment – otillbörligt medel, handelsåtgärd och syfte att exploatera offret – som måste föreligga för att ansvar för människohandel med vuxna personer ska komma i fråga. I stycket anges uttryckligen att människohandel är subsidiärt till brottet människorov.

För straffansvar krävs att handelsåtgärderna vidtas genom olaga tvång, vilseledande, utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med annat sådant *otillbörligt medel*. Det måste föreligga ett orsakssamband mellan användandet av det otillbörliga medlet och handelsåtgärden. Med *olaga tvång* avses detsamma som i straffbestämmelsen om olaga tvång i 4 kap. 4 § brottsbalken, dvs. att genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvinga annan att underkasta sig någon åtgärd. Rekvisitet *vilseledande* innebär förmedlande av en oriktig uppfattning till någon och förekommer bl.a. i straffbestämmelsen om bedrägeri i 9 kap. 1 § brottsbalken. Med *utnyttjande av någons utsatta belägenhet* avses olika situationer där gärningsmannen utnyttjar att offret befinner sig i en beroendeställning till honom eller henne, t.ex. till följd av ett ekonomiskt skuldförhållande eller ett anställnings- eller lydnadsförhållande. Andra exempel är situationer där gärningsmannen utnyttjar att offret lever under ekonomiskt svåra förhållanden, lever i flyktingskap, befinner sig i vanmakt, lider av förståndshandikapp eller någon sjukdom, eller är beroende av narkotika. Med *annat sådant otillbörligt medel* avses situationer där gärningsmannen på andra sätt bemästrar offrets fria och verkliga vilja. Vid en helhetsbedömning ska omständigheterna ha varit sådana att offret inte har haft något annat verkligt eller godtagbart alternativ än att underkasta sig handelsåtgärden.

De *handelsåtgärder* som omfattas av straffbestämmelsen är rekrytera, transportera, överföra, inhysa eller ta emot en person. Med *rekrytera* av-

ses olika förfaranden för att värva eller anskaffa en person. Med *transportera* avses både organisering av resa och själva framförandet av transportmedlet. *Överföra* är ett nytt rekvisit och avser olika förfaranden som utgör ett led i en förflyttning eller en överföring av en person. Ett exempel är när gärningsmannen förmår offret att själv bege sig någonstans. Ett annat exempel är när gärningsmannen överlåter offret till en annan person. Med *inhysa* avses att gärningsmannen ger tillfälligt eller permanent boende åt offret. Rekvisitet *tar emot* innefattar både ett faktiskt mottagande och ett övertagande av offret. För straffansvar krävs dock, som redovisats ovan, att något otillbörligt medel har använts vid dessa förfaranden. Övervägandena i denna del finns i avsnitt 5.3.2.

För straffansvar krävs att gärningsmannen har vidtagit handelsåtgärderna i syfte att exploatera offret. Med *exploatering* avses ett otillbörligt användande av offret. Det krävs ett direkt uppsåt i förhållande till exploateringen. Det är dock inte nödvändigt att denna har kommit till stånd för att brottet ska anses fullbordat. Liksom tidigare saknar offrets eventuella samtycke till den åsyftade exploateringen betydelse för den straffrättsliga bedömningen. Handelsåtgärderna ska ha vidtagits i syfte att exploatera offret för sexuella ändamål, avlägsnande av organ, krigstjänst, tvångsarbete eller annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte. Med exploatering för *sexuella ändamål* avses att offret ska utsättas för sexualbrott eller utnyttjas för tillfälliga sexuella förbindelser, dvs. prostitution. Vidare avses ett otillbörligt användande av offret för medverkan vid framställning av pornografiska alster eller medverkan i pornografisk föreställning. Begreppet *annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte* är delvis nytt. Med verksamhet avses någon form av åtgärd som offret ska utföra eller underkasta sig. Med nödläge avses situationer där offret är förhindrat att fritt bestämma över sina göranden och låtanden. Gemensamt för dessa situationer som innebär nödläge är att offret befinner sig i en verkligt svår situation som inte är helt tillfällig eller övergående. Ett exempel på en verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte är när en person – utan att det är fråga om tvångsarbete – förmås arbeta under synnerligen svåra förhållanden till en mycket låg lön. Andra exempel är när en person förmås att tigga eller stjäla. Ytterligare ett exempel är när en person förmås att avlägsna annat biologiskt material än organ, t.ex. vävnad såsom hud och brosk. Övervägandena i denna del finns i avsnitt 5.3.3.

Straffskalan, fängelse längst två och högst tio år, är oförändrad.

Andra stycket

I *andra stycket*, som tidigare utgjorde tredje stycket, har vissa språkliga ändringar gjorts.

Tredje stycket

I *tredje stycket*, som tidigare utgjorde fjärde stycket, har vissa följdändringar gjorts. Straffskalan för mindre grova fall, fängelse högst fyra år, är oförändrad.

10.2 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

35 kap. Sekretess till skydd för enskild i verksamhet som syftar till att förebygga eller beivra brott, m.m.

12 § Sekretess gäller hos domstol för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider skada eller men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i mål om ansvar för

1. sexualbrott,
2. utpressning,
3. brytande av post- eller telehemlighet,
4. intrång i förvar,
5. olovlig avlyssning,
6. dataintrång,
7. brott mot tystnadsplikt,
8. brott genom vilket infektion av HIV har eller kan ha överförts,
9. *människorov, eller*
10. *människohandel.*

Motsvarande sekretess gäller i mål om ersättning för skada med anledning av brott som anges i första stycket.

Därutöver gäller sekretess hos domstol för uppgift om en ung person som skildras i pornografisk bild, om det kan antas att denne eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i mål om

1. ansvar för barnpornografibrott,
2. ersättning för skada med anledning av sådant brott, och
3. förverkande av skildring med sådant innehåll.

Sekretessen enligt första och tredje styckena gäller även i ärende som rör brott som anges i denna paragraf.

Sekretessen enligt denna paragraf gäller inte för uppgift om vem som är tilltalad eller svarande.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Paragrafen innehåller regler om sekretess hos domstol för uppgift om enskilds personliga och ekonomiska förhållanden dels i vissa brottmål, dels i mål och ärenden som rör sådana brott. Övervägandena finns i avsnitt 7.4.

I *första stycket* har en ändring gjorts som innebär att mål om ansvar för människorov och människohandel läggs till den tidigare uppräknings av brottmål i vilka sekretess gäller hos domstol. Sekretessen gäller med s.k. rakt skaderekvisit, dvs. om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider skada eller men om uppgiften röjs.

Övriga stycken är oförändrade.

Sammanfattning av betänkandet Människohandel och barnäktenskap – ett förstärkt straffrättsligt skydd (SOU 2008:41)

I vårt uppdrag har ingått en rad olika frågor som har kunnat delas upp i två huvudsakliga områden, frågor om människohandel och frågor om barn- och tvångsäktenskap. Beträffande den förstnämnda delen av uppdraget har utredningen haft i uppdrag att göra en översyn av bestämmelsen om människohandel i 4 kap. 1 a § brottsbalken. Översynen har syftat till att möjliggöra en mer effektiv bekämpning av människohandel och innefatta en bedömning av om brottsbeskrivningen eller straffskalorna borde ändras.

Beträffande människohandel har vi också haft i uppdrag att överväga om kravet på dubbel straffbarhet borde slopas och om utlänningslagen (2005:716) borde kompletteras för att tillgodose det behov av skydd som målsägande i mål om människohandel eller närliggande brott kan ha. Uppdraget i den del som avser utlänningslagen grundas på att det i socialförsäkringsutskottets betänkande 2005/06:SfU4 s. 17 anges att utskottet anser att det borde införas en särskild bestämmelse i utlänningslagen som anger att den som aktivt medverkat i rättsprocessen genom att ställa upp som vittne eller medverkat som målsägande ska kunna beviljas permanent uppehållstillstånd i Sverige om personen i fråga till följd härav är i behov av skydd här. Vi har också haft att analysera frågan om Sveriges tillträde till Europarådets människohandelskonvention (Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, ETS nr 197).

Beträffande barn- och tvångsäktenskap har vi haft att utreda om det gällande straffrättsliga skyddet mot barn- och tvångsäktenskap är tillfredsställande. Den delen av uppdraget har vi också ansett innefatta frågor som rör tillämpningen av 2 kap. brottsbalken Om tillämpligheten av svensk lag.

Människohandelsbrottet i 4 kap. 1 a § brottsbalken

Bestämmelsen om människohandel i 4 kap. 1 a § brottsbalken har för närvarande en utformning som kan hindra att den tillämpas på ett effektivt sätt. Detta yttrar sig bl.a. i att människohandelsförfaranden i mycket stor utsträckning bedöms som andra brott, såsom koppleri eller grovt koppleri enligt 6 kap. 12 § brottsbalken. Straffstadgandet i 4 kap. 1 a § brottsbalken ska därför ges en ny utformning som på ett tydligt sätt anger vilka förfaranden som ska vara kriminaliserade som människohandel. Bestämmelsen i 4 kap. 1 a § brottsbalken ska dock också fortsättningsvis vara utformad i enlighet med den internationellt godtagna definitionen av människohandel.

Människohandelsbrottet ska innehålla rekvisit som tydliggör att brottet är ett fridskränkingsbrott, vilket i dag markeras genom att det uppställs krav på att gärningsmannen ska ha använt sig av otillbörliga medel. Kravet ska finnas kvar.

De rekvisit som beskriver de otillbörliga medlen ska ges en något tydligare och lättillgängligare utformning än de nuvarande. Det ska därför anges att den som använder olaga tvång eller vilseledande, missbrukar någons utsatta belägenhet, missbrukar någons ungdom eller skyddslöshet, eller missbrukar någons beroendeställning, har använt ett sådant medel som kan föranleda ansvar för människohandel.

Den nuvarande uppräkningslistan av handelsåtgärder ska kompletteras med att den som med något otillbörligt medel kontrollerar annan för att utnyttja honom eller henne ska kunna straffas för människohandel.

I den nu gällande bestämmelse uppställs ett krav på att gärningsmannen genom användandet av ett otillbörligt medel och vidtagandet av en handelsåtgärd tar kontroll över offret. Kravet i 4 kap. 1 a § första stycket brottsbalken på att gärningsmannen ska ta kontroll över offret har i vissa fall kommit att medföra att bestämmelsen tillämpats på ett sätt som inte är effektivt. Kravet ska därför utgå.

Beträffande utnyttjandesyftena ska det nuvarande subjektiva rekvisitet ”i syfte att” utgå och ersättas med ”med uppsåt att”. Försättningsvis ska det för straffbarhet alltså inte längre vara nödvändigt att gärningsmannen direkt åsyftat att utnyttja offret. Det ska i stället anses tillräckligt att gärningsmannen handlat med indirekt uppsåt eller likgiltighetsuppsåt.

I 4 kap. 1 a § andra stycket brottsbalken straffbeläggs att föra över eller ta emot kontrollen över en person som människohandel. Till följd av de ändringar som föreslås i 4 kap. 1 a § första stycket brottsbalken kommer situationerna i det nuvarande andra stycket i 4 kap. 1 a § brottsbalken att omfattas av bestämmelsens första stycke. Det nuvarande andra stycket i 4 kap. 1 a § brottsbalken ska därför utgå.

Vissa människohandelsförfaranden inleds med att det utges eller tas emot betalning för offret, dock utan att något av de medel som nämns i bestämmelsen används. För att kunna skapa en heltäckande reglering av samtliga de led som kan ingå i ett människohandelsförfarande ska även sådana transaktioner bestraffas som människohandel. En bestämmelse som tydliggör kriminaliseringen av affärstransaktioner av den karaktären ska därför föras in i 4 kap. 1 a § andra stycket brottsbalken.

För att straffansvar för människohandel med ett barn, dvs. offer under 18 år, ska kunna inträda krävs att gärningsmannen med ett otillbörligt medel vidtar en handelsåtgärd med uppsåt att offret ska utnyttjas för något av de syften som nämns i uppräkningslistan i bestämmelsen. För att tydliggöra barnets utsatta situation ska det av 4 kap. 1 a § tredje stycket brottsbalken framgå att den som begår en gärning som avses i bestämmelsens första stycke mot ett barn alltid ska anses ha missbrukat barnets skyddslöshet. I praktiken innebär regleringen i 4 kap. 1 a § tredje stycket brottsbalken, sedd tillsammans med vårt förslag om att det nuvarande kontrollrekvisitet i 4 kap. 1 a § första stycket brottsbalken ska utgå, att det inte uppställs något krav på att gärningsmannen använt sig av ett otillbörligt medel om offret för människohandeln är under 18 år.

Det är alldeles klart att offrets samtycke saknar betydelse för straffansvar. Vi finner därför inte skäl att införa en bestämmelse i 4 kap. 1 a § brottsbalken om att offrets samtycke till utnyttjandet saknar betydelse för straffansvar.

Den föreslagna ändringen i 4 kap. 1 a § första stycket brottsbalken innebär att fullbordanspunkten för brottet tidigareläggs.

Straffet för människohandel bör även fortsättningsvis vara fängelse i lägst två och högst tio år. Den lindrigare straffskalan i bestämmelsen bör också finnas kvar.

Barn- och tvångsäktenskap

Vi anser att det inte finns förutsättningar för att kriminalisera ytterligare handlingar av lindrigare karaktär som kan föregå ingåendet av ett tvångsäktenskap. Vi anser inte heller att det föreligger behov av att införa särskilda brottsrubriceringar som tar sikte på tvångsäktenskap som inte är barnäktenskap.

Vi anser emellertid att det finns ett behov av att införa en bestämmelse som tar sikte på de äktenskap som ingås med ett barn som är under 16 år som inte är att anse som tvångsäktenskap. Vi föreslår därför en straffbestämmelse som innebär att en vårdnadshavare som tillåter ett barn som är under 16 år, vilket är svensk medborgare eller har hemvist i Sverige, att ingå ett äktenskap som är giltigt i vigsellandet ska dömas för tillåtande av barnäktenskap till fängelse i högst två år. Bestämmelsen bör föras in i 7 kap. brottsbalken, Om brott mot familj.

Vi anser också att det föreligger ett stort behov av att vidta utbildnings- och informationsinsatser för att åstadkomma en attitydförändring i frågorna och att det bör skapas en bredare kompetens för att tillgodose de utsatta barnens och ungdomarnas behov av stöd och skydd.

Dubbel straffbarhet

Människohandelsbrottet är ett mycket allvarligt brott som är av internationell och gränsöverskridande karaktär. För att skapa ett effektivt straffrättsligt skydd mot människohandel bör kravet i 2 kap. 2 § andra stycket brottsbalken på dubbel straffbarhet för brott begångna utomlands inte gälla för människohandel eller de osjälvständiga brottsformerna vid människohandel.

Vi föreslår också att en dom som meddelats i en annan stat inte ska innebära hinder mot ny lagföring i Sverige.

För att skapa ett effektivt straffrättsligt skydd mot tillåtande av barnäktenskap bör kravet i 2 kap. 2 § andra stycket brottsbalken på dubbel straffbarhet för brott begångna utomlands inte gälla för det brottet.

Uppehållstillstånd för offer för människohandel

De möjligheter att bevilja permanent uppehållstillstånd som finns i utlänningslagen (2005:716) är tillräckliga för att tillgodose behovet av att bevilja sådana uppehållstillstånd för offer för människohandel som aktivt medverkat som vittne eller målsägande och till följd därav är i behov av skydd här. Något behov av ytterligare bestämmelser inom skyddsområdet som tar sikte på just den situationen föreligger inte enligt vår mening. Däremot bör bestämmelsen i 5 kap. 6 § utlänningslagen förtydligas genom att det i bestämmelsen uttryckligen sägs att det vid en bedömning särskilt ska beaktas om utlännings utsatts för människohandel.

I september 2003 inleddes ett arbete med att utarbeta en europeisk konvention mot människohandel. Sverige undertecknade konventionen i maj 2005. Konventionen syftar till att förhindra och bekämpa människohandel, konstruera ett fullständigt regelverk vad gäller skydd och hjälp till människohandelsoffer, garantera effektivare brottsutredningar och åtal samt främja internationellt samarbete. För att Sverige ska kunna tillträda konventionen krävs en lagändring i 9 kap. 16 § sekretesslagen (1980:100) i syfte att skydda uppgifter om offrets privatliv under ett domstolsförfarande. En sådan lagändring ska ske genom att brottet människohandel läggs till i uppräknningen i 9 kap. 16 § första stycket sekretesslagen. I övrigt krävs inte några lagändringar för Sverige att tillträda konventionen.

Övriga frågor

För att människohandel ska kunna bestraffas på ett effektivt och ändamålsenligt sätt är det enligt vår uppfattning avgörande att det genomförs utbildningsinsatser som riktar sig till de rättsvårdande myndigheter som kommer i kontakt med frågor som rör människohandel. Utbildningsinsatserna måste ta sikte på de olika faktorer som möjliggör människohandel, offrens situation och utformningen av kriminaliseringen. I Europarådets konvention om bekämpande av handel med människor ställs det krav på att det ska genomföras utbildning i frågorna.

Också beträffande frågor som rör barn- och tvångsåktenskap finns ett stort behov av utbildning vad gäller vilka straffrättsliga bestämmelser som kan vara tillämpliga och vilket stöd som offren bör få. Inom detta område är det nödvändigt att skapa en kunskapsbas, såväl inom enskilda myndigheter som nationellt. Detta bör kunna ske genom att det inrättas ett resurscentrum dit enskilda inom t.ex. myndigheter och skolor kan vända sig för att få råd och genom att regeringen tar fram en handlingsplan som är inriktad på åtgärder mot barn- och tvångsåktenskap.

Ikraftträdande

De föreslagna lagändringarna föreslås träda ikraft den 1 juli 2009. Några särskilda övergångsbestämmelser behöver inte meddelas.

Betänkandets lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken
dels att 2 kap. 2 §, 3 §, 5 a § och 4 kap. 1a § ska ha följande lydelse,
dels att det i balken ska införas en ny paragraf, 7 kap. 1 b § av följande lydelse

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

2 §

För brott som begåtts utom riket döms efter svensk lag och vid svensk domstol, om brottet begåtts

1. av svensk medborgare eller av utlänning med hemvist i Sverige,
2. av utlänning utan hemvist här i riket eller som är dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare och finns här, eller
3. av annan utlänning som finns här i riket och på brottet enligt svensk lag kan följa fängelse i mer än sex månader. Första stycket gäller inte, om gärningen är fri från ansvar enligt lagen på gärningsorten eller om den begåtts inom område som inte tillhör någon stat och enligt svensk lag svårare straff än böter inte kan följa på gärningen.

I fall som avses i denna paragraf får inte dömas till påföljd som är att anse som strängare än det svåraste straff som är stadgat för brottet enligt lagen på gärningsorten.

De inskränkningar av svensk domsrätt som anges i andra och tredje styckena gäller inte för brott som avses i 6 kap. 1–6 §§, 8 § tredje stycket och 12 § eller försök till sådana brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år.

De inskränkningar av svensk domsrätt som anges i andra och tredje styckena gäller inte för brott som avses i 6 kap. 1–6 §§, 8 § tredje stycket och 12 § eller försök till sådana brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år *eller för brott som avses i 7 kap. 1 b §.*

3 §

För brott som begåtts utom riket döms även i annat fall än som avses i 2 § efter svensk lag och vid svensk domstol,

1. om brottet förövats på svenskt fartyg eller luftfartyg, eller om det begåtts i tjänsten av befälhavaren eller någon som tillhörde besättningen på sådant fartyg,
2. om brottet begåtts av någon som tillhör Försvarmakten på ett område där en avdelning av Försvarmakten befann sig eller om det begåtts av någon annan på ett sådant område och avdelningen befann sig där för annat ändamål än övning,
3. om brottet begåtts vid tjänstgöring utom riket av någon som är anställd i utlandsstyrkan inom Försvarmakten eller som tillhör Polisens utlandsstyrka,

3 a. om brottet har begåtts i tjänsten utom riket av en polisman, tull-tjänsteman eller tjänsteman vid Kustbevakningen, som utför gränsöver-skridande arbetsuppgifter enligt en internationell överenskommelse som Sverige har tillträtt,

4. om brottet förövats mot Sverige, svensk kommun eller annan menighet eller svensk allmän inrättning,

5. om brottet begåtts inom område som ej tillhör någon stat och för-övats mot svensk medborgare, svensk sammanslutning eller enskild inrättning eller mot utlänning med hemvist i Sverige,

6. om brottet är kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatsabotage, penningförfalskning, försök till sådana brott, folkrättsbrott, olovlig be-fattning med kemiska vapen, olovlig befattningsmed minor, osann eller ovarsam utsaga inför en internationell domstol, terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott eller försök till sådant brott samt brott som avses i 5 § samma lag.

6 a. om brottet är människo-handel enligt 4 kap. 1 a § brotts-balken eller försök, förberedelse eller stämpling till eller under-låtenhet att avslöja sådant brott, eller

7. om det lindrigaste straff som i svensk lag är stadgat för brottet är fängelse i fyra år eller däröver.

5 a §

Har fråga om ansvar för gärning prövats genom lagakraftäggande dom, meddelad i främmande stat där gärningen förövats eller i främmande stat som har tillträtt någon av de överenskommelser som anges i fjärde stycket, får den tilltalade inte här i riket lagföras för samma gärning,

1. om han har frikänts från ansvar,

2. om han har förklarats skyldig till brottet utan att påföljd har ådömts,

3. om ådömd påföljd har verkställts i sin helhet eller verkställigheten pågår, eller

4. om ådömd påföljd har bortfallit enligt lagen i den främmande staten.

Första stycket gäller inte i fråga om brott som avses i 1 § eller 3 § 4, 6 eller 7 såvida inte lagföringen i den främmande staten har skett på begäran av svensk myndighet eller sedan personen överlämnats eller utlämnats från Sverige för lagföring.

Första stycket gäller inte i fråga om brott som avses i 1 § eller 3 § 4, 6, 6 a eller 7 såvida inte lag-föringen i den främmande staten har skett på begäran av svensk myndighet eller sedan personen överlämnats eller utlämnats från Sverige för lagföring.

Om en fråga om ansvar för en gärning har prövats genom en dom meddelad i en främmande stat och om det inte finns hinder mot lagföring på grund av vad som förut sagts i denna paragraf, får åtal för gärningen väckas här i riket endast efter förordnande av regeringen eller den som regeringen bemyndigat.

De överenskommelser som avses i första stycket är

1. den europeiska konventionen den 28 maj 1970 om brottmålsdoms internationella rättsverkningar,

2. den europeiska konventionen den 15 maj 1972 om överförande av lagföring i brottmål,

3. konventionen den 26 juli 1995 om skydd av Europeiska gemenskapernas finansiella intressen, dock endast om gärningen omfattas av överenskommelsen,

4. protokollet den 27 september 1996 till konventionen om skydd av Europeiska gemenskapernas finansiella intressen, dock endast om gärningen omfattas av överenskommelsen,

5. konventionen den 26 maj 1997 om kamp mot korruption som tjänstemän i Europeiska gemenskaperna eller Europeiska unionens medlemsstater är delaktiga i, dock endast om gärningen omfattas av överenskommelsen,

6. konventionen den 19 juni 1990 om tillämpning av Schengen-avtalet den 14 juni 1985,

7. konventionen den 25 maj 1987 mellan Europeiska gemenskapernas medlemsstater om förbud mot dubbel lagföring, och

8. andra protokollet den 19 juni 1997 till konventionen om skydd av Europeiska gemenskapernas finansiella intressen, dock endast om gärningen omfattas av överenskommelsen.

Har ett brott begåtts delvis här i riket och delvis också inom den medlemsstats territorium där domen meddelats, skall första stycket tillämpas om gärningen omfattas av de överenskommelser som anges i fjärde stycket 3-5 eller 8 eller om domen meddelats av stat som tillträtt en överenskommelse som anges i fjärde stycket 6 eller 7.

4 kap.

1 a §

Den som, i annat fall än som avses i 1 §, med användande av olaga tvång eller vilseledande, med *utnyttjande* av någons utsatta belägenhet eller *med något annat sådant otillbörligt medel* rekryterar, transporterar, inhyser, tar emot eller vidtar någon annan sådan åtgärd med en person, och därigenom tar *kontroll* över personen, *i syfte* att personen *skall*

Den som, i annat fall än som avses i 1 §,

1. med användande av olaga tvång eller vilseledande,

2. genom *missbruk* av någons utsatta belägenhet,

3. genom *missbruk* av någons *ungdom eller skyddslöshet, eller*

4. genom *missbruk* av någons *beroendeställning,*

rekryterar, transporterar, inhyser, tar emot eller vidtar någon annan sådan åtgärd med en person *eller kontrollerar en person med uppsåt* att personen ska

1. utsättas för brott enligt 6 kap. 1, 2, 3, 4, 5 eller 6 §, utnyttjas för tillfälliga sexuella förbindelser eller på annat sätt utnyttjas för sexuella ändamål,

2. utnyttjas i krigstjänst eller tvångsarbete eller annat sådant tvångs-tillstånd,

3. utnyttjas för avlägsnande av organ, eller

4. på annat sätt utnyttjas i en situation som innebär nödläge för den utsatte, döms för människohandel till fängelse i lägst två och högst tio år.

Detsamma gäller den som i Detsamma gäller den som med

sådant *syfte* som anges i första stycket,

1. till annan för över kontrollen över en person, eller

2. från annan tar emot kontrollen över en person.

Den som begår en gärning som avses i första stycket mot en person som inte har fyllt arton år *skall dömas för människohandel även om inte något sådant otillbörligt medel som anges där har använts.*

sådant *uppsåt* som anges i första stycket,

1. utger ersättning till annan för att av denne få samtycke till ett utnyttjandet av en person, eller

2. tar emot sådan ersättning.

Den som begår en gärning som avses i första stycket mot en person som inte har fyllt arton år ska *anses missbruka hans eller hennes skyddslöshet.*

Bilaga 2

7 kap.

1 b §

En vårdnadshavare som tillåter att ett barn under 16 år som är svensk medborgare eller har hemvist i Sverige ingår äktenskap som blir giltigt i vigsellandet döms för tillåtande av barnäktenskap till fängelse i högst två år.

Denna lag träder i kraft den

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 6 § utlänningslagen (2005:716) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

6 §

Om uppehållstillstånd inte kan ges på annan grund, får tillstånd beviljas en utlännings om det vid en samlad bedömning av utlänningsens situation föreligger sådana synnerligen ömmande omständigheter att han eller hon bör tillåtas stanna i Sverige. Vid bedömningen *skall* särskilt beaktas utlänningsens hälsotillstånd, anpassning till Sverige *och* situation i hemlandet.

Barn får beviljas uppehållstillstånd enligt denna paragraf även om de omständigheter som kommer fram inte har samma allvar och tyngd som krävs för att tillstånd *skall* beviljas vuxna personer.

Om uppehållstillstånd inte kan ges på annan grund, får tillstånd beviljas en utlännings om det vid en samlad bedömning av utlänningsens situation föreligger sådana synnerligen ömmande omständigheter att han eller hon bör tillåtas stanna i Sverige. Vid bedömningen *ska* särskilt beaktas utlänningsens hälsotillstånd, anpassning till Sverige, situation i hemlandet *och om utlänningsen utsatts för människohandel*.

Barn får beviljas uppehållstillstånd enligt denna paragraf även om de omständigheter som kommer fram inte har samma allvar och tyngd som krävs för att tillstånd *ska* beviljas vuxna personer.

Denna lag träder i kraft den

Häri genom föreskrivs att 9 kap. 16 § sekretesslagen (1980:100) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagna lydelse

9 kap.

16 §

Sekretess gäller hos domstol i mål om ansvar för sexualbrott, utpressning, brytande av post- eller telehemlighet, intrång i förvar, olovlig avlyssning, dataintrång, brott mot tystnadsplikt eller brott genom vilket infektion av HIV har eller kan ha överförts *samt* i mål om ersättning för skada med anledning av sådant brott, för uppgift om enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till den enskilde lider skada eller men om uppgiften röjs. Sekretess gäller hos domstol även i mål om

1. ansvar för barnpornografibrott,
2. ersättning för skada med anledning av sådant brott, och
3. förverkande av skildring med sådant innehåll

för uppgift om en ung person som skildras i pornografisk bild, om det kan antas att denne eller någon denne närstående lider skada eller men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller även i ärende som rör i denna paragraf angivet brott. Sekretessen enligt denna paragraf gäller inte för uppgift om vem som är tilltalad eller svarande. I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Sekretess gäller hos domstol i mål om ansvar för sexualbrott, utpressning, brytande av post- eller telehemlighet, intrång i förvar, olovlig avlyssning, dataintrång, brott mot tystnadsplikt, brott genom vilket infektion av HIV har eller kan ha överförts, människohandel *samt* i mål om ersättning för skada med anledning av sådant brott, för uppgift om enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till den enskilde lider skada eller men om uppgiften röjs. Sekretess gäller hos domstol även i mål

Denna lag träder i kraft den

Förteckning över remissinstanser

Yttrande över betänkandet har avgetts av Riksdagens ombudsmän, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Svea hovrätt, Göteborgs tingsrätt, Luleå tingsrätt, Malmö tingsrätt, Stockholms tingsrätt, Migrationsöverdomstolen vid Kammarrätten i Stockholm, Migrationsdomstolen vid Länsrätten i Göteborg, Migrationsdomstolen vid Länsrätten i Skåne län, Justitiekanslern, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Kriminalvården, Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Migrationsverket, Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida), Kustbevakningen, Socialstyrelsen, Statens folkhälsoinstitut, Barnombudsmannen, Tullverket, Skatteverket, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Skolverket, Nationellt centrum för kvinnofrid vid Uppsala universitet, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Ungdomsstyrelsen, Jämställdhetsombudsmannen, Arbetsmiljöverket, ILO-kommittén, Botkyrka kommun, Göteborgs stad, Malmö kommun, Stockholms stad, Sveriges advokatsamfund, Svenska Journalistförbundet, Sveriges Kommuner och Landsting, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter (RFSL), Riksförbundet för Sexuell upplysning (RFSU), ECPAT Sverige, Rädda Barnen, UNICEF Sverige, Internationella Kvinnoförbundet (IKF), Riksförbundet Internationella Föreningar för Invandrarkvinnor (RIFFI), Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS), Sveriges Kvinnojourers Riksförbund (SKR), Sveriges Kvinnolobby, Sverigeunionen av Soroptimistklubbar, Nätverket ”Män mot hedersförtryck”, Amnesty International, svenska sektionen, och Svenska Röda Korset.

Yttrande har också inkommit från Kickis Åhré Älgamo.

Följande instanser har avstått från att yttra sig: Juridiska institutionen vid Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, Landsorganisationen i Sverige (LO) och Sveriges akademikers centralorganisation (Saco).

Svar har inte inkommit från Sveriges Domareförbund, Föreningen Svenskt Näringsliv, Brottsofferjourernas Riksförbund, Gryning Vård AB, Kris- och Traumacentrum, Riksförbundet Barnens Rätt i Samhället (BRIS), Kvinnors nätverk, Stiftelsen Kvinnoforum, Terrafem, UNIFEM Sverige, Fryshuset (Elektraprojektet), Flyktinggruppernas och asylkommittéernas riksråd (FARR), Rådgivningsbyrån för asylsökanden och flyktingar, Svensk flyktinghjälp (SWERA), UNHCR och Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige (SIOS).

Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings (CETS 197)

Warsaw, 16.V.2005

Preamble

The member States of the Council of Europe and the other Signatories hereto,

Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve a greater unity between its members;

Considering that trafficking in human beings constitutes a violation of human rights and an offence to the dignity and the integrity of the human being;

Considering that trafficking in human beings may result in slavery for victims;

Considering that respect for victims' rights, protection of victims and action to combat trafficking in human beings must be the paramount objectives;

Considering that all actions or initiatives against trafficking in human beings must be non-discriminatory, take gender equality into account as well as a child-rights approach;

Recalling the declarations by the Ministers for Foreign Affairs of the Member States at the 112th (14-15 May 2003) and the 114th (12-13 May 2004) Sessions of the Committee of Ministers calling for reinforced action by the Council of Europe on trafficking in human beings;

Bearing in mind the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (1950) and its protocols;

Bearing in mind the following recommendations of the Committee of Ministers to member states of the Council of Europe: Recommendation No. R (91) 11 on sexual exploitation, pornography and prostitution of, and trafficking in, children and young adults; Recommendation No. R (97) 13 concerning intimidation of witnesses and the rights of the defence; Recommendation No. R (2000) 11 on action against trafficking in human beings for the purpose of sexual exploitation and Recommendation Rec (2001) 16 on the protection of children against sexual exploitation; Recommendation Rec (2002) 5 on the protection of women against violence;

Bearing in mind the following recommendations of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe: Recommendation 1325 (1997) on

traffic in women and forced prostitution in Council of Europe member states; Recommendation 1450 (2000) on violence against women in Europe; Recommendation 1545 (2002) on a campaign against trafficking in women; Recommendation 1610 (2003) on migration connected with trafficking in women and prostitution; Recommendation 1611 (2003) on trafficking in organs in Europe; Recommendation 1663 (2004) Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides;

Bearing in mind the European Union Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings, the European Union Council Framework Decision of 15 March 2001 on the standing of victims in criminal proceedings and the European Union Council Directive of 29 April 2004 on the residence permit issued to third-country nationals who are victims of trafficking in human beings or who have been the subject of an action to facilitate illegal immigration, who cooperate with the competent authorities;

Taking due account of the United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocol thereto to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children with a view to improving the protection which they afford and developing the standards established by them;

Taking due account of the other international legal instruments relevant in the field of action against trafficking in human beings;

Taking into account the need to prepare a comprehensive international legal instrument focusing on the human rights of victims of trafficking and setting up a specific monitoring mechanism,

Have agreed as follows:

Chapter I – Purposes, scope, non-discrimination principle and definitions

Article 1 – Purposes of the Convention

The purposes of this Convention are:

- a to prevent and combat trafficking in human beings, while guaranteeing gender equality;
- b to protect the human rights of the victims of trafficking, design a comprehensive framework for the protection and assistance of victims and witnesses, while guaranteeing gender equality, as well as to ensure effective investigation and prosecution;
- c to promote international cooperation on action against trafficking in human beings.

In order to ensure effective implementation of its provisions by the Parties, this Convention sets up a specific monitoring mechanism. Bilaga 4

Article 2 – Scope

This Convention shall apply to all forms of trafficking in human beings, whether national or transnational, whether or not connected with organised crime.

Article 3 – Non-discrimination principle

The implementation of the provisions of this Convention by Parties, in particular the enjoyment of measures to protect and promote the rights of victims, shall be secured without discrimination on any ground such as sex, race, colour, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, property, birth or other status.

Article 4 – Definitions

For the purposes of this Convention:

- a "Trafficking in human beings" shall mean the recruitment, transportation, transfer, harbouring or receipt of persons, by means of the threat or use of force or other forms of coercion, of abduction, of fraud, of deception, of the abuse of power or of a position of vulnerability or of the giving or receiving of payments or benefits to achieve the consent of a person having control over another person, for the purpose of exploitation. Exploitation shall include, at a minimum, the exploitation of the prostitution of others or other forms of sexual exploitation, forced labour or services, slavery or practices similar to slavery, servitude or the removal of organs;
- b The consent of a victim of "trafficking in human beings" to the intended exploitation set forth in subparagraph (a) of this article shall be irrelevant where any of the means set forth in subparagraph (a) have been used;
- c The recruitment, transportation, transfer, harbouring or receipt of a child for the purpose of exploitation shall be considered "trafficking in human beings" even if this does not involve any of the means set forth in subparagraph (a) of this article;
- d "Child" shall mean any person under eighteen years of age;
- e "Victim" shall mean any natural person who is subject to trafficking in human beings as defined in this article.

Article 5 – Prevention of trafficking in human beings

- 1 Each Party shall take measures to establish or strengthen national co-ordination between the various bodies responsible for preventing and combating trafficking in human beings.
- 2 Each Party shall establish and/or strengthen effective policies and programmes to prevent trafficking in human beings, by such means as: research, information, awareness raising and education campaigns, social and economic initiatives and training programmes, in particular for persons vulnerable to trafficking and for professionals concerned with trafficking in human beings.
- 3 Each Party shall promote a Human Rights-based approach and shall use gender mainstreaming and a child-sensitive approach in the development, implementation and assessment of all the policies and programmes referred to in paragraph 2.
- 4 Each Party shall take appropriate measures, as may be necessary, to enable migration to take place legally, in particular through dissemination of accurate information by relevant offices, on the conditions enabling the legal entry in and stay on its territory.
- 5 Each Party shall take specific measures to reduce children’s vulnerability to trafficking, notably by creating a protective environment for them.
- 6 Measures established in accordance with this article shall involve, where appropriate, non-governmental organisations, other relevant organisations and other elements of civil society committed to the prevention of trafficking in human beings and victim protection or assistance.

Article 6 – Measures to discourage the demand

To discourage the demand that fosters all forms of exploitation of persons, especially women and children, that leads to trafficking, each Party shall adopt or strengthen legislative, administrative, educational, social, cultural or other measures including:

- a research on best practices, methods and strategies;
- b raising awareness of the responsibility and important role of media and civil society in identifying the demand as one of the root causes of trafficking in human beings;
- c target information campaigns involving, as appropriate, inter alia, public authorities and policy makers;

- d preventive measures, including educational programmes for boys and girls during their schooling, which stress the unacceptable nature of discrimination based on sex, and its disastrous consequences, the importance of gender equality and the dignity and integrity of every human being. Bilaga 4

Article 7 – Border measures

- 1 Without prejudice to international commitments in relation to the free movement of persons, Parties shall strengthen, to the extent possible, such border controls as may be necessary to prevent and detect trafficking in human beings.
- 2 Each Party shall adopt legislative or other appropriate measures to prevent, to the extent possible, means of transport operated by commercial carriers from being used in the commission of offences established in accordance with this Convention.
- 3 Where appropriate, and without prejudice to applicable international conventions, such measures shall include establishing the obligation of commercial carriers, including any transportation company or the owner or operator of any means of transport, to ascertain that all passengers are in possession of the travel documents required for entry into the receiving State.
- 4 Each Party shall take the necessary measures, in accordance with its internal law, to provide for sanctions in cases of violation of the obligation set forth in paragraph 3 of this article.
- 5 Each Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to permit, in accordance with its internal law, the denial of entry or revocation of visas of persons implicated in the commission of offences established in accordance with this Convention.
- 6 Parties shall strengthen co-operation among border control agencies by, *inter alia*, establishing and maintaining direct channels of communication.

Article 8 – Security and control of documents

Each Party shall adopt such measures as may be necessary:

- a To ensure that travel or identity documents issued by it are of such quality that they cannot easily be misused and cannot readily be falsified or unlawfully altered, replicated or issued; and
- b To ensure the integrity and security of travel or identity documents issued by or on behalf of the Party and to prevent their unlawful creation and issuance.

At the request of another Party, a Party shall, in accordance with its internal law, verify within a reasonable time the legitimacy and validity of travel or identity documents issued or purported to have been issued in its name and suspected of being used for trafficking in human beings.

Chapter III – Measures to protect and promote the rights of victims, guaranteeing gender equality

Article 10 - Identification of the victims

- 1 Each Party shall provide its competent authorities with persons who are trained and qualified in preventing and combating trafficking in human beings, in identifying and helping victims, including children, and shall ensure that the different authorities collaborate with each other as well as with relevant support organisations, so that victims can be identified in a procedure duly taking into account the special situation of women and child victims and, in appropriate cases, issued with residence permits under the conditions provided for in Article 14 of the present Convention.
- 2 Each Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to identify victims as appropriate in collaboration with other Parties and relevant support organisations. Each Party shall ensure that, if the competent authorities have reasonable grounds to believe that a person has been victim of trafficking in human beings, that person shall not be removed from its territory until the identification process as victim of an offence provided for in Article 18 of this Convention has been completed by the competent authorities and shall likewise ensure that that person receives the assistance provided for in Article 12, paragraphs 1 and 2.
- 3 When the age of the victim is uncertain and there are reasons to believe that the victim is a child, he or she shall be presumed to be a child and shall be accorded special protection measures pending verification of his/her age.
- 4 As soon as an unaccompanied child is identified as a victim, each Party shall:
 - a provide for representation of the child by a legal guardian, organisation or authority which shall act in the best interests of that child;
 - b take the necessary steps to establish his/her identity and nationality;
 - c make every effort to locate his/her family when this is in the best interests of the child.

- 1 Each Party shall protect the private life and identity of victims. Personal data regarding them shall be stored and used in conformity with the conditions provided for by the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (ETS No. 108).
- 2 Each Party shall adopt measures to ensure, in particular, that the identity, or details allowing the identification, of a child victim of trafficking are not made publicly known, through the media or by any other means, except, in exceptional circumstances, in order to facilitate the tracing of family members or otherwise secure the well-being and protection of the child.
- 3 Each Party shall consider adopting, in accordance with Article 10 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms as interpreted by the European Court of Human Rights, measures aimed at encouraging the media to protect the private life and identity of victims through self-regulation or through regulatory or co-regulatory measures.

Article 12 – Assistance to victims

- 1 Each Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to assist victims in their physical, psychological and social recovery. Such assistance shall include at least:
 - a standards of living capable of ensuring their subsistence, through such measures as: appropriate and secure accommodation, psychological and material assistance;
 - b access to emergency medical treatment;
 - c translation and interpretation services, when appropriate;
 - d counselling and information, in particular as regards their legal rights and the services available to them, in a language that they can understand;
 - e assistance to enable their rights and interests to be presented and considered at appropriate stages of criminal proceedings against offenders;
 - f access to education for children.
- 2 Each Party shall take due account of the victim's safety and protection needs.
- 3 In addition, each Party shall provide necessary medical or other assistance to victims lawfully resident within its territory who do not have adequate resources and need such help.

- 4 Each Party shall adopt the rules under which victims lawfully resident within its territory shall be authorised to have access to the labour market, to vocational training and education. Bilaga 4
- 5 Each Party shall take measures, where appropriate and under the conditions provided for by its internal law, to co-operate with non-governmental organisations, other relevant organisations or other elements of civil society engaged in assistance to victims.
- 6 Each Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to ensure that assistance to a victim is not made conditional on his or her willingness to act as a witness.
- 7 For the implementation of the provisions set out in this article, each Party shall ensure that services are provided on a consensual and informed basis, taking due account of the special needs of persons in a vulnerable position and the rights of children in terms of accommodation, education and appropriate health care.

Article 13 – Recovery and reflection period

- 1 Each Party shall provide in its internal law a recovery and reflection period of at least 30 days, when there are reasonable grounds to believe that the person concerned is a victim. Such a period shall be sufficient for the person concerned to recover and escape the influence of traffickers and/or to take an informed decision on cooperating with the competent authorities. During this period it shall not be possible to enforce any expulsion order against him or her. This provision is without prejudice to the activities carried out by the competent authorities in all phases of the relevant national proceedings, and in particular when investigating and prosecuting the offences concerned. During this period, the Parties shall authorise the persons concerned to stay in their territory.
- 2 During this period, the persons referred to in paragraph 1 of this Article shall be entitled to the measures contained in Article 12, paragraphs 1 and 2.
- 3 The Parties are not bound to observe this period if grounds of public order prevent it or if it is found that victim status is being claimed improperly.

Article 14 – Residence permit

- 1 Each Party shall issue a renewable residence permit to victims, in one or other of the two following situations or in both:
- a the competent authority considers that their stay is necessary owing to their personal situation;

- b the competent authority considers that their stay is necessary for the purpose of their co-operation with the competent authorities in investigation or criminal proceedings. Bilaga 4
- 2 The residence permit for child victims, when legally necessary, shall be issued in accordance with the best interests of the child and, where appropriate, renewed under the same conditions.
 - 3 The non-renewal or withdrawal of a residence permit is subject to the conditions provided for by the internal law of the Party.
 - 4 If a victim submits an application for another kind of residence permit, the Party concerned shall take into account that he or she holds, or has held, a residence permit in conformity with paragraph 1.
 - 5 Having regard to the obligations of Parties to which Article 40 of this Convention refers, each Party shall ensure that granting of a permit according to this provision shall be without prejudice to the right to seek and enjoy asylum.

Article 15 – Compensation and legal redress

- 1 Each Party shall ensure that victims have access, as from their first contact with the competent authorities, to information on relevant judicial and administrative proceedings in a language which they can understand.
- 2 Each Party shall provide, in its internal law, for the right to legal assistance and to free legal aid for victims under the conditions provided by its internal law.
- 3 Each Party shall provide, in its internal law, for the right of victims to compensation from the perpetrators.
- 4 Each Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to guarantee compensation for victims in accordance with the conditions under its internal law, for instance through the establishment of a fund for victim compensation or measures or programmes aimed at social assistance and social integration of victims, which could be funded by the assets resulting from the application of measures provided in Article 23.

Article 16 – Repatriation and return of victims

- 1 The Party of which a victim is a national or in which that person had the right of permanent residence at the time of entry into the territory of the receiving Party shall, with due regard for his or her rights, safety and dignity, facilitate and accept, his or her return without undue or unreasonable delay.

- 2 When a Party returns a victim to another State, such return shall be with due regard for the rights, safety and dignity of that person and for the status of any legal proceedings related to the fact that the person is a victim, and shall preferably be voluntary.
- 3 At the request of a receiving Party, a requested Party shall verify whether a person is its national or had the right of permanent residence in its territory at the time of entry into the territory of the receiving Party.
- 4 In order to facilitate the return of a victim who is without proper documentation, the Party of which that person is a national or in which he or she had the right of permanent residence at the time of entry into the territory of the receiving Party shall agree to issue, at the request of the receiving Party, such travel documents or other authorisation as may be necessary to enable the person to travel to and re-enter its territory.
- 5 Each Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to establish repatriation programmes, involving relevant national or international institutions and non governmental organisations. These programmes aim at avoiding re-victimisation. Each Party should make its best effort to favour the reintegration of victims into the society of the State of return, including reintegration into the education system and the labour market, in particular through the acquisition and improvement of their professional skills. With regard to children, these programmes should include enjoyment of the right to education and measures to secure adequate care or receipt by the family or appropriate care structures.
- 6 Each Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to make available to victims, where appropriate in co-operation with any other Party concerned, contact information of structures that can assist them in the country where they are returned or repatriated, such as law enforcement offices, non-governmental organisations, legal professions able to provide counselling and social welfare agencies.
- 7 Child victims shall not be returned to a State, if there is indication, following a risk and security assessment, that such return would not be in the best interests of the child.

Article 17 – Gender equality

Each Party shall, in applying measures referred to in this chapter, aim to promote gender equality and use gender mainstreaming in the development, implementation and assessment of the measures.

Article 18 – Criminalisation of trafficking in human beings

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences the conduct contained in article 4 of this Convention, when committed intentionally.

Article 19 – Criminalisation of the use of services of a victim

Each Party shall consider adopting such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its internal law, the use of services which are the object of exploitation as referred to in Article 4 paragraph a of this Convention, with the knowledge that the person is a victim of trafficking in human beings.

Article 20 - Criminalisation of acts relating to travel or identity documents

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences the following conducts, when committed intentionally and for the purpose of enabling the trafficking in human beings:

- a forging a travel or identity document;
- b procuring or providing such a document;
- c retaining, removing, concealing, damaging or destroying a travel or identity document of another person.

Article 21 – Attempt and aiding or abetting

- 1 Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences when committed intentionally, aiding or abetting the commission of any of the offences established in accordance with Articles 18 and 20 of the present Convention.
- 2 Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences when committed intentionally, an attempt to commit the offences established in accordance with Articles 18 and 20, paragraph a, of this Convention.

Article 22 – Corporate liability

- 1 Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to ensure that a legal person can be held liable for a criminal offence established in accordance with this Convention, committed for its benefit by any natural person, acting either

individually or as part of an organ of the legal person, who has a leading position within the legal person, based on: Bilaga 4

- a a power of representation of the legal person;
 - b an authority to take decisions on behalf of the legal person;
 - c an authority to exercise control within the legal person.
- 2 Apart from the cases already provided for in paragraph 1, each Party shall take the measures necessary to ensure that a legal person can be held liable where the lack of supervision or control by a natural person referred to in paragraph 1 has made possible the commission of a criminal offence established in accordance with this Convention for the benefit of that legal person by a natural person acting under its authority.
- 3 Subject to the legal principles of the Party, the liability of a legal person may be criminal, civil or administrative.
- 4 Such liability shall be without prejudice to the criminal liability of the natural persons who have committed the offence.

Article 23 – Sanctions and measures

- 1 Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to ensure that the criminal offences established in accordance with Articles 18 to 21 are punishable by effective, proportionate and dissuasive sanctions. These sanctions shall include, for criminal offences established in accordance with Article 18 when committed by natural persons, penalties involving deprivation of liberty which can give rise to extradition.
- 2 Each Party shall ensure that legal persons held liable in accordance with Article 22 shall be subject to effective, proportionate and dissuasive criminal or non-criminal sanctions or measures, including monetary sanctions.
- 3 Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to enable it to confiscate or otherwise deprive the instrumentalities and proceeds of criminal offences established in accordance with Articles 18 and 20, paragraph a, of this Convention, or property the value of which corresponds to such proceeds.
- 4 Each Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to enable the temporary or permanent closure of any establishment which was used to carry out trafficking in human beings, without prejudice to the rights of *bona fide* third parties or to deny the perpetrator, temporary or permanently, the exercise of the activity in the course of which this offence was committed.

Article 24 – Aggravating circumstances

Bilaga 4

Each Party shall ensure that the following circumstances are regarded as aggravating circumstances in the determination of the penalty for offences established in accordance with Article 18 of this Convention:

- a the offence deliberately or by gross negligence endangered the life of the victim;
- b the offence was committed against a child;
- c the offence was committed by a public official in the performance of her/his duties;
- d the offence was committed within the framework of a criminal organisation.

Article 25 - Previous convictions

Each Party shall adopt such legislative and other measures providing for the possibility to take into account final sentences passed by another Party in relation to offences established in accordance with this Convention when determining the penalty.

Article 26 – Non-punishment provision

Each Party shall, in accordance with the basic principles of its legal system, provide for the possibility of not imposing penalties on victims for their involvement in unlawful activities, to the extent that they have been compelled to do so.

Chapter V – Investigation, prosecution and procedural law

Article 27 - *Ex parte* and *ex officio* applications

- 1 Each Party shall ensure that investigations into or prosecution of offences established in accordance with this Convention shall not be dependent upon the report or accusation made by a victim, at least when the offence was committed in whole or in part on its territory.
- 2 Each Party shall ensure that victims of an offence in the territory of a Party other than the one where they reside may make a complaint before the competent authorities of their State of residence. The competent authority to which the complaint is made, insofar as it does not itself have competence in this respect, shall transmit it without delay to the competent authority of the Party in the territory in which the offence was committed. The complaint shall be dealt with in accordance with the internal law of the Party in which the offence was committed.

- 3 Each Party shall ensure, by means of legislative or other measures, in accordance with the conditions provided for by its internal law, to any group, foundation, association or non-governmental organisations which aims at fighting trafficking in human beings or protection of human rights, the possibility to assist and/or support the victim with his or her consent during criminal proceedings concerning the offence established in accordance with Article 18 of this Convention. Bilaga 4

Article 28 – Protection of victims, witnesses and collaborators with the judicial authorities

- 1 Each Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to provide effective and appropriate protection from potential retaliation or intimidation in particular during and after investigation and prosecution of perpetrators, for:
- a Victims;
 - b As appropriate, those who report the criminal offences established in accordance with Article 18 of this Convention or otherwise co-operate with the investigating or prosecuting authorities;
 - c witnesses who give testimony concerning criminal offences established in accordance with Article 18 of this Convention;
 - d when necessary, members of the family of persons referred to in subparagraphs a and c.
- 2 Each Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to ensure and to offer various kinds of protection. This may include physical protection, relocation, identity change and assistance in obtaining jobs.
- 3 A child victim shall be afforded special protection measures taking into account the best interests of the child.
- 4 Each Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to provide, when necessary, appropriate protection from potential retaliation or intimidation in particular during and after investigation and prosecution of perpetrators, for members of groups, foundations, associations or non-governmental organisations which carry out the activities set out in Article 27, paragraph 3.
- 5 Each Party shall consider entering into agreements or arrangements with other States for the implementation of this article.

- 1 Each Party shall adopt such measures as may be necessary to ensure that persons or entities are specialised in the fight against trafficking and the protection of victims. Such persons or entities shall have the necessary independence in accordance with the fundamental principles of the legal system of the Party, in order for them to be able to carry out their functions effectively and free from any undue pressure. Such persons or the staffs of such entities shall have adequate training and financial resources for their tasks.
- 2 Each Party shall adopt such measures as may be necessary to ensure co-ordination of the policies and actions of their governments' departments and other public agencies against trafficking in human beings, where appropriate, through setting up co-ordinating bodies.
- 3 Each Party shall provide or strengthen training for relevant officials in the prevention of and fight against trafficking in human beings, including Human Rights training. The training may be agency-specific and shall, as appropriate, focus on: methods used in preventing such trafficking, prosecuting the traffickers and protecting the rights of the victims, including protecting the victims from the traffickers.
- 4 Each Party shall consider appointing National Rapporteurs or other mechanisms for monitoring the anti-trafficking activities of State institutions and the implementation of national legislation requirements.

Article 30 – Court proceedings

In accordance with the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, in particular Article 6, each Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to ensure in the course of judicial proceedings:

- a the protection of victims' private life and, where appropriate, identity;
- b victims' safety and protection from intimidation,

in accordance with the conditions under its internal law and, in the case of child victims, by taking special care of children's needs and ensuring their right to special protection measures.

Article 31 – Jurisdiction

- 1 Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish jurisdiction over any offence established in accordance with this Convention, when the offence is committed:

- a in its territory; or
 - b on board a ship flying the flag of that Party; or
 - c on board an aircraft registered under the laws of that Party; or
 - d by one of its nationals or by a stateless person who has his or her habitual residence in its territory, if the offence is punishable under criminal law where it was committed or if the offence is committed outside the territorial jurisdiction of any State;
 - e against one of its nationals.
- 2 Each Party may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, declare that it reserves the right not to apply or to apply only in specific cases or conditions the jurisdiction rules laid down in paragraphs 1 (d) and (e) of this article or any part thereof.
 - 3 Each Party shall adopt such measures as may be necessary to establish jurisdiction over the offences referred to in this Convention, in cases where an alleged offender is present in its territory and it does not extradite him/her to another Party, solely on the basis of his/her nationality, after a request for extradition.
 - 4 When more than one Party claims jurisdiction over an alleged offence established in accordance with this Convention, the Parties involved shall, where appropriate, consult with a view to determining the most appropriate jurisdiction for prosecution.
 - 5 Without prejudice to the general norms of international law, this Convention does not exclude any criminal jurisdiction exercised by a Party in accordance with internal law.

Chapter VI – International co-operation and co-operation with civil society

Article 32 – General principles and measures for international co-operation

The Parties shall co-operate with each other, in accordance with the provisions of this Convention, and through application of relevant applicable international and regional instruments, arrangements agreed on the basis of uniform or reciprocal legislation and internal laws, to the widest extent possible, for the purpose of:

- preventing and combating trafficking in human beings;

- protecting and providing assistance to victims;
- investigations or proceedings concerning criminal offences established in accordance with this Convention.

Article 33 - Measures relating to endangered or missing persons

- 1 When a Party, on the basis of the information at its disposal has reasonable grounds to believe that the life, the freedom or the physical integrity of a person referred to in Article 28, paragraph 1, is in immediate danger on the territory of another Party, the Party that has the information shall, in such a case of emergency, transmit it without delay to the latter so as to take the appropriate protection measures.
- 2 The Parties to this Convention may consider reinforcing their co-operation in the search for missing people, in particular for missing children, if the information available leads them to believe that she/he is a victim of trafficking in human beings. To this end, the Parties may conclude bilateral or multilateral treaties with each other.

Article 34 – Information

- 1 The requested Party shall promptly inform the requesting Party of the final result of the action taken under this chapter. The requested Party shall also promptly inform the requesting Party of any circumstances which render impossible the carrying out of the action sought or are likely to delay it significantly.
- 2 A Party may, within the limits of its internal law, without prior request, forward to another Party information obtained within the framework of its own investigations when it considers that the disclosure of such information might assist the receiving Party in initiating or carrying out investigations or proceedings concerning criminal offences established in accordance with this Convention or might lead to a request for co-operation by that Party under this chapter.
- 3 Prior to providing such information, the providing Party may request that it be kept confidential or used subject to conditions. If the receiving Party cannot comply with such request, it shall notify the providing Party, which shall then determine whether the information should nevertheless be provided. If the receiving Party accepts the information subject to the conditions, it shall be bound by them.
- 4 All information requested concerning Articles 13, 14 and 16, necessary to provide the rights conferred by these Articles, shall be

transmitted at the request of the Party concerned without delay with due respect to Article 11 of the present Convention. Bilaga 4

Article 35 – Co-operation with civil society

Each Party shall encourage state authorities and public officials, to cooperate with non-governmental organisations, other relevant organisations and members of civil society, in establishing strategic partnerships with the aim of achieving the purpose of this Convention.

Chapter VII – Monitoring mechanism

Article 36 – Group of experts on action against trafficking in human beings

- 1 The Group of experts on action against trafficking in human beings (hereinafter referred to as “GRETA”), shall monitor the implementation of this Convention by the Parties.
- 2 GRETA shall be composed of a minimum of 10 members and a maximum of 15 members, taking into account a gender and geographical balance, as well as a multidisciplinary expertise. They shall be elected by the Committee of the Parties for a term of office of 4 years, renewable once, chosen from amongst nationals of the States Parties to this Convention.
- 3 The election of the members of GRETA shall be based on the following principles:
 - a they shall be chosen from among persons of high moral character, known for their recognised competence in the fields of Human Rights, assistance and protection of victims and of action against trafficking in human beings or having professional experience in the areas covered by this Convention;
 - b they shall sit in their individual capacity and shall be independent and impartial in the exercise of their functions and shall be available to carry out their duties in an effective manner;
 - c no two members of GRETA may be nationals of the same State;
 - d they should represent the main legal systems.
- 4 The election procedure of the members of GRETA shall be determined by the Committee of Ministers, after consulting with and obtaining the unanimous consent of the Parties to the Convention, within a period of one year following the entry into force of this Convention. GRETA shall adopt its own rules of procedure.

- 1 The Committee of the Parties shall be composed of the representatives on the Committee of Ministers of the Council of Europe of the member States Parties to the Convention and representatives of the Parties to the Convention, which are not members of the Council of Europe.
- 2 The Committee of the Parties shall be convened by the Secretary General of the Council of Europe. Its first meeting shall be held within a period of one year following the entry into force of this Convention in order to elect the members of GRETA. It shall subsequently meet whenever one-third of the Parties, the President of GRETA or the Secretary General so requests.
- 3 The Committee of the Parties shall adopt its own rules of procedure.

Article 38 – Procedure

- 1 The evaluation procedure shall concern the Parties to the Convention and be divided in rounds, the length of which is determined by GRETA. At the beginning of each round GRETA shall select the specific provisions on which the evaluation procedure shall be based.
- 2 GRETA shall define the most appropriate means to carry out this evaluation. GRETA may in particular adopt a questionnaire for each evaluation round, which may serve as a basis for the evaluation of the implementation by the Parties of the present Convention. Such a questionnaire shall be addressed to all Parties. Parties shall respond to this questionnaire, as well as to any other request of information from GRETA.
- 3 GRETA may request information from civil society.
- 4 GRETA may subsidiarily organise, in co-operation with the national authorities and the “contact person” appointed by the latter, and, if necessary, with the assistance of independent national experts, country visits. During these visits, GRETA may be assisted by specialists in specific fields.
- 5 GRETA shall prepare a draft report containing its analysis concerning the implementation of the provisions on which the evaluation is based, as well as its suggestions and proposals concerning the way in which the Party concerned may deal with the problems which have been identified. The draft report shall be transmitted for comments to the Party which undergoes the evaluation. Its comments are taken into account by GRETA when establishing its report.

- 6 On this basis, GRETA shall adopt its report and conclusions concerning the measures taken by the Party concerned to implement the provisions of the present Convention. This report and conclusions shall be sent to the Party concerned and to the Committee of the Parties. The report and conclusions of GRETA shall be made public as from their adoption, together with eventual comments by the Party concerned.
- 7 Without prejudice to the procedure of paragraphs 1 to 6 of this article, the Committee of the Parties may adopt, on the basis of the report and conclusions of GRETA, recommendations addressed to this Party (a) concerning the measures to be taken to implement the conclusions of GRETA, if necessary setting a date for submitting information on their implementation, and (b) aiming at promoting co-operation with that Party for the proper implementation of the present Convention.

Chapter VIII – Relationship with other international instruments

Article 39 – Relationship with the Protocol to prevent, suppress and punish trafficking in persons, especially women and children, supplementing the United Nations Convention against transnational organised crime

This Convention shall not affect the rights and obligations derived from the provisions of the Protocol to prevent, suppress and punish trafficking in persons, especially women and children, supplementing the United Nations Convention against transnational organised crime, and is intended to enhance the protection afforded by it and develop the standards contained therein.

Article 40 – Relationship with other international instruments

- 1 This Convention shall not affect the rights and obligations derived from other international instruments to which Parties to the present Convention are Parties or shall become Parties and which contain provisions on matters governed by this Convention and which ensure greater protection and assistance for victims of trafficking.
- 2 The Parties to the Convention may conclude bilateral or multilateral agreements with one another on the matters dealt with in this Convention, for purposes of supplementing or strengthening its provisions or facilitating the application of the principles embodied in it.
- 3 Parties which are members of the European Union shall, in their mutual relations, apply Community and European Union rules in so far as there are Community or European Union rules governing the particular subject concerned and applicable to the specific case, without prejudice to the object and purpose of the present

Convention and without prejudice to its full application with other Parties. Bilaga 4

- 4 Nothing in this Convention shall affect the rights, obligations and responsibilities of States and individuals under international law, including international humanitarian law and international human rights law and, in particular, where applicable, the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees and the principle of *non-refoulement* as contained therein.

Chapter IX – Amendments to the Convention

Article 41 – Amendments

- 1 Any proposal for an amendment to this Convention presented by a Party shall be communicated to the Secretary General of the Council of Europe and forwarded by him or her to the member States of the Council of Europe, any signatory, any State Party, the European Community, to any State invited to sign this Convention in accordance with the provisions of Article 42 and to any State invited to accede to this Convention in accordance with the provisions of Article 43.
- 2 Any amendment proposed by a Party shall be communicated to GRETA, which shall submit to the Committee of Ministers its opinion on that proposed amendment.
- 3 The Committee of Ministers shall consider the proposed amendment and the opinion submitted by GRETA and, following consultation of the Parties to this Convention and after obtaining their unanimous consent, may adopt the amendment.
- 4 The text of any amendment adopted by the Committee of Ministers in accordance with paragraph 3 of this article shall be forwarded to the Parties for acceptance.
- 5 Any amendment adopted in accordance with paragraph 3 of this article shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of one month after the date on which all Parties have informed the Secretary General that they have accepted it.

Chapter X – Final clauses

Article 42 – Signature and entry into force

- 1 This Convention shall be open for signature by the member States of the Council of Europe, the non member States which have participated in its elaboration and the European Community.

- 2 This Convention is subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe. Bilaga 4
- 3 This Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which 10 Signatories, including at least 8 member States of the Council of Europe, have expressed their consent to be bound by the Convention in accordance with the provisions of the preceding paragraph.
- 4 In respect of any State mentioned in paragraph 1 or the European Community, which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of its instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 43 – Accession to the Convention

- 1 After the entry into force of this Convention, the Committee of Ministers of the Council of Europe may, after consultation of the Parties to this Convention and obtaining their unanimous consent, invite any non-member State of the Council of Europe, which has not participated in the elaboration of the Convention, to accede to this Convention by a decision taken by the majority provided for in Article 20 *d.* of the Statute of the Council of Europe, and by unanimous vote of the representatives of the Contracting States entitled to sit on the Committee of Ministers.
- 2 In respect of any acceding State, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of deposit of the instrument of accession with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 44 – Territorial application

- 1 Any State or the European Community may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, specify the territory or territories to which this Convention shall apply.
- 2 Any Party may, at any later date, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this Convention to any other territory specified in the declaration and for whose international relations it is responsible or on whose behalf it is authorised to give undertakings. In respect of such territory, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such declaration by the Secretary General.

- 3 Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn by a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe. The withdrawal shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such notification by the Secretary General. Bilaga 4

Article 45 – Reservations

No reservation may be made in respect of any provision of this Convention, with the exception of the reservation of Article 31, paragraph 2.

Article 46 – Denunciation

- 1 Any Party may, at any time, denounce this Convention by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.
- 2 Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of the notification by the Secretary General.

Article 47 – Notification

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council of Europe, any State signatory, any State Party, the European Community, to any State invited to sign this Convention in accordance with the provisions of Article 42 and to any State invited to accede to this Convention in accordance with the provisions of Article 43 of:

- a any signature;
- b the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;
- c any date of entry into force of this Convention in accordance with Articles 42 and 43;
- d any amendment adopted in accordance with Article 41 and the date on which such an amendment enters into force;
- e any denunciation made in pursuance of the provisions of Article 46;
- f any other act, notification or communication relating to this Convention
- g any reservation made under Article 45.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Convention. Bilaga 4

Done at Warsaw, this 16th day of May 2005, in English and in French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe, to the non-member States which have participated in the elaboration of this Convention, to the European Community and to any State invited to accede to this Convention.

Europarådets konvention om bekämpande av människohandel (CETS 197)

Warsawa den 16 maj 2005

Ingress

Europarådets medlemsstater och övriga stater som har undertecknat denna konvention,

som beaktar att Europarådets ändamål är att uppnå en större enighet bland sina medlemsstater,

som anser att människohandel är ett brott mot de mänskliga rättigheterna och en kränkning av människans värdighet och integritet,

som anser att människohandel kan leda till slaveri för brottsoffren,

som anser att respekt för brottsoffers rättigheter, skydd av brottsoffer och åtgärder för att bekämpa människohandel måste vara övergripande mål,

som anser att alla åtgärder eller initiativ för att bekämpa människohandel måste vara icke-diskriminerande och beakta jämställdhetsperspektivet och barnets rättigheter,

som erinrar om att medlemsstaternas utrikesministrar i sina förklaringar vid ministerkommitténs ethundratolfta och ethundrafortonde möte den 14–15 maj 2003 respektive den 12–13 maj 2004 efterlyste kraftfullare insatser mot människohandel från Europarådets sida,

som beaktar 1950 års konvention om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna samt protokollen till denna,

som beaktar följande rekommendationer från ministerkommittén till Europarådets medlemsstater: R (91) 11 om sexuellt utnyttjande av barn, barnpornografi och barnprostitution samt handel med barn och ungdomar, R (97) 13 om hot mot vittnen och den tilltalades rätt till försvar, R (2000) 11 om åtgärder mot handel med människor för sexuellt utnyttjande, R (2001) 16 om skydd av barn mot sexuellt utnyttjande, R (2002) 5 om skydd av kvinnor mot våld,

som beaktar följande rekommendationer från Europarådets parlamentariska församling: R 1325 (1997) om handel med kvinnor och påtvingad prostitution i Europarådets medlemsstater, R 1450 (2000) om våld mot kvinnor i Europa, R 1545 (2002) om en kampanj mot handel med kvinnor, R 1610 (2003) om migration kopplad till handel med kvinnor och prostitution, R 1611 (2003) om organhandel i Europa, R 1663 (2004) om slavarbete i hemmet: slaveri, au pairer och postorderfruar,

som beaktar Europeiska unionens råds (rådets) rambeslut av den 19 juli 2002 om bekämpande av människohandel, rådets rambeslut av den 15 mars 2001 om brottsoffrets ställning i straffrättsliga förfaranden samt rådets direktiv av den 29 april 2004 om uppehållstillstånd till tredjelandsmedborgare som har fallit offer för människohandel eller som har fått hjälp till olaglig invandring och vilka samarbetar med de behöriga myndigheterna,

som vederbörligen beaktar Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet och dess tilläggsprotokoll om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn, för att stärka det skydd dessa instrument ger och utveckla de normer som upprättas genom dem,

som vederbörligen beaktar övriga internationella rättsliga instrument av betydelse i fråga om åtgärder för bekämpning av människohandel,

som beaktar behovet av att utarbeta ett allsidigt, internationellt, rättsligt instrument med särskild inriktning på de mänskliga rättigheterna för människohandelns offer och att upprätta en särskild övervakningsmekanism,

har kommit överens om följande:

Kapitel I Syften, tillämpningsområde, icke-diskrimineringsprincip och definitioner

Artikel 1 – Konventionens syften

- 1 Denna konventions syften är
 - a att med respekt för jämställdheten förebygga och bekämpa människohandel,
 - b att med respekt för jämställdheten skydda brottsoffrens mänskliga rättigheter, att utforma en allsidig ram för skydd av och hjälp till brottsoffer och vittnen samt att säkerställa att utredningar och åtal genomförs effektivt, samt
 - c att främja internationellt samarbete när det gäller insatser mot människohandel.
- 2 Genom denna konvention inrättas en särskild övervakningsmekanism för att säkerställa att parterna effektivt tillämpar dess bestämmelser.

Denna konvention ska gälla alla former av människohandel, nationell eller gränsöverskridande, oberoende av dess eventuella samband med organiserad brottslighet.

Artikel 3 – Icke-diskrimineringsprincip

Parterna ska tillämpa bestämmelserna i denna konvention, särskilt om brottsoffers rätt att komma i åtnjutande av åtgärder för att skydda och främja deras rättigheter, utan någon åtskillnad såsom på grund av kön, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationellt eller socialt ursprung, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd eller ställning i övrigt.

Artikel 4 – Definitioner

I denna konvention avses med

- a människohandel: rekrytering, transport, överföring, hysande eller mottagande av personer genom hot om eller bruk av våld eller andra former av tvång, bortförande, bedrägeri, vilseledande, maktmissbruk eller missbruk av en persons utsatta belägenhet, eller givande eller mottagande av betalning eller förmåner för att erhålla samtycke från en person som har kontroll över en annan person i syfte att utnyttja denna person. Utnyttjande ska innebära åtminstone utnyttjande av andras prostitution eller andra former av sexuellt utnyttjande, tvångsarbete eller tvångstjänst, slaveri eller med slaveri jämförbara bruk och sedvänjor, trældom eller avlägsnande av organ.
- b Samtycke från ett offer för människohandel till sådant åsyftat utnyttjande som anges i punkt a i denna artikel ska sakna betydelse om något av de medel som anges där har använts.
- c Rekrytering, transport, överföring, hysande eller mottagande av barn i syfte att utnyttja dessa ska betraktas som människohandel även om inget av de medel som anges i punkt a i denna artikel har använts.
- d barn: person under 18 års ålder.
- e brottsoffer: varje fysisk person som är utsatt för människohandel enligt definitionen i denna artikel.

Kapitel II Förebyggande, samarbete och andra åtgärder

Artikel 5 – Förebyggande av människohandel

- 1 Varje part ska vidta åtgärder för att införa eller stärka nationellt samarbete mellan de olika organ som ansvarar för att förebygga och bekämpa människohandel.

- 2 Varje part ska införa och/eller stärka effektiva riktlinjer och program för att förebygga människohandel genom t.ex. forskning, upplysning, kampanjer för höjande av medvetenhet och utbildning, sociala och ekonomiska initiativ samt utbildningsprogram med särskild inriktning på personer som riskerar att bli föremål för människohandel och personer som i sin yrkesverksamhet berörs av denna handel.
- 3 Varje part ska främja en ansats som grundas på mänskliga rättigheter, integrera jämställdhetsaspekter och utgå från barnets intressen när olika former av riktlinjer och program som avses i punkt 2 utformas, genomförs och utvärderas.
- 4 Varje part ska vidta de lämpliga åtgärder som kan behövas för att möjliggöra laglig migration, särskilt genom att berörda myndigheter sprider korrekt information om de villkor som gäller för laglig inresa på och vistelse inom dess territorium.
- 5 Varje part ska vidta särskilda åtgärder för att minska barns utsatthet för människohandel, särskilt genom att skapa en skyddande miljö för dem.
- 6 De åtgärder som vidtas i enlighet med denna artikel ska där så är lämpligt omfatta icke-statliga organisationer, andra berörda organisationer samt andra delar av det civila samhället som medverkar i att förebygga människohandel och att skydda eller hjälpa brottsoffer.

Artikel 6 – Åtgärder för att motverka efterfrågan

För att motverka den efterfrågan som främjar alla former av utnyttjande av människor, särskilt kvinnor och barn, och som leder till människohandel, ska varje part vidta eller stärka åtgärder inom lagstiftning, förvaltning, utbildning, socialt, kulturellt eller på annat sätt, bl.a. följande:

- a Forska om bästa tillämpningar, metoder och strategier.
- b Höja medvetenheten om mediernas och det civila samhällets ansvar och viktiga roll för att identifiera efterfrågan som en av de grundläggande orsakerna till människohandel.
- c Bedriva riktade upplysningskampanjer som vid behov innefattar bl.a. offentliga myndigheter och beslutsfattare.
- d I skolundervisningen för flickor och pojkar bedriva utbildningsprogram och vidta andra förebyggande åtgärder som betonar att genusbaserad åtskillnad och dess katastrofala konsekvenser inte kan accepteras samt betydelsen av jämställdhet och varje människas värde och integritet.

- 1 Utan att det påverkar internationella åtaganden avseende fri rörlighet för personer ska parterna så långt möjligt stärka sådana gränskontroller som kan behövas för att förebygga och upptäcka människohandel.
- 2 Varje part ska anta lagstiftning eller vidta andra lämpliga åtgärder för att så långt möjligt förebygga att yrkesmässiga fraktförarens transportmedel används i sådan brottslig verksamhet som avses i denna konvention.
- 3 I förekommande fall och utan att det påverkar tillämpningen av gällande internationella konventioner ska bland dessa åtgärder ingå fastställande av skyldighet för yrkesmässiga fraktförare, innefattande varje transportföretag eller ägare eller brukare av transportmedel, att se till att alla passagerare innehar de resehandlingar som krävs för inresa i den mottagande staten.
- 4 Varje part ska i enlighet med sin nationella lag föreskriva påföljder vid överträdelse av den skyldighet som avses i punkt 3 i denna artikel.
- 5 Varje part ska anta lagstiftning eller vidta andra åtgärder som kan behövas för att, i enlighet med dess nationella lag, medge avvisning eller återkallelse av visering för personer som medverkar i förövande av brott som avses i denna konvention.
- 6 Parterna ska förstärka samarbetet mellan gränskontrollmyndigheterna, bl.a. genom att inrätta och upprätthålla direkta kommunikationskanaler.

Artikel 8 – Säkerhet och kontroll av handlingar

Varje part ska vidta nödvändiga åtgärder för att

- a se till att rese- eller identitetshandlingar som den utfärdar är av sådan kvalitet att de inte enkelt kan missbrukas, förfalskas eller olagligen ändras, kopieras eller utfärdas, och
- b skydda integriteten och säkerheten i de rese- eller identitetshandlingar som utfärdas av parten eller på dess vägnar samt förebygga att sådana handlingar framställs och utfärdas olagligt.

Artikel 9 – Handlingars äkthet och giltighet

En part ska, på begäran av en annan part, enligt sin nationella lag inom skälig tid kontrollera äktheten och giltigheten av rese- eller identitetshandlingar som har utfärdats eller påstås ha utfärdats i dess namn och som misstänks användas för människohandel.

Artikel 10 – Identifiering av brottsoffren

- 1 Varje part ska förse sina behöriga myndigheter med personal som är utbildad i och kvalificerad för att förebygga och bekämpa människohandel och att identifiera och bistå brottsoffer, inklusive barn, och ska se till att de olika myndigheterna samarbetar med varandra och med berörda hjälporganisationer, så att brottsoffer kan identifieras genom ett förfarande som vederbörligen beaktar den speciella situationen för kvinnor och barn som utsatts för brott och vid behov få uppehållstillstånd enligt bestämmelserna i artikel 14 i denna konvention.
- 2 Varje part ska anta lagstiftning eller vidta andra åtgärder som kan behövas för att identifiera brottsoffer, vid behov i samarbete med andra parter och berörda hjälporganisationer. Om de behöriga myndigheterna har skälig anledning anta att en person har blivit offer för människohandel, ska parten se till att personen inte avlägsnas från dess territorium förrän de behöriga myndigheterna har avslutat identifieringsförfarandet för offer för ett brott som konstateras enligt artikel 18 i denna konvention och att personen i fråga får hjälp enligt artikel 12.1 och 12.2.
- 3 Om brottsoffrets ålder är obestämd och det finns skäl att tro att offret är ett barn, ska hon eller han antas vara ett barn och ges särskilt skydd i avvaktan på att åldern fastställs.
- 4 Så snart en underårig utan medföljande vuxen har identifierats som ett brottsoffer ska varje part
 - a sörja för att barnet företräds av en förmyndare, organisation eller myndighet som ska handla i barnets intresse,
 - b vidta nödvändiga åtgärder för att fastställa barnets identitet och nationalitet, samt
 - c göra sitt bästa för att söka rätt på barnets familj, om detta ligger i barnets intresse.

Artikel 11 – Skydd för privatlivet

- 1 Varje part ska skydda brottsoffrens privatliv och identitet. Personuppgifter om dem ska förvaras och användas enligt bestämmelserna i konventionen om skydd för enskilda vid automatisk databehandling av personuppgifter (ETS 108).
- 2 Varje part ska vidta åtgärder för att särskilt tillse att identiteten eller uppgifter som möjliggör identifiering av ett barn som är brottsoffer inte offentliggörs genom medierna eller på andra vägar utom, i

undantagsfall, för att underlätta efterforskning av familjemedlemmar eller på annat sätt säkerställa barnets välfärd och skydd. Bilaga 5

- 3 Varje part ska överväga att i enlighet med artikel 10 i konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, som den tolkas av Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna, vidta åtgärder som syftar till att främja att medierna värnar om brottsoffrens privatliv och identitet genom självreglering, genom införande av regler eller genom gemensam reglering.

Artikel 12 – Hjälp till brottsoffer

- 1 Varje part ska anta lagstiftning eller vidta andra åtgärder som kan behövas för att hjälpa brottsoffren med deras fysiska, psykiska och sociala återhämtning. Denna hjälp ska minst innefatta följande:
 - a En levnadsstandard som kan trygga deras uppehälle genom åtgärder som lämplig och trygg bostad samt psykologiskt och materiellt bistånd.
 - b Tillgång till akutsjukvård.
 - c Hjälp med översättning och tolkning vid behov.
 - d Rådgivning och upplysning, särskilt om deras lagliga rättigheter och de tjänster som står till deras förfogande, på ett språk som de kan förstå.
 - e Biträde så att deras rättigheter och intressen kan framföras och beaktas i lämpliga skeden av brottmålsförfaranden mot förövare.
 - f Tillgång till utbildning för barn.
- 2 Varje part ska vederbörligen beakta brottsoffrets behov av trygghet och skydd.
- 3 Dessutom ska varje part svara för nödvändig medicinsk eller annan hjälp till brottsoffer som lagligen vistas inom dess territorium, saknar tillräckliga resurser och behöver sådan hjälp.
- 4 Varje part ska anta regler enligt vilka brottsoffer som lagligen vistas inom dess territorium ska beredas tillträde till arbetsmarknaden samt till yrkesutbildning och undervisning.
- 5 Varje part ska vid behov och på de villkor som anges i dess nationella lagstiftning samarbeta med icke-statliga organisationer, andra berörda organisationer eller medlemmar av det civila samhället som ägnar sig åt att bistå brottsoffer.

- 6 Varje part ska anta lagstiftning eller vidta andra åtgärder som kan behövas för att trygga att ett brottsoffers villighet att vittna inte uppställs som villkor för hjälp till vederbörande.
- 7 Vid tillämpning av de bestämmelser som fastställs i denna artikel ska varje part lämna hjälp på grundval av samförstånd och information, med vederbörlig hänsyn till de särskilda behoven hos personer i en utsatt situation och till barns rättigheter med avseende på bostad, utbildning och lämplig hälsovård.

Artikel 13 – Period för återhämtning och eftertanke

- 1 Varje part ska i sin nationella lag fastställa en period på minst 30 dagar för återhämtning och eftertanke, om det finns skälig anledning att tro att den berörda personen är ett brottsoffer. Perioden ska vara så lång att personen kan återhämta sig och göra sig fri från människohandlarnas inflytande och/eller fatta ett välinformerat beslut om samarbete med de behöriga myndigheterna. Under denna period ska inget beslut om utvisning av personen kunna verkställas. Denna bestämmelse ska inte påverka den verksamhet som de behöriga myndigheterna bedriver i alla faser av de tillämpliga nationella förfarandena, särskilt när de utreder och väcker åtal för de berörda brotten. Under denna period ska parterna tillåta berörda personer att vistas inom deras territorium.
- 2 Under denna period ska de personer som avses i punkt 1 i denna artikel ha rätt till den hjälp som avses i artikel 12.1 och 12.2.
- 3 Parterna är inte bundna av att iaktta denna period om det strider mot den allmänna ordningen eller det konstateras att ställning som brottsoffer åberopas felaktigt.

Artikel 14 – Uppehållstillstånd

- 1 Varje part ska utfärda ett förnybart uppehållstillstånd till brottsoffer i endera av följande situationer, eller i båda:
 - a När den behöriga myndigheten anser att deras vistelse är nödvändig på grund av deras personliga situation.
 - b När den behöriga myndigheten anser att deras vistelse krävs för deras samarbete med de behöriga myndigheterna i utrednings- eller straffrättsliga förfaranden.
- 2 När uppehållstillstånd av rättsliga skäl krävs för brottsoffer som är barn, ska sådant utfärdas om det är för barnets bästa och vid behov förnyas på samma villkor.
- 3 Vägran att förnya ett uppehållstillstånd eller återkallande av ett sådant ska följa föreskrifterna i partens nationella lag.

- 4 Om ett brottsoffer ansöker om någon annan form av uppehållstillstånd ska den berörda parten beakta att han eller hon har eller har haft ett uppehållstillstånd enligt punkt 1.
- 5 Med hänsyn till parternas åtaganden enligt artikel 40 i denna konvention ska varje part se till att beviljande av tillstånd enligt denna bestämmelse inte ska påverka rätten att söka och få asyl.

Artikel 15 – Gottgörelse och rätt till skadestånd

- 1 Varje part ska se till att brottsoffer, från deras första kontakt med de behöriga myndigheterna och på ett språk som de kan förstå, har tillgång till upplysningar om rättsliga och administrativa förfaranden av betydelse.
- 2 Varje part ska i sin nationella lag fastställa rätt till rättsligt stöd och fri rättshjälp för brottsoffer enligt bestämmelserna i dess nationella lag.
- 3 Varje part ska i sin nationella lag fastställa brottsoffers rätt till gottgörelse från förövarna.
- 4 Varje part ska anta lagstiftning eller vidta andra åtgärder som kan behövas för att garantera gottgörelse till brottsoffer enligt bestämmelserna i dess nationella lag, exempelvis genom inrättande av en fond för gottgörelse till brottsoffer eller åtgärder eller program för socialt bistånd och social återanpassning av brottsoffer, som kan finansieras med medel som härrör från tillämpning av åtgärder som avses i artikel 23.

Artikel 16 – Brottsoffrens repatriering och återvändande

- 1 Den part i vilken ett brottsoffer är medborgare eller hade permanent uppehållstillstånd vid tiden för inresan på den mottagande partens territorium ska, med vederbörlig hänsyn till personens rättigheter, säkerhet och värdighet, underlätta och godta personens återvändande utan oberättigat eller oskäligt dröjsmål.
- 2 När en part återsänder ett brottsoffer till en annan stat ska detta ske med vederbörlig hänsyn till personens rättigheter, säkerhet och värdighet och till läget i eventuella rättsliga förfaranden knutna till den omständigheten att personen är ett offer för människohandel, och återvändandet ska helst ske frivilligt.
- 3 På begäran av en mottagande part ska en anmodad part bekräfta om en person är dess medborgare eller hade tillstånd att vistas permanent inom dess territorium vid tiden för inresan på den mottagande partens territorium.
- 4 För att underlätta att ett offer för människohandel som saknar korrekta handlingar återvänder, ska den part i vilken den personen är

medborgare eller hade permanent uppehållstillstånd vid tiden för inresan på den mottagande statens territorium gå med på att, på begäran av den mottagande parten, utfärda sådana resehandlingar eller sådant annat tillstånd som kan behövas för att personen ska kunna resa in på och återvända till dess territorium.

- 5 Varje part ska anta lagstiftning eller vidta andra åtgärder som kan behövas för att inrätta repatrieringsprogram under medverkan av berörda nationella eller internationella institutioner och icke-statliga organisationer. Syftet med dessa program är att förebygga att personer åter blir brottsoffer. Varje part bör göra allt som står i dess makt för att främja brottsoffrens återinträde i samhällslivet i den stat de återvänder till, inklusive återinträde i undervisningssystemet och på arbetsmarknaden, särskilt genom förvärvande och förbättring av yrkesskicklighet. Program för barn bör innefatta rätt till utbildning och åtgärder för att trygga lämplig vård eller mottagande av familjen eller lämpliga vårdstrukturer.
- 6 Varje part ska anta lagstiftning eller vidta andra åtgärder som kan behövas för att, där så är lämpligt i samarbete med andra berörda parter, bereda brottsoffer tillgång till kontaktinformation om organ som kan hjälpa dem i det land till vilket de återsänds eller repatrieras, t.ex. funktioner för upprätthållande av lag och ordning, icke-statliga organisationer, jurister som kan ge råd samt inrättningar för social välfärd.
- 7 Brottsoffer som är barn ska inte återsändas till en stat om en risk- och säkerhetsbedömning tyder på att ett sådant återvändande inte skulle vara bäst för barnet.

Artikel 17 – Jämställdhet

Varje part ska, när den vidtar åtgärder som avses i detta kapitel, sträva efter att främja jämställdhet och tillämpa jämställdhetsintegrering i åtgärdernas utformning, tillämpning och utvärdering.

Kapitel IV Materiell straffrätt

Artikel 18 – Kriminalisering av människohandel

Varje part ska anta lagstiftning och vidta andra åtgärder som kan behövas för att konstatera att sådana gärningar som avses i artikel 4 i denna konvention är brottsliga när de begås uppsåtligen.

Artikel 19 – Kriminalisering av användningen av ett brottsoffers tjänster

Varje part ska överväga att anta lagstiftning och vidta andra åtgärder som kan behövas för att i dess nationella lagstiftning fastställa att användning av tjänster som är föremål för sådant utnyttjande som avses i artikel 4 a i

denna konvention med vetskap om att personen är ett offer för människohandel, är en brottslig gärning. Bilaga 5

Artikel 20 – Kriminalisering av gärningar som rör rese- eller identitetshandlingar

Varje part ska anta lagstiftning och vidta andra åtgärder som kan behövas för att konstatera att följande gärningar är brottsliga när de begås uppsåtligen och i syfte att möjliggöra människohandel:

- a att förfälska en rese- eller identitetshandling,
- b att anskaffa eller tillhandahålla en sådan handling,
- c att behålla, undanröja, dölja, skada eller förstöra en annan persons rese- eller identitetshandling.

Artikel 21 – Försök, medhjälp eller främjande

- 1 Varje part ska anta lagstiftning och vidta andra åtgärder som kan behövas för att konstatera att uppsåtlig hjälp till eller främjande av att någon av de handlingar som anges i artiklarna 18 och 20 i denna konvention begås är brottsliga gärningar.
- 2 Varje part ska anta lagstiftning och vidta andra åtgärder som kan behövas för att konstatera att försök att begå någon av de handlingar som anges i artiklarna 18 och 20 a i denna konvention är brottsliga gärningar.

Artikel 22 – Juridiska personers ansvar

- 1 Varje part ska anta lagstiftning och vidta andra åtgärder som kan behövas för att se till att en juridisk person kan ställas till ansvar för en gärning som är brottslig enligt denna konvention och som begås för den juridiska personens vinning av en fysisk person som handlar antingen individuellt eller som en del av den juridiska personens organ och som har en ledande ställning inom den juridiska personen som grundas på endera av följande:
 - a Fullmakt att företräda den juridiska personen.
 - b Befogenhet att fatta beslut för den juridiska personens räkning.
 - c Befogenhet att utöva kontroll inom den juridiska personen.
- 2 Utöver de fall som avses i punkt 1, ska varje part vidta de åtgärder som behövs för att säkerställa att en juridisk person kan ställas till ansvar om brist på överinseende eller kontroll av en fysisk person som avses i punkt 1 har gjort det möjligt att föröva en gärning som är brottslig enligt denna konvention för den juridiska personens vinning genom en fysisk person som handlar på dess vägnar.

- 3 Beroende på partens rättsliga principer kan en juridisk persons ansvar vara straffrättsligt, civilrättsligt eller förvaltningsrättsligt.
- 4 Detta ansvar ska inte påverka det straffrättsliga ansvaret för de fysiska personer som har begått brottet.

Artikel 23 – Påföljder och åtgärder

- 1 Varje part ska anta lagstiftning och vidta andra åtgärder som kan behövas för att de brottsliga gärningar som konstateras enligt artiklarna 18–21 ska kunna beläggas med effektiva, proportionella och avskräckande påföljder. Dessa påföljder ska för brottsliga gärningar som konstateras enligt artikel 18 i denna konvention, när de begås av fysiska personer, inbegripa straff som medför frihetsberövande och som kan föranleda utlämning.
- 2 Varje part ska se till att juridiska personer som ställs till ansvar enligt artikel 22 ska bli föremål för effektiva, proportionella och avskräckande straffrättsliga eller icke-straffrättsliga påföljder eller åtgärder, inklusive ekonomiska påföljder.
- 3 Varje part ska anta lagstiftning och vidta andra åtgärder som kan behövas för att den ska kunna förverka eller på annat sätt undanröja hjälpmedel för och vinning av brott enligt artiklarna 18 och 20 a i denna konvention, eller egendom till ett värde som motsvarar sådan vinning.
- 4 Varje part ska anta lagstiftning eller vidta andra åtgärder som kan behövas för att den ska kunna tillfälligt eller permanent stänga en inrättning som har använts för att genomföra människohandel, utan att detta ska påverka rättigheter för tredje person i god tro, eller för att tillfälligt eller permanent vägra gärningsmannen att bedriva den verksamhet inom vilken brottet förövades.

Artikel 24 – Försvårande omständigheter

När påföljd för brott som konstateras enligt artikel 18 i denna konvention fastställs ska varje part se till att följande betraktas som försvårande omständigheter:

- a Att brottet uppsåtligen eller genom grov oaktsamhet har äventyrat offrets liv.
- b Att brottet har begåtts mot ett barn.
- c Att brottet har begåtts av en offentlig tjänsteman vid utövning av tjänsten.
- d Att brottet har begåtts inom ramen för en brottslig organisation.

Varje part ska anta lagstiftning och vidta andra åtgärder som skapar möjlighet att beakta lagakraftvunna domar som utdömts av en annan part och som avser brott mot denna konvention när påföljden fastställs.

Artikel 26 – Bestämmelse om straffrihet

Varje part ska enligt grundprinciperna i dess rättssystem bereda möjlighet att avstå från att utdöma straff mot brottsoffer för deras inblandning i olaglig verksamhet om denna har skett av tvång.

Kapitel V Utredning, åtal och processrätt**Artikel 27 – Ansökningar ex parte och ex officio**

- 1 Varje part ska se till att utredningar av eller åtal för brott enligt denna konvention ska vara oberoende av ett brottsoffers anmälan eller anklagelse, i varje fall då brottet helt eller delvis begåtts inom partens territorium.
- 2 Varje part ska se till att offer för ett brott som begåtts inom territorium som tillhör en annan part än den där de vistas får klaga hos de behöriga myndigheterna i den stat där de har sin hemvist. Den behöriga myndighet hos vilken klagan förs ska, om den inte själv är behörig i detta hänseende, utan dröjsmål överlämna den till den behöriga myndigheten i den part inom vars territorium brottet begicks. Klagan ska handläggas i enlighet med nationell lag i den part där brottet begicks.
- 3 Varje part ska genom lagstiftning eller andra åtgärder enligt de bestämmelser som fastställs i dess nationella lag ge varje grupp, stiftelse, förening eller icke-statlig organisation som strävar efter att bekämpa människohandel eller skydda de mänskliga rättigheterna möjlighet att hjälpa och/eller stödja brottsoffret, om detta så önskar, under straffrättsliga förfaranden som rör ett sådant brott som konstateras enligt artikel 18 i denna konvention.

Artikel 28 – Skydd av brottsoffer, vittnen och personer som samarbetar med de rättsvårdande myndigheterna

- 1 Varje part ska anta lagstiftning eller vidta andra åtgärder som kan behövas för att ge effektivt och lämpligt skydd mot eventuella repressalier eller hot, särskilt under loppet av och efter en utredning om och åtal mot förövare, åt:
 - a brottsoffer,
 - b i tillämpliga fall, personer som rapporterar sådana brottsliga gärningar som konstateras enligt artikel 18 i denna konvention

- eller på annat sätt samarbetar med de instanser som genomför utredningen eller åtalet,
- c vittnen som avlägger vittnesmål rörande sådana brottsliga gärningar som konstateras enligt artikel 18 i denna konvention,
 - d vid behov, familjemedlemmar till personer som avses i a och c.
- 2 Varje part ska anta lagstiftning eller vidta andra åtgärder som kan behövas för att säkerställa och ge skydd av olika slag. Detta kan innefatta fysiskt skydd, förflyttning, identitetsbyte och hjälp med att skaffa anställning.
 - 3 Ett brottsoffer som är barn ska ges särskilt skydd med beaktande av barnets intresse.
 - 4 Varje part ska anta lagstiftning och vidta andra åtgärder som kan behövas för att vid behov ge medlemmar av grupper, stiftelser, föreningar eller icke-statliga organisationer som bedriver sådan verksamhet som avses i artikel 27.3 lämpligt skydd mot eventuella repressalier eller hot, särskilt under och efter en utredning om och åtal mot förövare.
 - 5 Varje part ska överväga att ingå avtal eller arrangemang med andra stater för att tillämpa denna artikel.

Artikel 29 – Specialiserade myndigheter och samordningsorgan

- 1 Varje part ska uppdra åt personer eller enheter att särskilt inrikta sig på att bekämpa människohandel och skydda vittnen. Sådana personer eller enheter ska ha det oberoende som krävs i enlighet med de grundläggande principerna i partens rättssystem för att kunna fullgöra sina uppgifter effektivt och fritt från obehörigt tryck. Sådana personer eller personalen i sådana enheter ska ha lämplig utbildning och tillräckliga ekonomiska resurser för sina uppgifter.
- 2 Varje part ska vidta de åtgärder som kan behövas för att samordna sina regeringsdepartementers och andra offentliga organs riktlinjer och åtgärder mot människohandel, i lämpliga fall genom att inrätta samordningsorgan.
- 3 Varje part ska utbilda eller stärka utbildningen av berörd personal om förebyggande och bekämpning av människohandel och om mänskliga rättigheter. Denna utbildning kan vara specialinriktad för varje organ och ska i förekommande fall inriktas på metoder som används för att förebygga sådan handel, väcka åtal mot förövarna och skydda brottsoffrens rättigheter, inklusive skydd av brottsoffren mot förövarna.
- 4 Varje part ska överväga att tillsätta nationella rapportörer eller andra verktyg för att övervaka statliga institutioners brottsbekämpning och tillämpningen av kraven på nationell lagstiftning.

I enlighet med konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, särskilt artikel 6, ska varje part anta lagstiftning eller vidta andra åtgärder som kan behövas för att i domstolsförhandlingar tillvarata:

- a skyddet av brottsoffrens privatliv och, vid behov, deras identitet, och
- b brottsoffrens säkerhet och skydd mot hot,

enligt bestämmelserna i dess nationella lag och, när brottsoffren är barn, genom att särskilt sörja för barnens behov och trygga deras rätt till särskilt skydd.

Artikel 31 – Domsrätt

- 1 Varje part ska anta lagstiftning och vidta andra åtgärder som kan behövas för att utöva jurisdiktion över brott som konstateras enligt denna konvention när brottet förövas
 - a inom dess territorium,
 - b ombord på ett fartyg som för den partens flagg,
 - c ombord på ett luftfartyg som är registrerat enligt den partens lagar,
 - d av någon av dess medborgare eller av en statslös person med fast bostadsort inom dess territorium, om brottet är straffbart enligt straffrätten där det begicks eller om brottet begås utanför en stats territoriella jurisdiktion, eller
 - e mot någon av dess medborgare.
- 2 Varje part kan vid undertecknandet eller när den deponerar sitt ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument, i en förklaring ställd till Europarådets generalsekreterare, förklara att den förbehåller sig rätten att inte tillämpa, eller att endast i särskilda fall eller under särskilda förhållanden tillämpa jurisdiktionsreglerna i punkt 1 d och 1 e i denna artikel, eller någon del av dem.
- 3 Varje part ska vidta de åtgärder som kan behövas för att utöva jurisdiktion över de brott som omfattas av denna konvention när en person som misstänks för brott vistas inom dess territorium och parten inte utlämnar personen i fråga till en annan part, enbart på grund av personens nationalitet, sedan en begäran om utlämning mottagits.

- 4 När fler än en part gör anspråk på jurisdiktion över ett påstått brott som konstateras i enlighet med denna konvention, ska de berörda parterna vid behov samråda för att bestämma den lämpligaste jurisdiktionen för åtal. Bilaga 5
- 5 Utan att tillämpningen av allmänna internationella rättsprinciper påverkas ska denna konvention inte utesluta att straffrättslig jurisdiktion utövas av en part i enlighet med dess nationella lag.

Kapitel VI Internationellt samarbete och samarbete med det civila samhället

Artikel 32 – Allmänna principer och åtgärder för internationellt samarbete

Parterna ska så långt möjligt samarbeta med varandra enligt bestämmelserna i denna konvention och med användande av tillämpliga internationella och regionala instrument, arrangemang som gjorts på grundval av enhetlig eller ömsesidig lagstiftning och nationella lagar, i syfte att:

- förebygga och bekämpa människohandel,
- skydda och stödja brottsoffer, samt
- utreda eller inleda förfaranden mot brott som konstateras i enlighet med denna konvention.

Artikel 33 – Åtgärder beträffande personer som utsatts för hot eller saknas

- 1 När en part med stöd av upplysningar som den förfogar över har skäligen anledning att tro att det finns en omedelbar fara för liv, frihet eller fysisk integritet för en person som avses i artikel 28.1 inom en annan parts territorium, ska den part som har upplysningarna i ett sådant nödläge omedelbart lämna dem till den senare parten, så att lämpliga skyddsåtgärder kan vidtas.
- 2 Parterna i denna konvention kan överväga att förstärka sitt samarbete för att söka efter saknade personer, särskilt saknade barn, om tillgängliga upplysningar ger dem anledning tro att vederbörande är offer för människohandel. I detta syfte kan parterna träffa bilaterala eller multilaterala avtal med varandra.

- 1 Den anmodade parten ska utan dröjsmål upplysa den begärande parten om det slutliga resultatet av åtgärder som vidtas enligt detta kapitel. Den anmodade parten ska också utan dröjsmål upplysa den begärande parten om eventuella omständigheter som gör att den önskade åtgärden inte kan utföras eller kan avsevärt försenas.
- 2 En part kan utan föregående begäran inom ramen för sin nationella lag till en annan part lämna upplysningar som den fått i sina egna utredningar, om den anser att avslöjande av dessa upplysningar kan hjälpa den mottagande parten att inleda eller genomföra utredningar eller förfaranden om brott som konstateras enligt denna konvention eller som kan ge anledning till en begäran om samarbete från den parten enligt detta kapitel.
- 3 Innan sådana upplysningar lämnas, kan den meddelande parten begära att de hålls förtroliga eller används endast på vissa villkor. Om den mottagande parten inte kan tillmötesgå en sådan begäran ska den meddela detta till den upplysande parten, som då ska avgöra om upplysningarna ändå bör lämnas. Om den mottagande parten tar emot upplysningarna på vissa villkor ska den vara bunden av dessa.
- 4 Alla upplysningar som begärs rörande artiklarna 13, 14 och 16 och som behövs för att tillgodose de rättigheter som dessa artiklar ger ska lämnas utan dröjsmål på begäran av den berörda parten med vederbörlig hänsyn till artikel 11 i denna konvention.

Artikel 35 – Samarbete med det civila samhället

Varje part ska uppmana statliga myndigheter och offentliga tjänstemän att samarbeta med icke-statliga organisationer, andra berörda organisationer och medlemmar av det civila samhället för att bilda strategiska partnerskap inriktade på att uppnå syftet med denna konvention.

Kapitel VII – Övervakningsmekanism

Artikel 36 – Expertgrupp för bekämpning av människohandel

- 1 Expertgruppen för bekämpande av människohandel (the Group of experts on action against trafficking in human beings, nedan kallad "GRETA") ska övervaka parternas tillämpning av denna konvention.
- 2 GRETA ska bestå av minst 10 och högst 15 ledamöter, varvid jämställdhet och geografisk jämvikt samt tvärvetenskaplig sakkunskap ska beaktas. Partskommittén ska välja ledamöterna för en mandatperiod av fyra år, som ska kunna förnyas en gång, bland medborgare i de stater som är parter i denna konvention.

3 Valet av ledamöter till GRETA ska grundas på följande principer: Bilaga 5

- a Ledamöterna ska väljas bland personer med gott moraliskt anseende och erkänd kompetens när det gäller mänskliga rättigheter, hjälp till och skydd av brottsoffer samt bekämpande av människohandel, eller som har yrkeserfarenhet på de områden som denna konvention omfattar.
 - b De ska delta i personlig kapacitet, vara oberoende och opartiska i utövandet av sina funktioner och vara tillgängliga så att de kan uppfylla sina åligganden på ett effektivt sätt.
 - c Det får inte finnas två ledamöter av GRETA som är medborgare i samma stat.
 - d Ledamöterna bör företräda de viktigaste rättssystemen.
- 4 Förfarandet för val av ledamöter av GRETA ska inom ett år efter denna konventions ikraftträdande fastställas av ministerkommittén efter samråd med parterna i konventionen, sedan dessa gett sitt enhälliga samtycke. GRETA ska anta sin egen arbetsordning.

Artikel 37 – Partskommitté

- 1 Partskommittén ska bestå av företrädarna i Europarådets ministerkommitté från de medlemsstater som är parter i konventionen och företrädare för parter i konventionen som inte är medlemmar av Europarådet.
- 2 Partskommittén ska sammankallas av Europarådets generalsekreterare. Dess första möte ska hållas inom ett år efter denna konventions ikraftträdande för att välja ledamöterna av GRETA. Partskommittén ska sedan sammanträda på begäran av en tredjedel av parterna, GRETA:s ordförande eller generalsekreteraren.
- 3 Partskommittén ska anta sin egen arbetsordning.

Artikel 38 – Utvärderingsförfarande

- 1 Utvärderingsförfarandet ska gälla parterna i konventionen och uppdelas i omgångar vilkas längd ska bestämmas av GRETA. Vid början av varje omgång ska GRETA välja de särskilda bestämmelser som ska ligga till grund för utvärderingen.
- 2 GRETA ska fastställa det lämpligaste sättet att genomföra denna utvärdering. Bl.a. kan GRETA anta ett frågeformulär för varje utvärderingsomgång som kan ligga till grund för utvärderingen av parternas tillämpning av konventionen. Frågeformuläret ska ställas till alla parter, och dessa ska besvara det och eventuella andra krav på upplysningar från GRETA.

- 3 GRETA får begära upplysningar från det civila samhället.
- 4 GRETA får som stöd ordna länderbesök i samarbete med nationella myndigheter och den ”kontaktperson” som dessa utnämnt och, vid behov, med biträde av oberoende nationella experter. Vid dessa besök får GRETA ta hjälp av specialister inom särskilda områden.
- 5 GRETA ska utarbeta ett rapportutkast med dess analys av tillämpningen av de bestämmelser som ligger till grund för utvärderingen och GRETA:s råd och förslag om hur den berörda parten kan behandla påträffade problem. Rapportutkastet ska överlämnas till den granskade parten för kommentarer. GRETA ska beakta partens kommentarer när rapporten utarbetas.
- 6 På denna grund ska GRETA anta sin rapport och sina slutsatser om de åtgärder som den berörda parten vidtagit för att tillämpa konventionens bestämmelser. Rapporten och slutsatserna ska skickas till den berörda parten och till partskommittén. GRETA:s rapport och slutsatser ska offentliggöras sedan de antagits, tillsammans med eventuella kommentarer från den berörda parten.
- 7 Utan att tillämpningen av förfarandet i punkterna 1–6 i denna artikel påverkas, får partskommittén på grundval av rapporten och GRETA:s slutsatser anta de rekommendationer som riktas till parten ifråga a) om de åtgärder som ska vidtas för att genomföra GRETA:s slutsatser, om så är nödvändigt med fastställande av ett datum då upplysningar om att de genomförts ska vara inlämnade, och b) i syfte att främja samarbetet med parten ifråga för en riktig tillämpning av denna konvention.

Kapitel VIII Samband med andra internationella instrument

Artikel 39 – Samband med tilläggsprotokollet om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn, till Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet

Denna konvention ska inte påverka de rättigheter och skyldigheter som följer av bestämmelserna i tilläggsprotokollet om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn, till Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet, utan tanken är att den ska stärka det skydd protokollet ger och utveckla de normer som ges i detta.

Artikel 40 – Samband med andra internationella instrument

- 1 Denna konvention ska inte påverka rättigheter och skyldigheter enligt andra internationella instrument i vilka parterna i denna konvention är parter eller kommer att bli parter och som innehåller

bestämmelser i frågor som styrs av denna konvention och som tryggar bättre skydd och hjälp till offer för människohandel. Bilaga 5

- 2 Parterna i konventionen kan ingå bilaterala eller multilaterala överenskommelser med varandra i frågor som denna konvention behandlar i syfte att göra tillägg till eller stärka dess bestämmelser eller underlätta tillämpningen av dess principer.
- 3 Parter som är medlemmar av Europeiska unionen ska i sina inbördes förbindelser tillämpa gemenskapens och Europeiska unionens regler, i den mån sådana finns, som styr den särskilda fråga som avses och som är tillämpliga på det enskilda fallet, utan att detta ska inkräkta på denna konventions mål och syfte eller dess fulla tillämpning på andra parter.
- 4 Ingenting i denna konvention ska påverka staters och enskildas rättigheter, skyldigheter och ansvar enligt internationell rätt, inbegripet internationell humanitär rätt, internationella lagar om mänskliga rättigheter och särskilt, i den mån de är tillämpliga, 1951 års konvention och 1967 års protokoll om flyktingars rättsliga ställning och principen om icke-avvisning i dessa.

Kapitel IX Ändringar i konventionen

Artikel 41 – Ändringar

- 1 Alla förslag till ändring i denna konvention som en part lämnar in ska sändas till Europarådets generalsekreterare, som ska vidarebefordra dem till Europarådets medlemsstater, undertecknande stater, stater som är parter, Europeiska gemenskapen, varje stat som erbjudits underteckna konventionen enligt bestämmelserna i artikel 42 samt varje stat som erbjudits att ansluta sig till konventionen enligt bestämmelserna i artikel 43.
- 2 Varje ändring som en part har föreslagit ska meddelas GRETA, som ska lämna sitt yttrande över den föreslagna ändringen till ministerkommittén.
- 3 Ministerkommittén ska överväga den föreslagna ändringen och det yttrande som GRETA lämnat och kan anta ändringen sedan parterna i denna konvention efter samråd gett sitt enhälliga samtycke.
- 4 Texten till varje ändring som ministerkommittén antar enligt punkt 3 i denna artikel ska vidarebefordras till parterna för godkännande.
- 5 Varje ändring som antas enligt punkt 3 i denna artikel ska träda i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om en månad efter den dag då samtliga parter har underrättat generalsekreteraren om att de godtagit ändringen.

Artikel 42 – Undertecknande och ikraftträdande

- 1 Denna konvention ska vara öppen för undertecknande av Europarådets medlemsstater, de icke-medlemsstater som har deltagit i dess utarbetande och Europeiska gemenskapen.
- 2 Denna konvention ska ratificeras, godtas eller godkännas. Ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument ska deponeras hos Europarådets generalsekreterare.
- 3 Denna konvention ska träda i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader efter den dag då tio undertecknande stater, av vilka minst åtta är medlemsstater i Europarådet, har uttryckt sitt samtycke till att vara bundna av konventionen enligt bestämmelserna i punkt 2.
- 4 För varje stat som nämns i punkt 1 eller Europeiska gemenskapen som senare ger sitt samtycke till att vara bunden av konventionen ska denna träda i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader efter den dag då dess ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument deponerades.

Artikel 43 – Anslutning till konventionen

- 1 Sedan denna konvention trätt i kraft kan Europarådets ministerkommitté, efter samråd med parterna i konventionen och efter att ha fått deras enhälliga samtycke, erbjuda en stat som inte är medlem av Europarådet och som inte har deltagit i utarbetandet av konventionen att ansluta sig till den genom ett beslut som tas med den majoritet som föreskrivs i artikel 20 d i Europarådets stadga och genom enhälligt beslut av ombuden för de fördragsslutande stater som är berättigade att vara ledamöter i ministerkommittén.
- 2 För varje stat som ansluter sig till konventionen ska denna träda i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader efter den dag då dess anslutningsinstrument deponerades hos Europarådets generalsekreterare.

Artikel 44 – Territoriell tillämpning

- 1 Varje stat eller Europeiska gemenskapen kan när den undertecknar denna konvention eller när den deponerar sitt ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument ange för vilket eller vilka territorier konventionen ska gälla.
- 2 Varje part kan vid en senare tidpunkt, genom en förklaring ställd till Europarådets generalsekreterare, utvidga konventionens tillämpning till varje annat territorium som anges i förklaringen och för vars internationella förbindelser den är ansvarig eller för vars räkning den

är bemyndigad att ingå förpliktelser. För ett sådant territorium ska konventionen träda i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader efter den dag då generalsekreteraren mottog förklaringen.

- 3 Varje förklaring som har lämnats enligt de båda föregående punkterna får återtas med avseende på ett i förklaringen angivet territorium genom en anmälan ställd till Europarådets generalsekreterare. Återtagandet ska gälla från och med den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader efter den dag då generalsekreteraren mottog underrättelsen.

Artikel 45 – Förbehåll

Inga förbehåll får göras med avseende på någon bestämmelse i denna konvention med undantag av förbehållet till artikel 31.2.

Artikel 46 – Uppsägning

- 1 En part får när som helst säga upp denna konvention genom en anmälan ställd till Europarådets generalsekreterare.
- 2 Uppsägningen ska gälla från och med den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader efter den dag då generalsekreteraren mottog underrättelsen.

Artikel 47 – Underrättelser

Europarådets generalsekreterare ska underrätta Europarådets medlemsstater, alla undertecknande stater, stater som är parter, Europeiska gemenskapen, varje stat som erbjudits underteckna denna konvention enligt bestämmelserna i artikel 42 samt varje stat som erbjudits att ansluta sig till konventionen enligt bestämmelserna i artikel 43 om:

- a undertecknanden,
- b deponering av ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument,
- c datum för konventionens ikraftträdande enligt artiklarna 42 och 43,
- d ändringar som antagits enligt artikel 41 och datum för deras ikraftträdande,
- e uppsägningar i enlighet med bestämmelserna i artikel 46,
- f andra akter, underrättelser eller meddelanden som rör konventionen, samt
- g förbehåll gjorda enligt artikel 45.

Till bekräftelse härav har undertecknade, därtill vederbörligen befullmäktigade, undertecknat denna konvention. Bilaga 5

Upprättad i Warszawa den 16 maj 2005 på engelska och franska språken, vilka båda texter är lika giltiga, i ett enda exemplar, som ska deponeras i Europarådets arkiv. Europarådets generalsekreterare ska överlämna en bestyrkt kopia till var och en av Europarådets medlemsstater, till de icke-medlemsstater som har deltagit i utarbetandet av denna konvention, till Europeiska gemenskapen samt till varje stat som erbjudits att ansluta sig till konventionen.